

Crònica de Rocafort

Albert Pérez i Marco

AJUNTAMENT DE ROCAFORT

ALBERT PEREZ I MARCO

Cronista Oficial

Crònica de Rocafort

APROXIMACIÓ A LA SEUA HITÒRIA

Pròleg de

Vicent Soler i Marco

ROCAFORT, 1988

A la memòria de Francesc Marco Valero i
Mn. Vicent Sorribes i Gramatge, primers investi-
gadors de la història del nostre poble.

«Poble, recorda't
del que de tu s'espera
al cap dels segles.
Dus, damunt els teus muscles,
el feix de l'esperança.»

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

Pròleg

Què sabem de Rocafort?. Què sabem del nostre poble?. Què sabem d'allò que ens està pròxim?. D'allò que realment és el nostre medi, el nostre marc de les grans experiències vitals, i de les menudes. Sincerament, poc. Potser una mica del present i una miqueta del passat viscut personalment o, como a màxim, pels nostres progenitor's més pròxims. De vegades, inclús ens referim categòricament a "allò que sabem de tota la vida", quan només estem dient que és allò que reconeguem per referències orals, tirant lluny, dels nostres avis. Tot plegat, ben poca cosa. De vegades, també, records solts, a salt de la pròpia experiència personal i en la mida que la memòria no ens traïciona.

Calia, cal un llibre com el que tenim a le mans. Un llibre que haja explorat en el nostre passat per dir-nos d'on venim i qui som. Ara més que mai. En un temps, on algú confon la modernitat amb la uniformitat, la universalitat amb la pèrdua de les pecualitats, la conquesta del futur amb el desarrelament del nostre passat. Un llibre que tot mirant cap enrera ens espente cap al davant. Un llibre que haja fet l'esforç de sistematitzar els coneiximents que puguem haver de la nostra pròpia història. Que arreplegue les peces disperses del "puzzle" de documents que ens donen les nostres senyes d'identitat particular.

El seu autor, n'Albert Pérez, ha tingut la santa paciència d'anar esporgant d'ací i d'allà per tal de bastir un llibre certament consistent. Un llibre que no serà el definitiu, que no ho és, perquè no ho pot ser ni el seu autor ho desitja, però que significa un pas qualitatiu en

la historiografia rocafortana. Finalment tenim un “fil conductor” dels fets i personatges que han estat decisius en el nostre passat. Potser, no hi són tots, Potser, hi ha un cert desequilibri en el tractament dels temes. Però, això, com és evident, no depén sovint de l'investigador sinò de les pròpies fonts documentals. Si hi ha més història de l'església local és perquè els arxius eclesiàstics han estat sempre més rics. Si hi ha més informació sobre els “senyors” que sobre altre tipus d'autoritat civil, és també per raons semblants. Temps n'hi haurà per a anar arrodonint molts altres temes, alguns dels quals són només assenyalats en aquest llibre.....

Pertoca, també, aprofitar aquestes r'atlles per valorar en la seua justa dimensió els treballs d'altra gent que de manera generosa han cremat moltes hores en estudiar el nostre passat. Vull referir-me a dos joves investigadors locals, Ferran Muñoz i Joan Pérez, i les seues valuoses aportaciones que el mateix Albert ha utilitzat al llibre. També la del sempre recordat Francesc Valero que, va contribuir tant i tant a conèixer-nos una miqueta més com a poble, com a conveïns. Però sobretot el paper de mestratge i d'il·lustració de Mn. Vicent Sorribes, de D. Vcient. En això, tant l'autor del llibre como jo mateix ens sentim llargament deudors, pensat, especialment, en les circumstàncies no sempre satisfactòries en què va treballar. També, cal dir-ho tat, en la comprensió en la que de vegades el seu missatge valencianista e erudit era rebut per alguns. Les seues aportaciones, però, a la historiografia local són un testimoniatge feafent -entre molts- del que va suposar la seua tasca. Tasca de la qual el present llibre n'és un bon beneficiari.

«Lo lloch de Rocafort», tal i como ho anomena el Morabetí en el segle XV, té llarga història. Poblada en l'è

poca prehistòrica -«la Cova de Rocafort»- i amb petjades romanes -«l'aqüeducte de la Cocatella»- i musulmanes -una finca àrab-) és en el segle XIV quan podem, per ara, donar fe de testimoni escrit de la seua existència. Tot fa pensar que és l'activitat dels pedrapiquers la que dóna lloc a un mínim d'organització veïnal, amb església inclosa. L'existència d'un "senyor" d'aquestes terres -en realitat, una senyora, Francesca Gemellabona aquesta situació de transició de la nostre particular prehistòria a la història documentada. La Batlia de Montcada és, pel que sabem, l'àmbit administratiu on naix Rocafort. La creació del Convent dels Agustins, al segle XV, aprofitant l'església dels pedrapiquers, impulsarà la singularitat rocafortana, en la mida que es considera ja, aleshores, lloc privilegiat de descans pròxim a la ciutat de València. El nucli original del poble es farà al voltant de l'església: carrer Major, plaça Major, carrer de Santa Mònica més tard el carrer del Pi. En Part eren cases senyorívoles, sobretot a la plaça i el carrer Major. Hi tenia importància, també, la Devesa dels Català, que anava des del carrer del Pi a la sèquia. Prompte queda clara la doble activitat de les gentes del poble. La pedrera i l'horta. Pedra calcària i argila i, d'altra banda, forment, dacsa, oli, vi, cànem, fruites, llegums, hortalisses i capolls deseda.

El segle XIX serà el dels grans canvis. En 1835 té lloc l'exclaustració del Convent que l'Estat cedirà posteriorment en 1842, al municipi, a excepció de l'església. El poble tindrà així el primer gran patrimoni civil que dedicarà a ajuntament i escoles. L'altre fet important es dóna a finals de segle amb l'inici de l'estiueig al nostre poble i doncs, de les construccions de segones residències en la part del secà del terme. El segle present suposa la

persistència d'aquests canvis, sobretot a partir dels anys seixanta en els que té lloc un autèntic trasbalsament de la funció urbana de Rocafort al caliu del procés industrialitzador valencià i de la immigració massiva. El nostre poble esdevé un poble residencial plenament integral en l'àrea metropolitana al voltant de la ciutat de València. Huriem de destacar que una vegada creat el Consell metropolità de l'Horta, en 1987, Rocafort entrà de ple dret, lògicament, a formar-hi part.

Des d'aquell "lloc" del segle XIV fins aquest modern poble de més de tres mil tres-cents persones, ha trans-corregut un llarg temps que ha anat sedimentant unes formes de viure, una manera d'entendre la vida. Ens ha anat fent com som. Val la pena llegir aquest llibre d'Albert Pérez, i retrobar-nos en els nostres avant passats i en els esdeveniments transcorreguts, sentint-nos ben orgullosos i ben disposats a fer front a un futur que el volem també nostre perquè sabem qui som.

Vicent Soler

CONSIDERACIONS PRÈVIES

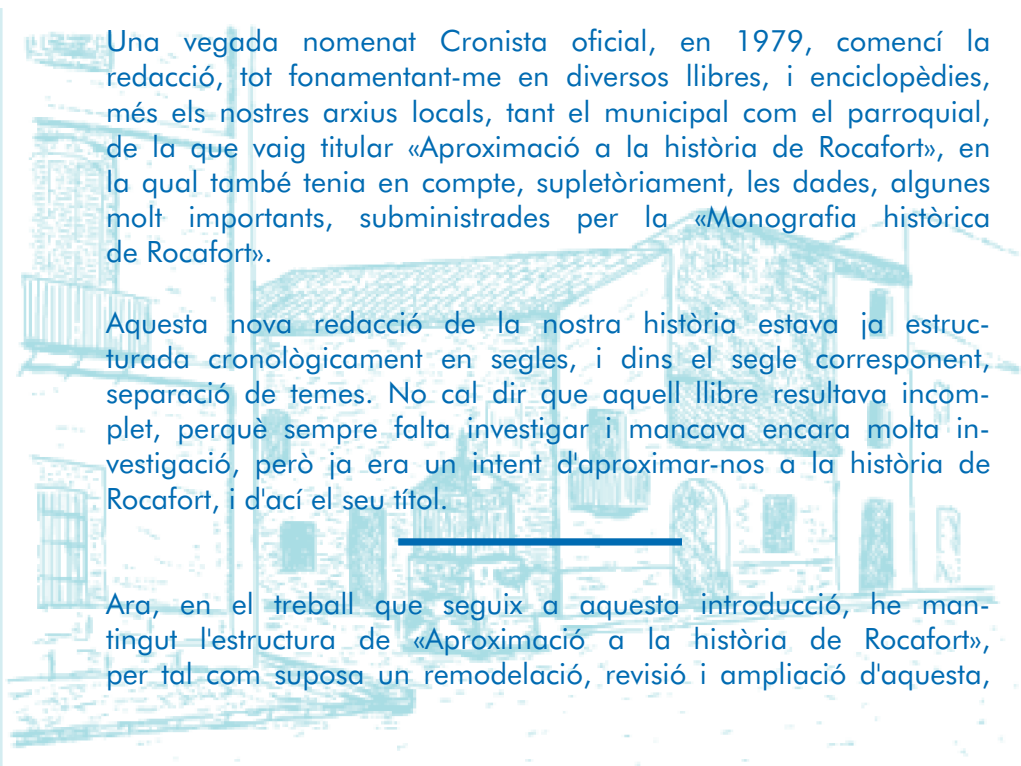
La publicació en els anys 1955-56 de les «Notes per a una monografia històrica de Rocafort», de Mn. Vicent Sorribes i Francesc Marco Valero, suposà el primer pas en el coneixement de la nostra història local, en teixir en base a alguns llibres, les dades obtingudes en l'arxiu parroquial i allò arreplegat de les mateixes tradicions del poble, l'obreta de referència.

Aquell primer pas el considere importantíssim, puix havent-la llegida en 1973 vaig prendre afició a seguir aprofundint en el nostre passat i, en primer lloc, vaig procedir a ampliar la Monografia en 1976 amb el llibret «Un poble de l'Horta: Rocafort», com dic, una simple ampliació del treball realitzat pels dos cronistes oficials del poble nomenats en 1955, sense noves investigacions seculars, però amb afegiment d'algunes dades que considerava interessants, així com la separació i estructuració dels temes continguts en la «Monografia històrica».

Una vegada nomenat Cronista oficial, en 1979, comencí la redacció, tot fonamentant-me en diversos llibres, i enciclopèdies, més els nostres arxius locals, tant el municipal com el parroquial, de la que vaig titular «Aproximació a la història de Rocafort», en la qual també tenia en compte, supletòriament, les dades, algunes molt importants, subministrades per la «Monografia històrica de Rocafort».

Aquesta nova redacció de la nostra història estava ja estructurada cronològicament en segles, i dins el segle corresponent, separació de temes. No cal dir que aquell llibre resultava incomplet, perquè sempre falta investigar i mancava encara molta investigació, però ja era un intent d'aproximar-nos a la història de Rocafort, i d'ací el seu títol.

Ara, en el treball que segueix a aquesta introducció, he mantingut l'estructura de «Aproximació a la història de Rocafort», per tal com suposa un remodelació, revisió i ampliació d'aquesta,

però sense variar-ne el fonament, tot i respectant la redacció, amb lleugeres variacions lingüístiques, de molts apartats o temes, mantenint-ne així mateix l'estructura.

En realitat, aquesta d'ara és i no és una obra nova; és també una aproximació a la nostra història, més aproximada encara i amb més fonament documental, puix que s'han investigat documents de l'arxiu del regne de València, noves fonts documentals escrites, tant de llibres com d'altres documents.

Com és evident sempre es pot seguir investigant, aportant noves dades, o confirmar més documentalment les ja sabudes, o bé ampliar-les o matisar-les.

Així, doncs, i com que el text no és el mateix que l'anterior, canvie el títol del present treball novament redactat.

Cal dir també ara i ací, i agrair la col.laboració, que en diversos aspectes ha estat valuosa la informació facilitada per Joan Pérez Navarro, també cronista oficial i encarregat de l'Arxiu Municipal de Rocafort, i que altres dades són fruit de la investigació tant del mateix Joan Pérez com de Ferran Muñoz Nebot, dos investigadors locals amb una meritíssima labor, amb articles publicats i és d'esperar que promptament disposarem de treballs de més amplitud que aniran configurant els texts escrits sobre la nostra història, la història de Rocafort.

Mentrestant, i amb la idea de reunir en un sol volum una visió general d'allò que ha estat Rocafort al llarg del temps, el nostre passat, els nostres orígens i costums, de cara al nostre futur, s'oferix als rocafortans i als lectors en general esta «Crònica de Rocafort. Aproximació a la seua història».

A. P. M.
Rocafort, 1988

ARXIUS, DOCUMENTS, LLIBRES CONSULTATS

- ★ Isidro Ballester Tormo: «El enterramiento en Cueva de Rocafort». València, 1944.
- ★ Nicolau-Primitiu Gómez Serrano: «Estudi sobre Godella». Ajuntament de Godella. Sense data.
- ★ «Llibre de Repartiment». Edició de Vicent García Editores. València, 1979.
- ★ «Diccionari Català-Valencià-Balear». Palma de Mallorca, 1980.
- ★ M. D. Cabanes -Ramón Ferrer -Abelardo Rerrero: «Documentos y datos para un estudio toponímico de la región valenciana». València, 1981.
- ★ Jaume Jordan: «Historia de la Provincia de la Corona de Aragón de la Sagrada Orden de San Agustín». València, 1712.
- ★ Antoni Josep Cavanilles: «Observaciones sobre la Historia Natural del Reyno de Valencia». Madrid, 1795. Edició facsímil: València, 1975.
- ★ Mn. Vicent Sorribes -Francesc Marco Valero: «Notes per a una monografia històrica de Rocafort». Butlletí «Fiestas de Rocafort». Rocafort, 1955/56.
- ★ Josep Sanchis Sivera: «Nomenclator geografico eclesiastico de los pueblos de la diócesis de Valencia». València, 1922.
- ★ F. Carreras Candi (dirigida per): «Geografía General del Reino de Valencia». Volum de la província de València, de José Martínez Aloy. Barcelona, 1922-25.
- ★ Peregrín Luis Lloréns y Raga: «La Ciudad de Moncada. Ensayo histórico». València, 1950.

- ★ Elías Olmos y Canalda : «Inventario de los Pergaminos del Archivo de la Catedral de Valencia». València, 1961.
- ★ Salvador Carreres y Zacarés: «Libre de memòries. 1308-1644». València, 1930.
- ★ Vicent Justinià Antist : «La vida del Padre Fray Luis Bertran». València, 1884.
- ★ Gaspar Escolano: «Décadas de la Historia de la Insigne y Coronada Ciudad y Reyno de Valencia». València, 1611.
- ★ Eugeni Ciscar -R. Garcia Carcel: «Moriscos i agermanats». València, 1973.
- ★ Vicent Castañeda : «Los Cronistas de Valencia». València, 1920.
- ★ A. Y A. García Carraffa: «El solar catalan, valenciano y balear». San Sebastian, 1968.
- ★ Julio de Atienza: «Nobiliario español». 2.ª edición. Madrid, 1954.
- ★ Vicente-Ignacio Franco: «Noticia de la actual población del Reyno», València, 1804.
- ★ Trobes de Mossén Jaume Febrer». València, 1848.
- ★ Pascual Madoz: «Diccionario Geografico Estadístico de España». Madrid, 1849.
- ★ «Reinos de Valencia y Murcia». Graficas Espejo. Madrid, 1974.
- ★ Vicente Badía: «La huerta de Valencia». València, 1942.
- ★ German Rueda: «La desamortización de Mendizabal y Espartero en España». Madrid, 1986.
- ★ Manuel Sanchis Guarner: «La ciutat de València». València, 1976.

BIBLIOTEQUES

Biblioteca de la Universitat de València.

Biblioteca de l'Arxiu del Regne.

Biblioteca de la Generalitat Valenciana.

Biblioteca Popular Municipal de València.

Biblioteca Municipal de Burjassot.

Biblioteca pròpia de l'autor.

ARXIUS

ARXIUS AMB INFORMACIÓ SOBRE ROCAFORT

Consultats directament:

- ★ Arxiu del Regne de València.
- ★ Arxiu Municipal de Rocafort.
- ★ Arxiu Parroquial de Rocafort, Parròquia de Sant Sebastià Màrtir.

Indirectament:

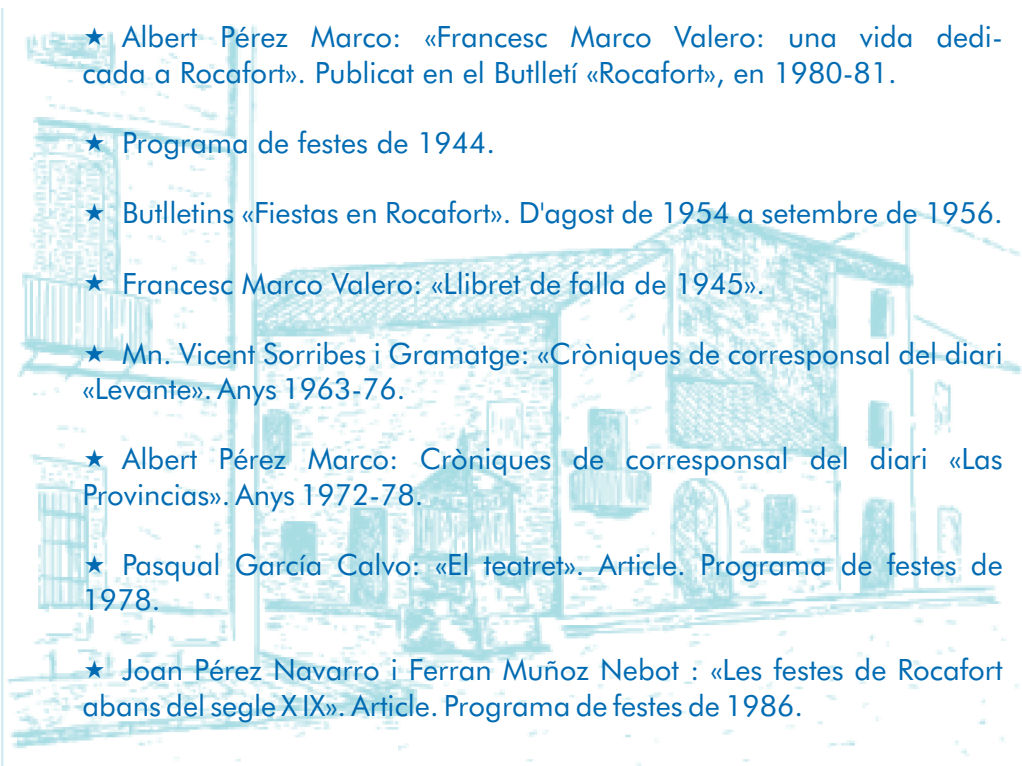
- ★ Arxiu del Col·legi del Patriarca, de València: Notes de Ricardo García de Vargas, Cronista Oficial de Godella.
- ★ Arxiu de la Catedral de València: Inventari de Pergamins d'Elías Olmos.

ALTES ESCRITS

- ★ Mn. Vicent Sorribes i Gramatge: Llibre de Cronista Oficial de Rocafort.
- ★ «Informe sobre el Palau del Baró de Terrateig». Elaborat per Ferran Muñoz i Albert Pérez en 1980.
- ★ Emili Beüt i Belenguer: «Rocafort» (Article). «Las Provincias», 22-8-1973.
- ★ Revista «Cuadernos para el düllogo». Número extra de novembre de 1975.
- ★ Albert Pérez Marco: «Un poble de l'Horta: Rocafort». Llibret escrit en 1976.
- ★ Albert Pérez Marco: «Francesc Marco Valero: una vida dedicada a Rocafort». Publicat en el Butlletí «Rocafort», en 1980-81.
- ★ Programa de festes de 1944.
- ★ Butlletins «Fiestas en Rocafort». D'agost de 1954 a setembre de 1956.
- ★ Francesc Marco Valero: «Llibret de falla de 1945».
- ★ Mn. Vicent Sorribes i Gramatge: «Cròniques de corresponsal del diari «Levante». Anys 1963-76.
- ★ Albert Pérez Marco: Cròniques de corresponsal del diari «Las Provincias». Anys 1972-78.
- ★ Pasqual García Calvo: «El teatret». Article. Programa de festes de 1978.
- ★ Joan Pérez Navarro i Ferran Muñoz Nebot : «Les festes de Rocafort abans del segle XIX». Article. Programa de festes de 1986.

★ Ferran Muñoz Nebot i Joan Pérez Navarro: «Exclaustració del Convent de Sant Sebastià dels Pares Agustins a Rocafort», Article. Programa de festes de 1987.

★ Antoni Pérez Giner : «Memòries del carrer de Santa Mònica», Redactat en 1982.

★ Antoni Pérez Giner : «Recuerdos del teatro en Rocafort».

★ Ferran Muñoz Nebot: «Acueducto de les Llometes». Programa de festes de 1988.

ALTRES INFORMACIONS

Informacions orals escrites de:

Antoni Pérez Giner.

Maria Marco Ferrando.

Ferran Muñoz Nebot.

Vicent Gimeno Ferrando (Maties).

Sr. Rector de la Parròquia de Santa Bàrbara.

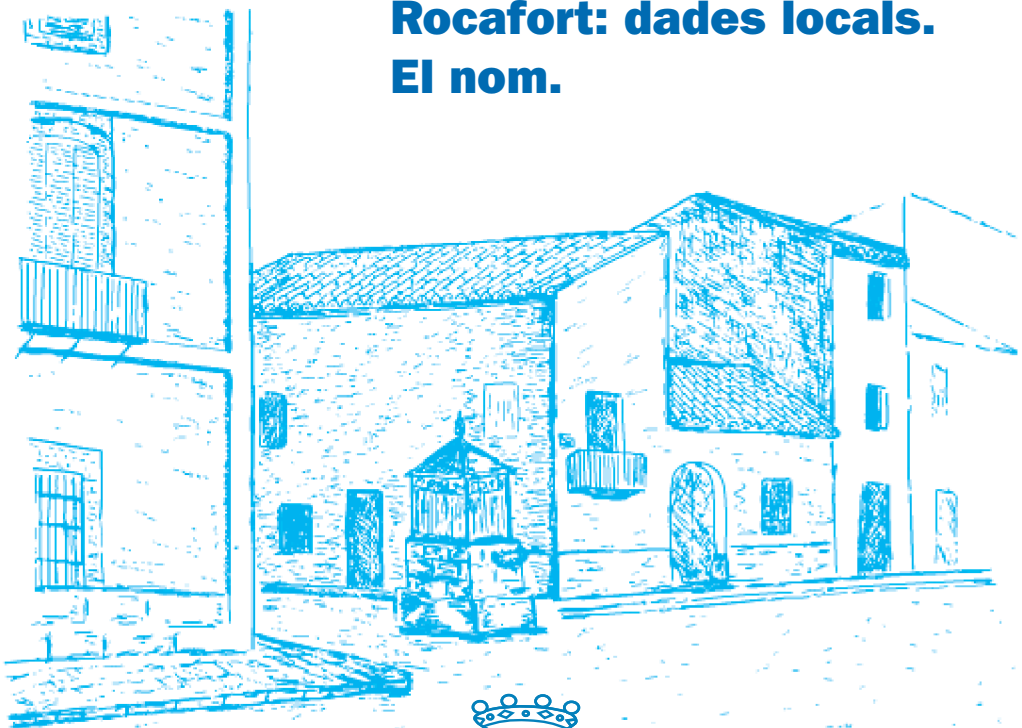
Joan Pérez Navarro.

PRELIMINAR

**Rocafort: dades locals.
El nom.**

PRELIMINAR

ROCAFORT: DADES LOCALS

El poble de Rocafort constituïx un municipi situat a la comarca de l'Horta dins la seua subdivisió de l'Horta Nord, en la Comunitat Autònoma de València.

Està emplaçat al Nord/nord-oest de la ciutat de València i a una distància de vuit quilòmetres de la capital del País Valencià.

El poble es troba ubicat al marge esquerre de la séquia de Montcada, a una altitud mitjana de 35 metres sobre el nivell de la mar.

El terme municipal és de forma allargada i ocupa una extensió de 2'52 Km2 en direcció sud/nord-oest; queda enclavat entre el de Godella, terme amb el qual limita pel sud i per l'oest, i el de la ciutat de València, que amb les seues pedanies de Benifaraig i Massarrojos ve a ser el límit per l'est i pel nord.

Està format per dues classes de terreny: fins al marge de la séquia de Montcada és un terreny moll, apte per al cultiu i correspon a la zona de l'horta. Cavanilles afirma que tota l'horta valenciana degué ser mar en altres segles posteriors a l'època en què totes les actuals terres valencianes estigueren submergides i que més endavant les repetides avingudes d'aigua carregades de terra, que la resaca de la mar forçava a amuntar-se, donà com a resultat que s'alçara sobre l'antic fons de les aigües una terra ferma i fèrtil.

La part de l'oest, on s'assenta la pràctica totalitat de la població, és més elevada i constituïda per llomes de roca calcinosa. Si en altre temps en esta part hi hagué molt de terreny de secà, en l'actualitat pràcticament ha desaparegut tot, substituït per les urbanitzacions.

El clima és de tipus mediterrani, amb hiverns suaus, uns 10° de pro medi en gener, i uns estius amb 25° de juliol i agost per terme mitjà.

Geogràficament Rocafort se situa en els confins occidentals de

l'horta valenciana i d'ací que partcipe tant de terreny d'horta com de secà.

Com a vies de comunicació té el pas per la població de la carretera de Godella a Montcada, la qual partix de la de Burjassot-Torres Torres; i la línia de ferrocarril València-Bétera.

Eclesiàsticament pertany a l'arxiprestat de Montcada, de la Diòcesi Valentina.

Rocafort és un poble de parla valenciana i els habitants es diuen "rocafortans".

EL NOM

El nom de Rocafort presenta un clar origen geogràfic, com el tenen gran part de pobles valencians, tals com el Puig, Torrent, Foios, Montroi, Montserrat, etc.

És un nom genuïnament valencià que prové de la roca sobre la qual té el seu assentament el nucli principal de la localitat.

Si bé és una paraula que pot derivar del llatí "rocea forte" (roca forta), considerem que en el nostre cas no és pròpiament un derivat, sinó la conjunció de dos elements valencians, ja que el nom apareix quan ja es parlava valencià i no llatí en les nostres terres.

Cal indicar que antigament el valencià només tenia per al masculí i el femení dels adjectius una sola terminació, d'ací que "fort" podia concordar amb "roca". (1).

Cabanes, Ferrer i Herrero (2) indiquen que filològicament el topònim es fonamenta en l'estructura composta "Roca Fort" i que respon a l'ubicació de la localitat "sobre una roca", com ja indicava Sanchis Sivera (3): "de la cual trae su nombre".

Hem de fer constar que el nom de ROCAFORT no ha patit alteració al llarg dels segles i ha conservat la seua estructura valenciana en totes les èpoques inclús en les de més forta castellanització.

"LO LLOC DE ROCAFORT"

En la documentació més antiga, la denominació usual del nos-

Facsimil del document del Morabetí de 1415,
(A.R.V. Mestre Racional, 10.870), document
manuscrit més antic que coneixem on figure el
nom de Rocafort.

La Vila d'Algèria ?

Del orabatí de la Vila d'Algèria no fac reebuda alguna p la rao
en la pte de ments conenguda.

La Vila de Alfont ?

Del orabatí de la Vila d'Alfont no fac reebuda alguna per la rao
en la d'ant d'una mena conenguda.

Lo Loch de Rocafort

Del orabatí del dit Loch de Rocafort no fac reebuda alguna p tant com
en Berenguer Camps del qual es lo dit Loch de Rocafort posseïre aquell per eis
titols que ha del Senyor Rei.

Lo Loch de Rocafort

"Del morabatí del dit loch de Rocafort
no fac reebuda alguna per tant com en
Berenguer Camps del qual es lo dit loch
de Rocafort pot feero aquell per cert
titols que ha del Senyor Rei".

Transcripció del text original en català:
Del orabatí de la Vila d'Algèria no fac reebuda alguna p la rao
en la pte de ments conenguda.
La Vila de Alfont ?
Del orabatí de la Vila d'Alfont no fac reebuda alguna per la rao
en la d'ant d'una mena conenguda.
Lo Loch de Rocafort
Del orabatí del dit Loch de Rocafort no fac reebuda alguna p tant com
en Berenguer Camps del qual es lo dit Loch de Rocafort posseïre aquell per eis
titols que ha del Senyor Rei.

tre poble era "lo lloch de Rocafort", així consta en documents del Morabetí (segle XV) i en documents en valencià sobre el Convent (segle XVII). Posteriorment, ja en el segle XVIII, en ser la documentació en castellà, la fórmula es manté, però traduïda a l'idioma de Castella: "el lugar de Rocafort", i perdurará encara en la primera meitat del segle XIX.

Com explica Felip Mateu i Llopis (4) el "lloc" era la condició administrativa que tenien aquelles entitats de població que no eren ni "ciutat" ni "vila", sotmeses a dominació senyorial.

Els seus veïns habitants constituïen allò que es dia la "Universitat", o representació municipal com diríem actualment.

En la segona meitat del segle XIX ja s'abandona la fórmula de "lugar de Rocafort", per passar a dir-se "poble". Així ho trobem en document de l'arxiu parroquial de 1858 i en document municipal de 1862 en els quals s'utilitza la fórmula "Pueblo de Rocafort".

El document del morabetí de l'any 1415, del qual s'ofereix transcripció, és hui per hui -a falta que les investigacions puguen traure a llum un document més antic dels que se citen en les pàgines corresponents al segle XIV-el document manuscrit més antic que coneixem en el qual figura el nom de Rocafort, precisament amb la fórmula "lo lloch de Rocafort", el lloc de Rocafort.

En el llibre "Documentos y datos para un estudio toponímico de la región valenciana" els seus autors ja indiquen que "la primera notícia manuscrita nos llega con el impuesto del morabatí de 1415".

Totes les investigacions fetes ens han conduït a l'indicat document, però hem trobat indicacions de documents del segle XIV, als quals ens referim, com diem, en el capítol corresponent.

D'ací la importància que, ara per ara, té l'expressat document de 1415.

I junt al text del morabetí figura un altre important text que es referix a la concessió a Pere Malet del terç del delme. A açò ens referirem també en el capítol corresponent.

CAPÍTOL PRIMER

Prehistòria

Època romana

Època musulmana

ABANS DE LA HISTÒRIA

¿Des de quan existeix Rocafort? Cal reconèixer que la pregunta no pot ser contestada amb exactitud.

Rocafort és un poble que no apareix documentat fins al segle XIV, però tampoc no són precises les notícies que ens el donen a conèixer. Del document en qüestió que cita Sanchis Sivera (però que no ha estat trobat encara i que dit historiador no indica on el va llegir) es desprén que ja existia amb bastant anterioritat a 1349, data del document, per tal com havia tingut ja uns quants senyors.

Per consegüent, és possible que existira Rocafort ja en els primers anys del segle XIV, i podem imaginar inclús que més cap arreu, però no tenim cap base per afirmar-ho.

Rocafort no figura en el "Llibre del Repartiment, o siga que no existia com a tal durant l'època musulmana. En aquesta època sí que existien -puix els menciona el "Llibre del Repartiment"- la pràctica totalitat de localitats del voltant: Godella, Massarrojos, Mantcada, Burjassot, Borbotó, Carpesa, Benimàmet, Paterna i Bétera.

Però de Rocafort no hi ha la més mínima referència. Això no obstant, no deixa de ser un tant estrany, o almenys crida l'atenció, el fet que tot el contorn estiguera poblat amb nuclis de població perfectament constituïts amb nom propi, i no així el nostre poble. Però documentalment no hi ha notícia.

Podria pensar-se que Rocafort tinguera en aquella època un altre nom en forma àrab però l'anàlisi lingüística dels restants noms de localitat, ho descarta, ja que el "Llibre del Repartiment" dona totes les denominacions amb una forma molt semblant a l'actual; si la forma és llatina, el nom actual és d'origen llatí, si la forma és aràbiga, l'actual es manté aràbiga, en un i altre cas en forma valencianitzada.

I com que Rocafort té un nom romànic, resulta evident que d'haver estat citat en el "Repartiment" s'hagués fet en forma llatina.

Però de totes formes, abans de la història pròpiament dita, hi

ha algun vestigi de poblament de les terres que hui ocupa Rocafort en temps molt anteriors al seua naixement com a poble.

I és d'això de què tractem en les pàgines següents.

PREHISTÒRIA

És evident que Rocafort com a tal no existia en èpoques tan llunyanes, però sí que existixen vestigis del pas de l'home per aquestes contrades.

I encara que pretendre conèixer notícies antiquíssimes sobre el terreny que ara ocupa el poble de Rocafort resulta pràcticament impossible, sí que es coneix l'existència de poblament prehistòric, puix que es trobaren restes humanes corresponents a l'època eneolítica, uns 2.000 anys abans de J. C.

La troballa tingué lloc en juny de 1933 (5) com així ho indica el Sr. Ballester Tormo:

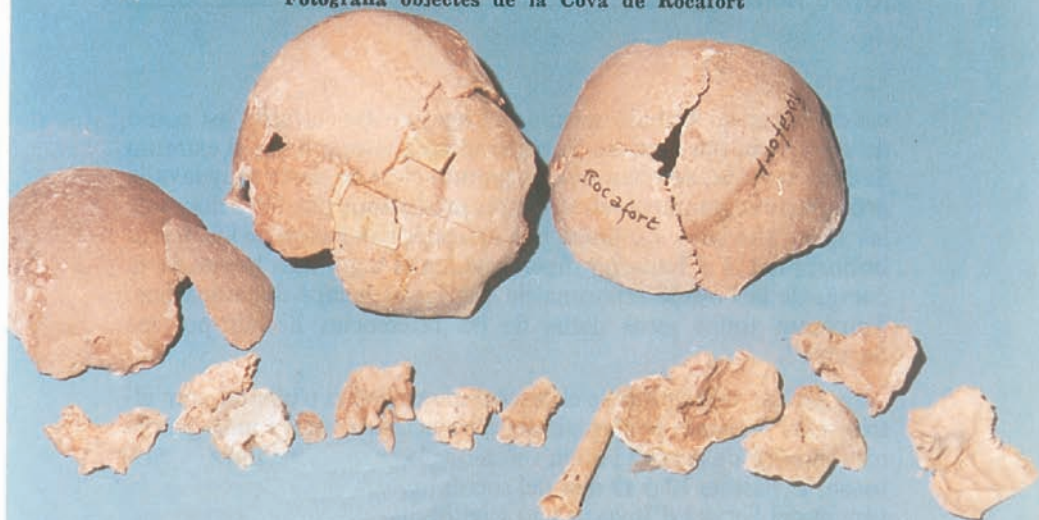
"Al atardecer del 2 de julio de 1933 nos enterábamos por el diario valenciano " Las Provincias" del descubrimiento de una sepultura prehistórica en el cercano pueblo de Rocafort".

L'esdeveniment havia tingut lloc en l'aleshores carrer de García Hernández, actualment avinguda d'Ausiàs March, a la part de baix de l'avinguda de Blasco Ibañez (nom que també portava en l'època). Quan el veí Francesc Sanchis procedia a rompre el terreny en unes obres que estava realitzant en el carrer per tal de donar-li l'amplària normal, va topetar amb una llosa redona d'uns 70 cm. de diàmetre la qual tapava l'entrada d'una xicoteta cova o sima d'unes mides de 6'40 per 5'70 m. i una altura oscil·lant entre 0'60 i A'80 m.

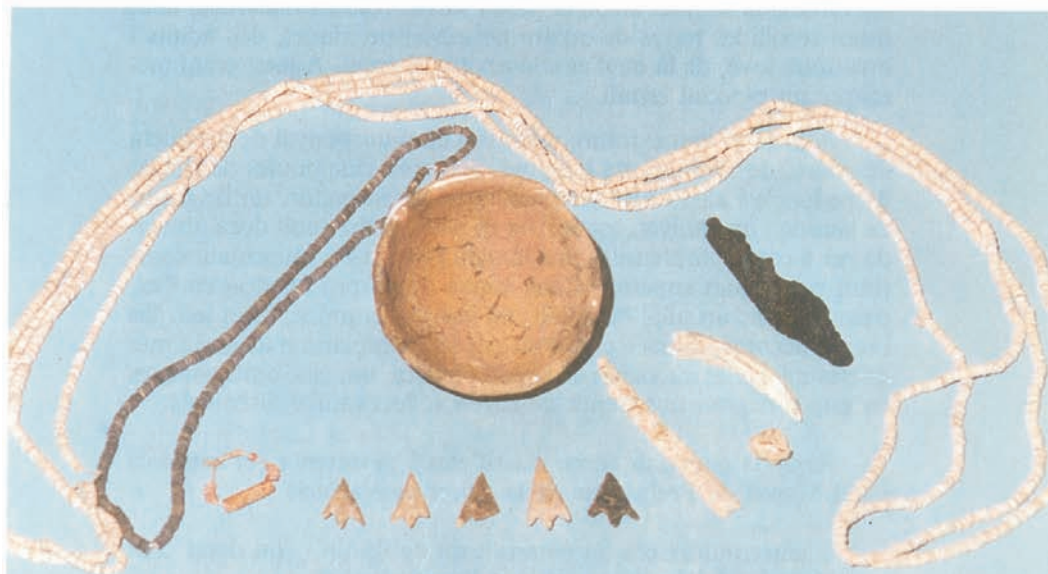
Textualment diu el Sr. Ballester:

"El relleno de la cueva, que de momento apenas permitía permanecer sentada una persona, se inclinaba fuertemente hacia el NNE, donde una pared de piedra en seco, que alcanzaba hasta la bóveda, cerraba una rinconada, avanzando ligeramente en ángulo hacia el centro, sin más finalidad, al parecer, que apoyar el techo muy pla-

Fotografia objectes de la Cova de Rocafort

RESTES HUMANES

OBJECTES MATERIALS

no de la cueva. Debajo mismo del agujero de entrada, así como de un orificio que a modo de respiradero apareda hacia el extremo S. de la bóveda, se veían sendos montoncitos de tierra muy lavada procedente seguramente de arrastres producidos por filtraciones de las aguas pluviales. Lo único que mereció la atención de los descubridores fué el hallazgo superficial, en el lugar mas hondo de la cueva, de la bóveda craneana de que luego hemos de ocuparnos. Tomamos todos estos datos de las referencias hechas por los Sanchis".

Ara bé, en produir-se el descobriment tant el trobador com altres veïns pensaren en l'existència d'objectes de valor i remogueren tot l'interiòr de la cova i quan veren que la recerca resultava infructuosa, ja passats 10 ó 12 dies del succés s'acudí a sol·licitar la intervenció del Servei d'Investigació Prehistòrica de la Diputació Provincial de València a fi que poguera estudiar la cova.

A pesar de la pràctica destrucció de la sima encara va poder ser estudiada en una xicoteta part i salvar restes i materials; així, foren recollides restes de quatre persones: un xiquet, dos adults i una dona jove, de la qual es conservava el crani. Aquest crani merquesqué un especial estudi.

A més, es van extraure materials com un punyal de llengüeta de coure, de 10'8 cm. de longitud, així com cinc puntes de fletxa, de peduncle i aletes ben desenrotllades; un raspador, un fragment de làmina i un ganivet, tot açò fet de sílex, pedra molt dura utilitzada per a construir utensilis; una làmina plana d'os; un penjant constituït per la part superior d'una conxa de porpra taladrat en l'extrem de dalt; un ullal de javalí; un vas de ceràmica, fet a mà, llis i sense decorar, d'uns 6 cm. d'alt per 10 d'amplària màxima; i més de tres mil perles discoidals en matèria blanca, uns cinc-cents comptes en gris o negre i uns trenta de rogencs, tots també discoidals.

Aquests materials foren classificats i passaren a ser exposats en el Museu de Prehistòria de la ciutat de València.

L'enterrament era un enterrament col·lectiu i fou datat com a pertanyent a l'Eneolític tardà o Bronze Inicial.

A aquesta cova se li conferí el nom de "Cova de Rocafort".

ÈPOCA ROMANA

D'èpoques posteriors a la que hem referit no s'ha trobat cap vestigi que permeta d'afirmar res en concret. Ben a prop, per exemple a Godella i a Montcada, s'han efectuat troballes de restes de l'època romana, però no així en el nostre poble.

De Rocafort l'única notícia d'aquells temps de la romanització és el pas per la partida de l'Horteta d'un aqüeducte d'origen popular romà, el qual és denominat Aqüeducte de la Covatella, ja que el primer tram del mateix va ser descobert per Nicolau-Primitiu Gómez Serrano en la partida de la Covatella, en el terme municipal de Godella, partida de secà que confronta amb el terme de Rocafort (6).

Així ho escriví el Sr. Nicolau-Primitiu:

"Esteva on hui les pedreres dites Barranquet Vell, pels tallapedrers de Massarrojos, i també pedreres de Rocafort, per estar a la frontera d'aquest poble. La Covatella fa anys que la féu desaparèixer la pedreja.

Li diguem de la Covatella perquè fon en aquestes pedreres on vaig començar les investigacions que portaren al descobriment d'una sèrie de set aqüeductes. El de la Covatella passa a uns quaranta metres més elevat que la sé qui a de Montcada; també ve del terme de Paterna donant volta al Pixaor, i travessant la lloma es dirigix cap a Campolivar, on es veu un llarg tret que des del camí-vereda es dirigix al Mas de Sant Ferran o de Campolivar, travessa l'almàssera i seguix a les pedreres del Barranquet Nou i d'aquí, a les de la Covatella o Barranquet Vell; travessa el camí de Bétera i la lloma de l'Horteta, i pel Tos Pelat de Montcada va cap el Barranc de Carraixet i seguix cap el castell de Morvedre, on es perd".

Ens diu la informació del Sr. Zalbidea (7) que l'assut de l'aqüeducte estava situat en el riu Túria a uns 120 m. d'altura sobre el nivell del mar en la partida de la Pea, a Vilamarxant.

Quasi tot ell es troba excavat en la roca, amb unes mides aproximades d' 1 x l'50 m. i pel seu fort pendent de 2' 5 x 1.000 devia de portar un cabdal de més de tres metres cúbics per segon.

Després de Vilamarxant travessava els llocs de Benaguasil, la Pobra de Vallbona, l'Eliana, la Canyada, Paterna (prop de la revolta del Pixador), Campolivar, Rocafort (en la partida de l'Horteta), Massarrojos, Montcada, Museros, Rafelbunyol i Puçol. Així és que venia a regar poc més o menys la mateixa zona que en l'actualitat reguen les diverses séquies de l'Horta, encara que era probable així mateix la seua utilització per les nombroses "Villae Rusticae" de la zona.

Precisament vestigis d'aquestes "viles" foren descobertes a Montcada a primeries del present segle .

De tot açò podem deduir que si regaven i aprofitaven l'aigua és que hi havia pobladors, si no en el mateix Rocafort sí pels contorns.

A més dels vestigis relacionats, n'hi ha d'altres la informació dels quals és deguda a Ferran Muñoz Nebot. Ens referim a l'aqüeducte roma de "Les Llometes".

Ferran Muñoz indica que "la datació d'aquest aqüeducte resulta difícil, encara que indubtablement és anterior al segle III després de Crist".

l ens indica així mateix que l'esmentat aqüeducte, que possiblement substituï al de la Covatella, més antic, "pren les aigües del riu Túria en el terme de Vilamarxant i travessa els termes de l'Eliana, Paterna, Massarrojos, Rocafort, Godella, Burjassot i acaba a Rafelbunyol. Té una cota d'elevació de 90 metres i discorre en pareguda direcció al de la "Covatella", que amb més elevació 125-60 metres naix a Lliria".

Passava prop del naixement de les aigües potables, cosa que fa suposar a Muñoz Nebot que hi incrementara el cabal al pas per Rocafort.

L'aqüeducte de les Llometes conserva vestigis només en el terme de l'Eliana i a Rocafort, però el tram rocafortà queda ubicat en una propietat privada.

Aquest és, doncs, un altre vestigi de Pèpoca romana que se situa en el terme municipal de Rocafort.

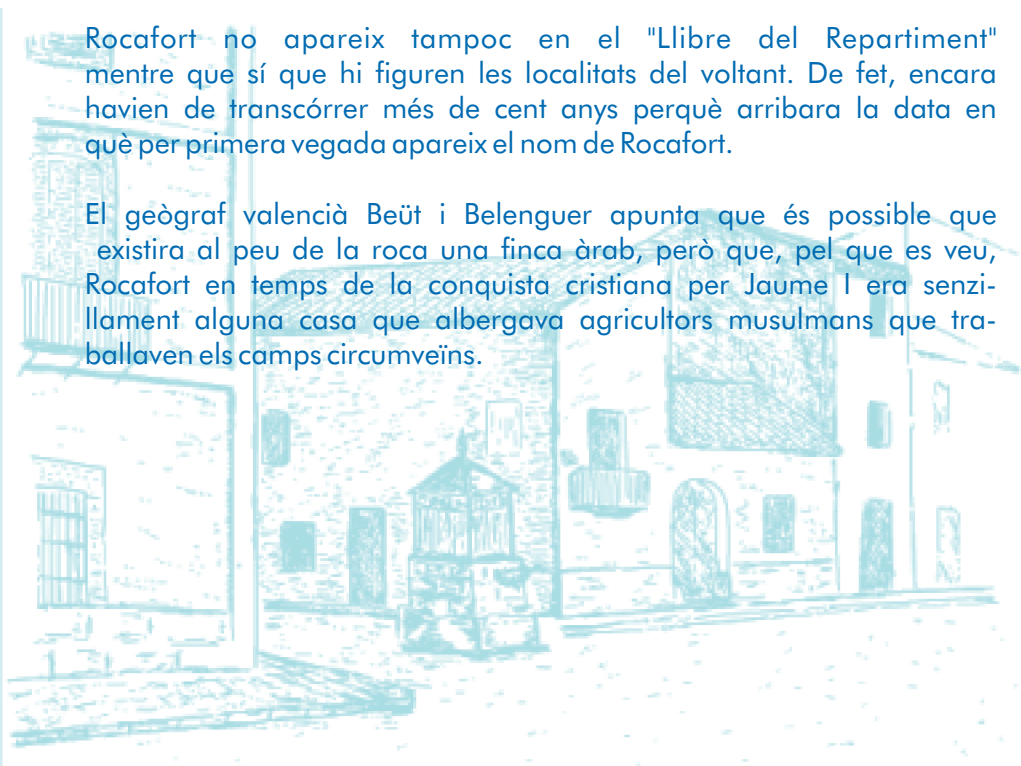
ÈPOCA MUSULMANA

Hem indicat al principi que el nom de Rocafort és un nom valencià amb origen llatí. En canvi, si observem els topònims dels voltants (Godella, Burjassot, Massarrojos, Benifaraig, Alfara) tenim denominacions relacionades amb la llengua àrab. La història d'aquestes poblacions confirma la seua existència ja en dita època, com també es troba confirmada la de Montcada. Aleshores totes aquestes localitats venien a ser unes alqueries.

Però de Rocafort en la referida època que per a les actuals terres de la Comunitat Valenciana s'estén des de principis del segle VIII (cap a l'any 720) fins a mitjan del segle XIII (1238 és l'any de la conquesta de la ciutat de València) no hi ha absolutament cap notícia, cosa que fa que siga molt obscur el període musulmà en allò que respecta al terreny que hui ocupa el nostre poble.

Rocafort no apareix tampoc en el "Llibre del Repartiment" mentre que sí que hi figuren les localitats del voltant. De fet, encara havien de transcórrer més de cent anys perquè arribara la data en què per primera vegada apareix el nom de Rocafort.

El geògraf valencià Beüt i Belenguer apunta que és possible que existira al peu de la roca una finca àrab, però que, pel que es veu, Rocafort en temps de la conquesta cristiana per Jaume I era senzillament alguna casa que albergava agricultors musulmans que treballaven els camps circumveïns.

CAPÍTOL II

SEGLE XIV: ROCAFORT EN LA HISTÒRIA

**Senyors de Rocafort.
L'ermita dels pedrapiquers.
Aspecte humà.**

ROCAFORT EN LA HISTÒRIA SEGLE XIV

El segle XIV és el segle en què es documenta per primera vegada el nom de Rocafort. Per tant, és el segle on comença la història de Rocafort pròpiament dita.

Aquesta documentació l'aporta el canonge i historiador valencià Josep Sanchis Sivera (8) en el seu "Nomenclátor geográfico-eclesiástico de la Diócesis de Valencia", en el qual en referir-se a Rocafort, després de dir que pertangué a Francesca Gemella, a la seua filla Andrea Mactano i a Mateu Llaçol, indica que "todo lo cual se lee en un documento que lleva la fecha de 12 de diciembre de 1349".

Sanchis Sivera no cita on trobà ell el document i allò cert és que no ha estat trobat tampoc després d'ell, puix el torna a nomenar Martínez Aloy en "Geografía General del Reino de Valencia", prenent la cita de l'esmentat canonge.

Posteriorment la "Monografia Històrica de Rocafort" (9) recull les dades de Martínez Aloy i, finalment, el llibre publicat en 1981 sobre toponímia valenciana torna a mencionar Sanchis Sivera.

SENYORS DE ROCAFORT

Com ja ha quedat indicat, ens informa el Sr. Sanchis Sivera que Rocafort fou propietat de Francesca Gemella. Per consegüent aquesta és la primera de la qual sabem que va ser senyora de Rocafort.

A Francesca Gemella l'heretà la seua filla Andrea Mactano i, després, el nostre poble passà a ser senyoriu de Mateu Llaçol, al qual li foren confiscats els béns i Rocafort fou adquirit per Francesc Malet.

A aquest el succeí Pere Malet, a qui se li concedí per part de la Corona (recordem que per ser del regne de València el nostre poble era dins la Corona d'Aragó i per tants eren els seus reis els qui concedien els privilegis als senyors de tots els seus regnes) el dret

de cobrar un terç dels delmes -un impost o contribució-(10) per espai de cent anys, privilegi que és de suposar aniria pas ant als seus hereus o successors. L'esmentat privilegi l'obtingué el 28 d'abril de 1354, època en què era rei Pere el Cerimoniós, IV d'Aragó i II de València.

Relatiu a aquest senyor hi ha un document de 16 d'abril de 1353 que indica que per motiu de la guerra de la Unió el Fisc Reial "havia confiscat l'alqueria de Rocafort, de Pere Malet".

I també trobem documentat aquest senyor en l'any 1366, quan Pere Malet i la seua muller, Maria Alvarez, vengueren un cens sobre vinya en el lloc de Rocafort a Berenguer Calvet, segons document de 28 d'abril de l'esmentat any.

A partir de l'any que hem assenyalat, no disposem en el que restat de segle de cap dada sobre el senyoriu de Rocafort, si bé hem de pensar que hi hauria més senyors.

I és que era una època en què, com hem vist, es produïen nombroses transaccions en allò que respecta a les propietats de senyorius territorials.

EDIFICIS

A l'època en què ens referim, encara no tenia Rocafort el Convent dels Pares Agustins, que fou edificat en el segle següent. D'ací que podem tindre per cert que el poble de Rocafort no es constituí com a tal com a conseqüència de la vinguda dels religiosos, perquè, com hem vist, ja hi havia senyors de Rocafort.

Existia el lloc de Rocafort i hem de suposar que hi hauria cases que el configuraren però no disposem ara de dades que permeten afirmar sobre l'existència d'edificis, però cal suposar la ja existència de l'ermita dedicada a Sant Sebastià, ermita que inclús podria haver estat edificada en aquest mateix segle.

Possiblement existira també la Casa Senyorial, però res no podem afirmar en concret. No obstant anem a referir-nos-hi.

LA CASA SENYORIAL

Segons Martínez Aloy (11) és de suposar que la Casa Senyorial de Rocafort fóra la casa núm. 1 de la plaça, la nostra tan antiga i històrica plaça, anomenada per això la Plaça Major.

La casa tenia un escut que, ja fa molts anys, probablement en els anys trenta, el varen llevar. Dit escut era quarterat: 1.-Arbre i un llop passant. 2.-Torre sumada. 3.-Estrela de vuit puntes sobre un monticle. 4.-Tres panells amb un cor. Sobre el tot partit de mitja lis i mig sol. Timbre: corona ducal i casc obert posat de front.

Tenim entès que aquest escut existia encara en 1928.

La casa deixà de pertànyer a senyors de la noblesa i tingué diversos amos, fins que pels anys de 1930 fou adquirida per Joan Bou, desaparegut el qual en 1969 pertany actualment als seus hereus.

De la casa destaca la seua torre i la seua esvelta palmera, tot un artístic conjunt que bé s'admira des de l'horta i que apareix en una de les postals de Rocafort.

L'ERMITA DELS PEDRAPIQUERS

Les referències històriques de què disposem (12) no indiquen més que la seua existència abans de la fundació del Convent dels Pares Agustins i la seua donació als religiosos per a la constitució i erecció del monestir, tal com referim en el capítol següent.

Per tant no podem precisar si ja existia en el segle XIV, si fou edificada en aquest segle o, a més tardar, a principis del segle XV.

L'ermita l'edificaren els pedrapiquers de València i la dedicaren a Sant Sebastià. Ens inclinem a pensar que existira ja, almenys, a finals del segle XIV, puix ja en aquest segle hi havia senyors de Rocafort i és de suposar que les pedreres serien treballades, inclús potser de molt abans.

És, per consegüent, el primer edifici religiós que tingué Rocafort i ja en el mateix lloc, poc més o menys, on es troba ubicada l'Església Parroquial de Sant Sebastià Màrtir.

Casa Senyorial de Rocafort, en la Plaça Major, n.º 1

I si hi havia pedrapiquers que treballaven les pedreres és aquesta una altra referència històrica del nostre poble, que no solament oferia ocupacions agrícoles.

Les pedreres naixien per enfront de la Casa-palau del Baró de Terrateig i s'estenien al llarg del carrer Major, la Plaça Major, seguint el que ara és carretera i arribant a la plaça de Santa Bàrbara.

Son molts els vestigis de les pedreres que han arribat als nostres dies, alguns ja desapareguts en modernes obres. Fins a les obres d'asfaltat de la població es veia la roca en la pujada de la plaça i una de les voreres del carrer Major, concretament la de la casa n.º

6 era completament roca retallada, i la casa n.º 4, que va ser forn, tenia un ixent rocós antigament.

Però és que roca hi ha en aquestes cases, per això tenen l'interior elevat; també hi havia roca en la casa n.º 8, però en ser assolada l'antiga, en 1962, però a construir l'actual, fou rebaixada a nivell del carrer.

I, actualment, resten vestigis de les pedreres a l'interior dels jardins de la plaça adossats a la Llotgeta.

De les pedreres rocafortanes diu Martínez Aloy que s'extragué la pedra per a construir el Miquelet i les torres dels Serrans de la ciutat de València.

ROCAFORT I L'ORDE DE MONTESA

Cal dir en un principi que l'Orde de Montesa té relació més directa amb la veïna ciutat de Montcada. I per dita població, amb Rocafort.

Montcada, pertanyent en l'època de la fundació del regne de València a la Corona, fou canviada en 1246 per l'alqueria de Russafa a l'Orde Militar del Temple, orde que s'estingí en l'any 1312.

L'Orde del Temple conferí a Montcada carta de població en 1248 i creà la Batlia de Montcada, batlia que passà l'Orde de Montesa, puix desaparegut l'Orde del Temple i fundat el de Montesa en l'any 1317, els béns del primer passaren al segon.

La Badia de Montcada comprenia en un principi els llocs de Carpesa, Borbotó i Massarrojos i, més endavant, Benifaraig, Rocafort i Godella (13).

No podem assegurar, per no haver trobat la data, el moment de la incorporació de Rocafort a dita badia, ni si fou en el mateix segle XIV, segle de la fundació de l'Orde de Montesa així com de les primeres notícies sobre Rocafort. És per això que, no obstant, ho incloem en el present capítol.

Seguint el cronista de Montcada, senyor Llorens "el patrimoni d'aquest nou Orde Militar quedà constituït amb tots els béns que en el regne de València havien pertangut als Templaris; als quals béns afegí Jaume 11 el Castell i la vila de Montesa. En conseqüència, la Badia de Montcada, automàticament, passà a dependre íntegrament de l'Orde de Montesa".

En l'Orde de Montesa hi havia llocs i béns que pertanyien al Mestre de l'Orde i entre ells "es comptava la nostra Batlla, el Lloctinent o Governador de la qual, el quart en preeminència dins la Jerarquia de la Religió de Montesa, entenia en tots els assumptes de la Badia, excepte en cas d'apel·lació, en què es recorria al Lloctinent General. Es governava, per tant, en nom de l'Orde; però esta únicament posseïa la Jurisdicció Foral alfonsina, és adir, tota la civil i la criminal, limitada a castics lleus, puix que la suprema pertanyia al Rei i els seus ministres".

Així mateix indica el senyor Llorens que "podem afirmar categòricament, que la Batlla de Montcada va ser en tot temps, el centre vital de l'Orde de Montesa".

No disposen de més notícies sobre Rocafort i la Batlla de Montcada de l'Orde de Montesa, fins a segle posteriors en què n'hi ha una breu de la qual s'informa en el capítol corresponent.

ASPECTE HUMÀ

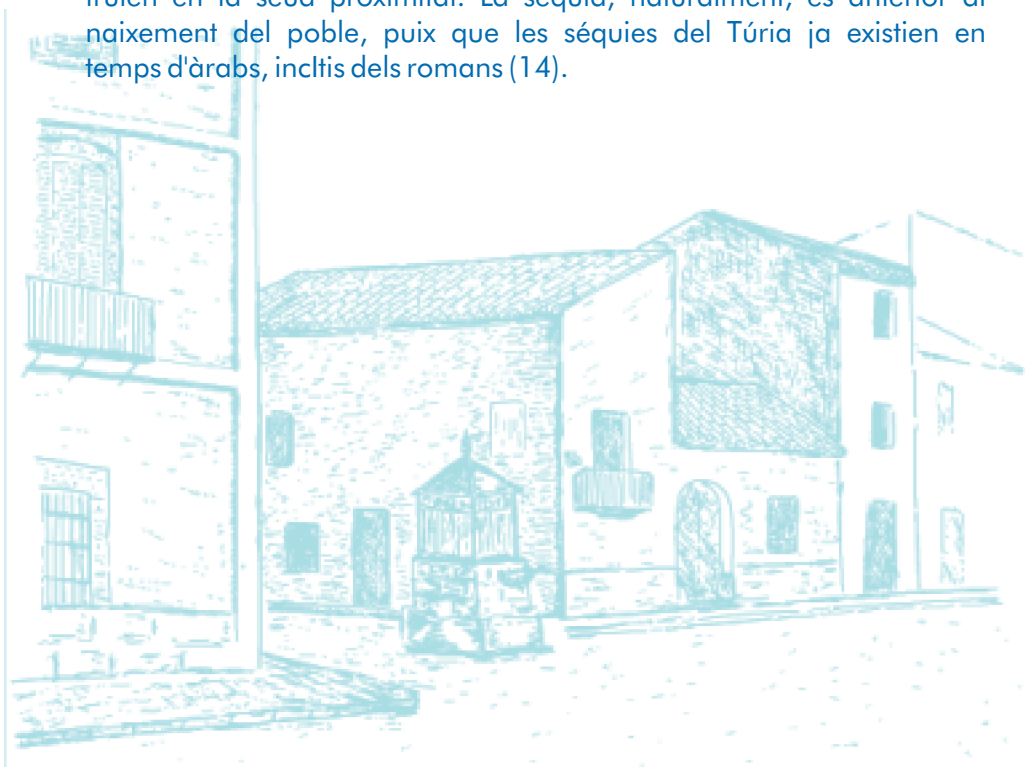
No tenim dades escrites sobre les ocupacions i formes de viure dels rocafortans d'aquella època. Hem de suposar pel que fa a ocupacions que la preferent seria l'agricultura i que també podria haver qui treballarien les pedreres.

Fins a una època molt recent, Rocafort sempre ha estat més prompte un poble agrícola i tenint l'horta i la séquia tan a prop, eixa devia ser, com s'ha esdevingut fins a l'època industrial, l'ocupació de les gents rocafortanes en una gran part. Recordem que Pere Malet havia obtingut ja un privilegi de cobrar per espai de cent anys una contribució sobre terres.

En els inicis de Rocafort hi hauria poques cases, tal vegada la casa senyorial i algunes més; cal pensar com seria de menut el poble tan reduït com era encara a finals del segle XIX.

En el naixement dels carrers (el més antic deu ser el carrer Major) veiem la proximitat de la séquia de Montcada com un element motivador de la seua situació. Les cases més importants es construïen en la seua proximitat. La séquia, naturalment, és anterior al naixement del poble, puix que les séquies del Túria ja existien en temps d'àrabs, incltits dels romans (14).

CAPÍTOL III

SEGLE XV: EL SEGLE DEL CONVENT

**El Convent dels Agustins.
Senyors de Rocafort
Sobre el Justícia.**

SEGLE XV

El segle XV té una certa importància en la història de Rocafort, per ser el segle de la fundació del Convent dels agustins. S'ha dit alguna vegada que foren els frares els fundadors del poble, però ja hem vist com abans ja hi havia senyors de Rocafort. Però probablement influïren molt en el seu desenrotllament.

EL CONVENT DELS AGUSTINS

Les notícies històriques de la fundació del convent vénen donades per l'historiador agustí Pare Jordan (15), qui cita que el nostre Convent fou fundat en 1434, monestir que fou construït en la part alta de la toca, és adir, on està ara ubicat el temple parroquial. En haver d'edificar-se el convent se'ls féu donació a la comunitat religiosa de l'ermita dels pedrapiquers que, estant dedicada a Sant Sebastià, va ser tal circumstància la que determinà que el sant màrtir romà del segle IV quedara com a titular del convent i, després, de l'Església.

L'orde de Sant Agustí fundà el convent per a retir de religiosos ancians de les cases monacals o esgotats en altres ministeries, i també perquè servira de repòs als frares malalts de les seues comunitats, escollint per tal motiu un bon lloc en l'horta que tinguera la suficient soledat per dedicar-se millor a l'oració i contemplació. Cal pensar en la tranquil·litat regnant per estos paratges en aquells anys.

El Convent fou ajudat pels senyors de Rocafort Ramon Almenar i els seus descendents; i posteriorment per Tomàs i Gaspar Ribot, així com per Miquel Català, als quals tindrem oportunitat de referir-nos més endavant.

Els Reis d'Aragó concediren al nostre convent alguns privilegis. En concret, Joan 11 atorgà llicència per a instituir la Confraria del Gloriós Sant Sebastià Màrtir, així com per tal que pogueren els religiosos de Rocafort demanar almoïna en tots els seus regnes sense cap impediment. Dit privilegi fou atorgat en el palau reial de València en 1 de juliol de 1467.

DIBUIX APROXIMAT SOBRE EL CONVENT AL SEGLE XIX

El Convent, tot i que era xicotet, posseïa totes les dependències que li calien: claustre, refectori, dormitoris, sagristia, etc.

El claustre, conservat encara en l'església, conté l'aljub o cisterna que abans tenia molt bona aigua i fresca però en l'actualitat ha caigut ja en desús per a tal fi.

Se compon el claustre de setze arcades i vint columnes, amb una galeria superior.

El convent de Rocafort fou governat durant molts anys pel Pare Jaume Pérez de València, qui fou nomenat Governador de l'Arquebisbat de València i, després, quan era Bisbe, fou nomenat novament prior del nostre convent, en 25 de març de 1485.

SENYORS DE ROCAFORT

Les dades de què disposem sobre el senyoriu de Rocafort en el segle XV no són moltes i massa concretes, però sí n'hi ha unes quantes.

En 1415 apareix documentat com a senyor de Rocafort Berenguer Camps, qui continuava sentho en 1427. En ambdós casos el document en qüestió és el de l'impost del morabetí.

En 1480, els Notals de Miquel Pérez, segons nota de García de Vargas, assenyalen que Rocafort, juntament amb Godella, era propietat de Joan de Cervató, el qual torna a ser citat com a senyor rocafortà en 1496. Això no obstant, amb data de 1483 hi ha una nota que assenyalava l'adquisició per part de Joan R. Fermíndez de Heredia dels llocs de Godella i Rocafort a Joan de Cervató, senyor dels mateixos (16).

Per una altra part, i sense data, tenim que el Pare Jordan ens diu que "ajudaren a la fundació del convent els senyors del lloc de Rocafort en Ramon d'Almenar i els seus descendents".

No queda ben clarificada la cita, puix que "ajudar a la fundació" no vol dir exactament que això fóra en el mateix any de l'establiment del Convent al nostre poble. Si així fóra tindríem que Ramon d'Almenar ja era senyor en 1434. I és el cas que en el segle

XVI sí que tenim certament documentats els Almenar com a senyors de Rocafort, puix així ho indica un document manuscrit de 1510.

La Gran Enciclopèdia Valenciana registra el metge valencià Joan Almenar, que visqué en els segles XV i XVI, com a senyor de Rocafort i Godella.

Pensem que pogué ser senyor de Rocafort en el segle XV, puix que en 1510 ja apareix un altre Almenar, però no disposem de dades més concretes.

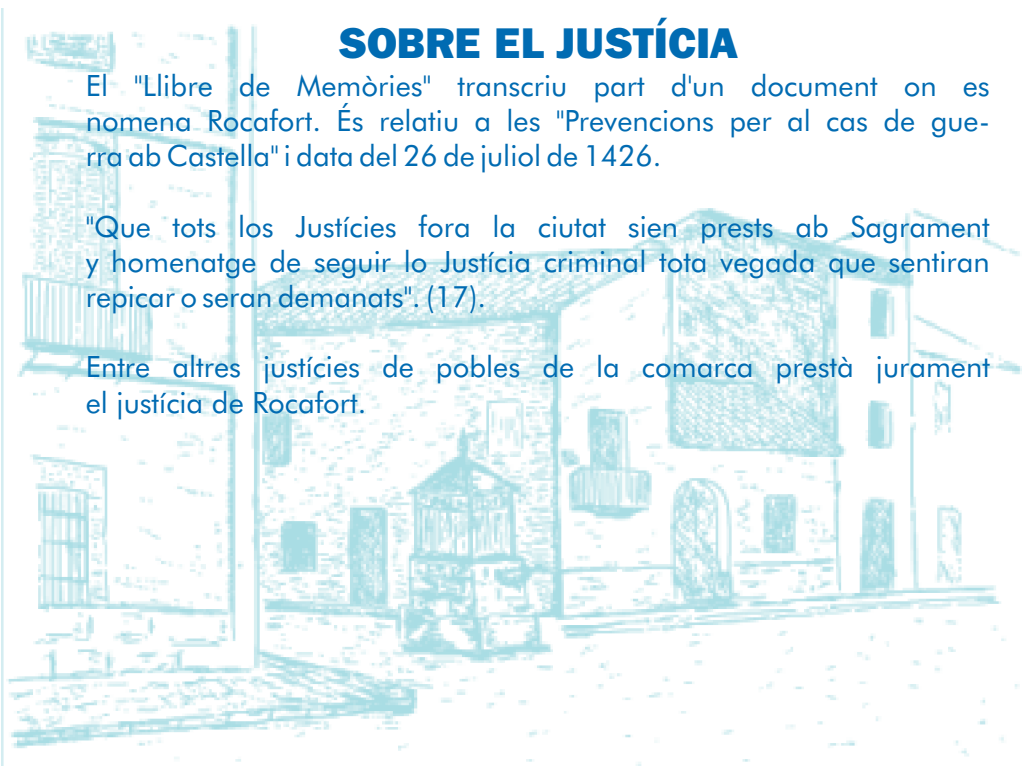
A partir del segle XVI ja estan molt més documentats els senyors territorials de Rocafort.

SOBRE EL JUSTÍCIA

El "Llibre de Memòries" transcriu part d'un document on es nomena Rocafort. És relatiu a les "Previsions per al cas de guerra ab Castella" i data del 26 de juliol de 1426.

"Que tots los Justícies fora la ciutat sien prests ab Sagrament y homenatge de seguir lo Justícia criminal tota vegada que sentiran repicar o seran demanats". (17).

Entre altres justícies de pobles de la comarca prestà jurament el justícia de Rocafort.

CAPÍTOL IV

SEGLE XVI: UN ROCAFORT EN AVANÇ

El Senyoriu de Rocafort.

Aspecte religiós.

Aspecte urbà.

Sobre la Batlia de Montcada.

SEGLE XVI

Com en el segle anterior, el segle XVI ens ha deixat poques notícies sobre la vida i fets del nostre poble. L'aspecte humà degué ser, poc més o menys, similar; potser es construïren algunes cases; possiblement anaren naixent ja alguns carrers, puix que els carrers es van formant entorn del Convent i per això els carrers més antics de la nostra localitat són, juntament amb la plaça Major, el carrer Major, Santa Mònica, Pi i Convent.

EL SENYORIU DE ROCAFORT

Seguí Rocafort canviant de senyor, ja que en aquest segle són els Almenar els propietaris del poble des de les primeres dècades. Als ja citats Ramon i Joan Almenar cal afegir, plenament documentat, Bartomeu d'Almenar, el qual trobem com a senyor de Godella i Rocafort en document relatiu al carregament d'un cens a favor de Francesc Teixidor. L'escriptura és datada a Godella en 17 d'abril de 1510.

Una nota de Grada de Vargas cita Bartomeu d'Almenar en 1515 com a senyor de Godella i Rocafort.

De Bartomeu d'Almenar, Rocafort -com Godella, puix que els dos pobles han anat quasi sempre junts quant a propietaris es referix-, integrat en la baronia de la família Almenar, passà a la seva filla, Isabel Almenar, la qual es va casar en 1518 amb Pere Mercader i Blanes, el 18 d'agost i fou aquest matrimoni el que uns anys després vengueren Rocafort i Godella a Tomàs-Jeroni Ribot i Mercader, per escriptura davant Garcia Ugart i Pere Martí el 23 de novembre de 1527, pel preu de 120.000 sous.

Tomàs Jeroni Ribot, qui casà amb Àngela Carròs, és posteriorment citat com a senyor territorial rocafortà en 1549 i, anys després, en un document datat en 1565 i 1566, fet per Joan Guimerà, apareix el seu nom en la "venda de tres cafissades de terra de garroferar a Francesc Masó, agricultor de Godella, en el terme de Godella, per Tomàs Ribot, senyor del dit lloc".

Al peu del document, redactat en llatí, hi ha una nota, també

en llatí, encapçalada per la fórmula "Tomàs Jeroni Ribot, senyor dels llocs de Godella i de Rocafort" i que porta data del "dia dotze del mes de març de l'any de la Nativitat del Senyor de mil cinc-cents seixanta-sis. (18).

I també hi apareix com a senyor en un document del Convent de Rocafort, amb data de 1577, que el menciona com a "Don Tomàs Geroni Ribot, Sor de Godella y Rocafort".

Passà la nostra localitat a Anna-Maria Ribot, la qual contragué matrimoni amb Cristòfol Muñoz de Funes, baró d'Aiòder, matrimoni que ja eren senyors de Rocafort en 1578, puix que així ho testimonia una escriptura de donació del domini útil d'una cafissada de terre de garroferar en el terme de Godella, en la partida dita de Sant Salvador, a favor de Pere de la Calçada, ciutadà de València. Dit document fou signat el 7 de febrer de 1578 per Cristòfol Munyós i Na Anna-Maria Ribot i de Munyós, cònjuges, senyors de Godella i Rocafort. (19).

El baró d'Aiòder continuà sent durant molts anys el senyor de Rocafort i ho era en acabar e segle XVI.

ASPECTE RELIGIÓS

L'ESGLÉSIA DEL CONVENT

Edificat el Convent agustinià en el segle XV, pràcticament no hi ha notícies, per la manca de documentació, provinents del segle XVI.

Una de les notícies més importants ens la proporciona Sanchis Sivera i és la construcció de l'església del Convent en la segona meitat del segle. Dit historiador ens diu que "com en el poble no hi havia església i els religiosos no la construïren fins a la segona meitat del segle XVI, els fidels acudien a Montcada per acomplir les seues obligacions, i quan s'edificà, els frares s'encarregaren d'administrar tots els Sagraments, excepte el baptisme i el matrimoni". (20).

L'Església del Convent era més reduïda que l'actual, puix que el temple fou ampliat en el segle XX, com veurem al capítol corre-

sonent, però dels diversos documents consultats deduïm que, potser entre altres, la nostra Església tenia en temps del Convent uns quants altars -en l'època anomenats "Capelles"-a banda de la "Capella Major" -o sia, l'Altar Major-i dedicats a la Mare de Déu de la corretja, Sant Nicolau de Tolentino, Nostra Senyora de Difunts, i hem de suposar n'hi hauria també per als altres sants venerats com Sant Agustí, Sant Rita o les Verges dels Dolors i de l'Assumpció.

Presenta el temple un estil neoclàssic, que potser amague un anterior estil gòtic, com apunten els detalls de les arcades interiors, estil que desapareixeria en posterior reforma.

L'Església té dos portes d'orde dòric, esvelt campanar i una xicoteta cúpula de mitja taronja, semblant a la de tantes esglésies valencianes. Una galeria de cinc arcades de mig punt amb balcons existix sobre el recinte del temple i se situa sobre la fatxada recaent a la Llotgeta. Tota la construcció de l'edifici correspon al clasicisme imperant a principis del segle XVII.

Antigament degué haver una porta per on en l'actualitat es troba l'altar de la Mare de Déu de la Consolació, puix que varen aparèixer-ne senyals en ser picada la façana durant l'última reforma.

SANT LLUÍS BERTRAN

El citat sant valencià vingué dos vegades a Rocafort. Sant Lluís Bertran havia nascut en l'any 1526 i xafà el nostre poble ja a finals de la seua vida.

Ja greument malalt Sant Lluís i a fi d'evitar-li la calor sufocant de la ciutat de València, fou traslladat al voltant del mes de juliol de 1581, per consell del seu amic l'aleshores arquebisbe de València Joan de Ribera -hui Sant Joan de Ribera-a Godella, poble on el Patriarca -que més tard fou senyor de Burjassot- tenia una mansió estiuenca.

A Godella s'allotjava Sant Lluís en eixa residència de Sant Joan, i d'allí vingué el sant a Rocafort, tal com ens referix el seu biògraf, el Pare Antist (21) el qual diu en la seua obra "Verdadera relación de la Vida y Muerte del P. Fray Luis Bertán":

De Godella "un altre dia el portaren al Monestir dels P.P. Agustins de Rocafort, on abans de combregar advertí que li havia caigut una gran taca en l'escapulari, i així agafà l'escapulari del P. mestre Fr. Joan-Gregori Satorres, i quan li'l tornà, sentí el mestre una gran fragància per espai de vuit dies, cosa que l'admirà en gran manera. També li donà molta devoció vore que el dia de l'Assumpció, que el Patriarca predicà a València, en no haver una altra missa que la major, la qual el servent de Déu per la seua malaltia no podia esperar, s'alça de bon matí i anà fins a Rocafort, on es va confessar amb el ja citat mestre, escoltà la santa Missa i va combregar; i, després, se'n tornà a Godella".

Per consegüent, en 1581, Sant Lluís Bertran xafà en dues ocasions el nostre poble i el convent rocafortà, una d'elles el dia 15 d'Agost.

Precisament el sant va morir molt poc temps després, en concret el dia 9 d'octubre, en el Convent dels Dominics, de València.

LES GERMANIES

Es coneix per "les Germanies", o guerra de les Germanies, la que tingué lloc en el regne de València en el segle XVI, concretament entre els anys 1519 a 1522, entre els anomenats agermanats, integrats per la burgesia, artesans i camperols, contra l'aristocràcia i els cavallers, amb els quals anaven també els seus vasalls musulmans. El virrei i la Corona anaven igualment a favor de l'aristocràcia.

Poca relació tenen les Germanies amb Rocafort, però si són citades ací és perquè després les poblacions hagueren de pagar les "composicions" de la repressió (havia guanyat l'aristocràcia) i Rocafort hagué de pagar, si bé figura en la lista dels que pagaren menys de 200 ducats (22).

ASPECTE URBÀ

En aquest segle ja trobem documentats, concretament en 1577, la plaça i el Carrer Major, en un document de possessions del Convent (23).

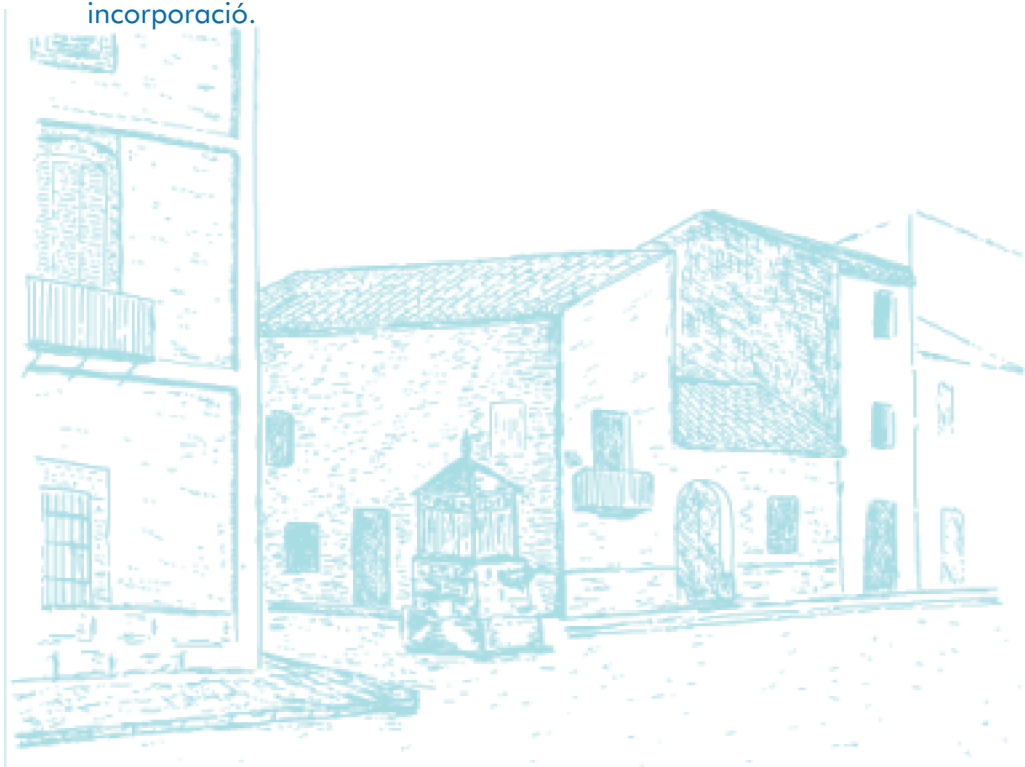
El nom del Carrer Major -i el mateix carrer-és, com veem, antiquíssim i perdurà fins al segle XX en què, després d'un període sense la denominació històrica, fou retornat en 1979.

SOBRE LA BATLIA DE MONTCADA

En el capítol corresponent al segle XIV hem donat breu notícia sobre la badia de Montcada de l'Orde de Montesa.

Correspon al segle XVI una notícia històrica que, encara que breu, no volem deixar de consignar, puix així ho escriu el Sr. Llorens quan informa que "per aquest temps, cap a la meitat del segle XVI, el lloc de Rocafort va quedar desmembrat de la Batlia".

Tenim, doncs, una data aproximada de la separació de Rocafort de la Badia de Montcada, encara que no la tenim de la seua incorporació.

CAPÍTOL V

SEGLE XVII: ELS HEREUS DELS RIBOT

**El Senyoriu de Rocafort.
El Convent dels Agustins.
La població de Rocafort.**

SEGLE XVII

EL SENYORIU DE ROCAFORT

En iniciar-se el segle XVII continuava amb la titularitat del senyoriu de Rocafort el ja esmentat Cristòfol Muñoz de Funes, Cavaller que seguia sent-ho en 1611, d'acord amb Gaspar Escolano.

És aquest historiador i cronista del regne de València qui en la segona part de la seua obra "Décadas e la Historia de la Insigne y Coronada Ciudad y Reyno de Valencia", publicada en el referit any de 1611, menciona Cristòfol Muñoz, al qual emparenta amb diversos cavallers i personatges (24).

"Godella y Rocafort, pasan entre los dos de sesenta casas, y tienen por señor a don Cristóbal Muñoz de Funes", diu textualment Escolano.

Cristòfol Muñoz fou succeït com a senyor de Rocafort pel seu fill Jeroni Muñoz i Ribot, cavaller de l'orde de Santiago, el qual cavaller apareix citat com a senyor de Rocafort i de Godella en 1633 i 1635 i posteriorment en 1657 i 1659 (25). A aquest cavaller es refereix Escolano com a "don Gerónimo Muñoz, hijo del sobredicho don Cristóbal, el qual sirve a su Magestad en el consejo de Italia".

Després s'estingí la línia masculina dels Muñoz i el senyoriu de Godella i Rocafort recaigué en Baltasar Julián i Muñoz. Un document dels voltants de 1680 assenyala Baltasar Julián com a senyor de Rocafort i un altre el cita en els anys 1683-84. A aquest cavaller i a dit document ens tornarem a referir en el present capítol.

Baltasar Julian era nét de Cristòfol Muñoz i Anna-Maria Ribot. Era natural de València i cavaller de l'orde de Montesa (26).

EL CONVENT DELS AGUSTINS

Procedents del segle XVII són algunes notícies interessants relacionades amb el convent rocafortà. Una d'elles, i que considerem important, és la relativa al Patronat del Convent i es remunta primer a 1609 i després a 1632.

Dos documents hem trobat sobre el tema. Un d'aquests al·ludix a una "Escriptura de donació o cessió de la Capella Major d'aquest Convent amb el seu dret i Sepultura atorgada per aquest Convent a favor de Na Maria Ribot, Vda. d'En Joan Baptista Català, davant Jeroni Coscollà, escrivà, en 19 de desembre de 1632". (27).

L'altre indica textualment que "el Convent féu donació de la Capella Major a Na Maria Ribot amb escriptura per Jeroni Coscollà, escrivà, en 19 de desembre de 1632, amb l'obligació que dita Na Maria Ribot, viuda de Joan Baptista Català Generoso havia de donar al Convent 200 lliures per a la celebració d'una missa tots els anys el dia de la Concepció o en la seua vuitava".

Na Maria Ribot ere filla de Gaspar Joan Ribot i neboda del qui fóra senyor de Rocafort Tomàs Jeroni Ribot.

De molt més avant, 28 d'abril de 1681, és un document que es referix a En Miquel Català i Ribot i el seu dret de Patronat que els fou concedit a ell i als seus de la Capella Major del Convent de Rocafort i de posar la Cadira en dita Capella, o siga l'Altar Major.

I un altre document corrobora açò últim, ja que indica que els Molts Reverends Pares del Definitori de la Província agustina dels regnes de la Corona d'Aragó conlfirmaren Miquel Català com a Patró del Convent qui "de molt antic té possessió de tindre una cadira en la Capella major del nostre Convent de Sant Sebastià de Rocafort, la qual capella és pròpia del suplicant, on té el seu enterrament, la qual se li concedí per Decret donat pel N. M. R. P. M. F. Jeroni Cantó, Provincial que fou d'aquesta província, en 26 de desembre de 1609".

Hem vist que els drets concedits pel Convent qn 1632 ho foren a favor de Maria Ribot, com textimonia la documentació. En canvi, Martínez Aloy, erròniament pel que es veu, indica que els religiosos "es donaren pressa a atorgar el títol de patró, per escriptura de 19 de desembre de 1632, a en Miquel Català".

Per la seua part Sanchis Sivera assenyala que "pretengué el patronat En Miquel Català, en virtut de donació feta pel prior i convent, per escriptura de 19 de desembre de 1632". Entenem que aquest paràgraf sobre Miquel Català es referix, no a la donació dels drets

a dit senyor, sinó al plet entaulat posteriorment per tal motiu pel senyor de Rocafort Baltasar Julià contra Català, el qual basava els seus drets en la donació feta a la seua família en 1632.

La notícia d'aquest plet l'hem trobada en un document que no porta data, escrit en castellà "Por parte de Don Balthasar Julián y Muñoz, Barón de Benidoleig" Benimuslem, Sor de Godella y Rocafort, y el Pujol, de la Orden de Ntra. Señora de Montesa, para excluir a don Miguel Catahí, Cavallero de la misma Orden, perteniente en dicho Lugar de Rocafort".

En aquest document, dirigit a una autoritat de qui no se cita nom ni càrrec, Baltasar Julià (que com hem vist no fou senyor de Rocafort fins a les últimes dècades del segle) diu entre altres coses que s'oposa als drets de Miquel Català en l'Església de Rocafort per què:

"Primer, que als senyors temporals en les Esglésies de la seua jurisdicció els és permés cadira per a seure, catifa i coixí i que se'ls encense i done la Pau amb dues acatacions".

"No es pot permetre la pose, ni pot posar En Miquel Català en qui no existixen dites qualitats de Senyor i tindre i exercir jurisdicció en dit Lloc".

Argumenta també que els drets rebuts en 19 de desembre de 1632 "no contenen concessió de dret de seure en Cadira en dita Església" i espera que "s'ordenarà no se li impedisca a don Balthazar posar cadira en dita Església i asseure's en ella com a Senyor".

Respecte a aquest plet existix un altre document que en concreta la data, així com la resolució. Aquest document indica que Baltasar Julià pretengué pels anys de 1683 i 1684 el Patronat del Convent, que tenien Miquel Català i els seus successors i que es va sentenciar "contra dicho D. Balthazar y en favor del Convento".

Tant Sachis Sivera com Martínez Aloy manifesten que el plet es va resoldre a favor de Miquel Català.

En la documentació relativa al segle XVIII veurem com la família Català continuà ostentant el Patronat del Convent.

Els Català, ens diu Martínez Aloy, eren de sang reial i reconei

xien entre els seus ascendents el noble alemany Otger Kathaló, personatge nomenat en les "Trobes de Mossén Febrer". (28).

Els heraldistes García Carraffa (29) escriuen que el llinatge dels Català tingué l'origen en la Casa dels ducs d'Aquitània, a França, i que descendents directes d'Otger Kathaló foren els senyors de Cervera (Lleida).

D'aquests senyors de Cervera procedien els germans Arnau Guillem Català i Guillem Ramon Català, els quals prengueren part en la conquesta de València i obtingueren repartiment de terres en el lloc de Gilet, localitat situada a prop de Sagunt.

I ens indiquen també que Joan Baptista Català, natural de València, contragué matrimoni amb Maria Ribot. Ja hem vist en pàgines anteriors com aquesta senyora, filla de Gaspar Ribot i viuda de Joan Baptista Català, obtenia els drets del patronat del Convent.

I així mateix descriuen l'escut d'armes de la família en dir que "la generalitat de les cases i branques de Català de Catalunya i València usaren aquestes: D'atzur, amb el gos de plata acollarat de gules iposat en salt".

L'escut dels Català continua figurant en l'Església, en la qual fou col·locat -segons Sanchis Sivera- com a conseqüència del reconeixement dels drets patronals front al senyor de Rocafort. Com es pot observar, dit escut és format pels següents quarters: primer, d'Aragó i segon, de Català. És adir, les quatre barres roges en camp d'or, símbol de la Corona d'Aragó; un gos llebrer saltant, de plata, en camp d'atzur, o siga, blau, propi del llinatge Català, la qual figura ha passat a l'escut heràldic de Rocafort; i es completa l'escut amb un castell de plata en camp d'atzur.

L'escut es troba col·locat en les arcades del temple, en els angles de la cúpula, en la pedra funerària de davant els confessoris front a l'altar de Sant Agustí. També, fins a la seua demolició, l'ostentava la casa nº. 4 de la plaça Major, casa on la família dels Català estigueren venint al nostre poble per espai d'uns dos-cents anys.

FESTES RELIGIOSES

El Convent i religiosos celebraven diverses festes als sants ve

Escut de la família Català situat als angles de la cúpula de l'Església de Sant Sebastià Màrtir

nerats en el seu monestir. Ja hem vist com en 1467 s'instituí la Confraria de Sant Sebastià Màrtir, titular del Convent, i del segle XVII és un document relatiu a dita festa, document que es referix al cens carregat per Miquel Català, patró del Convent, en escriptura davant Antoni Martí, en 22 de setembre de 1685 per a la celebració anual de la festa del gloriós Sant Sebastià Màrtir, titular del Convent. (30).

De molt abans, en les primeries del segle, és la referència a la Festa de Corpus Christi, puix que la nota documental tracta d'una disposició feta "per Bartomeu Joan Martí, en el seu últim testament que atorgà davant Pau Pereda, escrivà de València, en 7 de Febrer de 1616 i publicat pel mateix notari en 29 de maig de 1626, després de diferents hereus que nomenà de vida, va substituir pel seu hereu universal a aquest Convent de S. Sebastià de Rocafort amb el càrrec d'haver de celebrar tots els anys la Festa del Corpus amb sermó, processó i vespres cantades".

En el mateix document trobem una nota relativa a una escriptura de 26 de juliol de 1671, en la qual s'indica que Josep Estellés i Agustina Terrasa, matrimoni de Rocafort, vengueren i originalment carregaren un cens a favor de Miquel Català sobre terres de la partida del Roll del l'Ametler per als aniversaris i festes d'En Miquel Català, però no asenyalà a quines festes es referia.

També una altra nota es referix a un cens redimible de 140 lliures de capital sobre terres a Godella per a la festa de l'Assumpció i tres aniversaris d'En Miquel Català, cens atorgat per Onofre Mir a 30 de novembre de 1676. Però si bé en el títol menciona la Festa de l'Assumpció, no ho fa així en el text, per la qual cosa no podem assegurar que se celebrara la Festa de l'Assumpció ja en tal any, però és possible que se celebrara.

Les que sí que es celebraven eren les festes de la Mare de Déu de la Corretja i de Sant Nicolau de Tolentino, ja que aquestes festes es veren afavorides per Josep Estellés, qui en el seu testament, fet en 7 de maig de 1697 determinà que "qualsevol que posseirà nou fanecades de terra de la seua herència situades en l'horta de Rocafort, partida del Roll de l'Ametler, haja i tinga obligació de correspondre cada any a dit Convent de Rocafort 2 lliures i 12 sous per

a la celebració de dues festes que se celebren cada any; l'una de Sant Nicolau de Tolentino en 10 de setembre i l'altra de la Corretja el quart diumenge de dit mes".

És a dir, que aquelles festes religioses no se celebraven seguides. El dia 10 de setembre és el dia de Sant Nicolau de Tolentino d'acord amb el Santoral de l'Església. La mare de Déu de la Corretja és venerada actualment amb el nom de Mare de Déu de la Consolació.

RELÍQUIES DEL CONVENT

El pare Jordan dona la notícia que el convent tenia en aquella època unes relíquies, ja que diu que "en té vuit de principals, que les envià de Roma el Sagrista del Papa, Fra Josep Eusanio, religiós agustí i Bisbe, pels anys de 1676 i que són les següents: un braç de Santa Victòria, Verge i Màrtir; un os de Sant Donat Màrtir; un altre de Sant Vicent Màrtir, un altre de Sant Honest Màrtir; una costella de Sant Constança Màrtir, i altres reliquies".

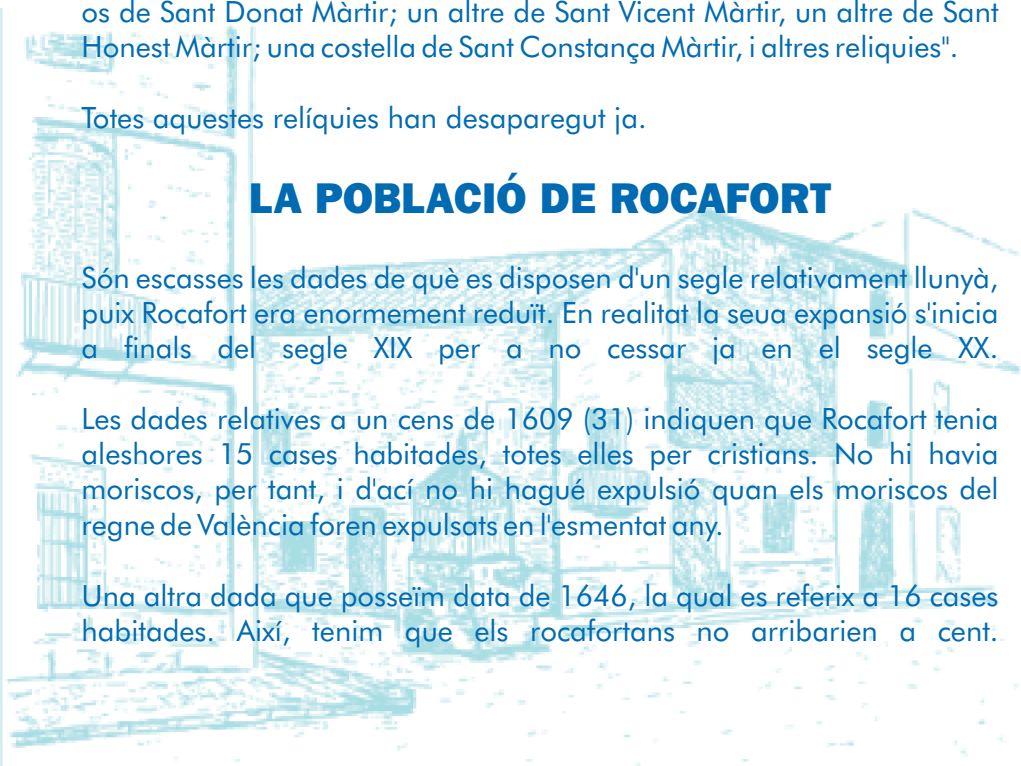
Totes aquestes relíquies han desaparegut ja.

LA POBLACIÓ DE ROCAFORT

Són escasses les dades de què es disposen d'un segle relativament llunyà, puix Rocafort era enormement reduït. En realitat la seua expansió s'inicia a finals del segle XIX per a no cessar ja en el segle XX.

Les dades relatives a un cens de 1609 (31) indiquen que Rocafort tenia aleshores 15 cases habitades, totes elles per cristians. No hi havia moriscos, per tant, i d'ací no hi hagué expulsió quan els moriscos del regne de València foren expulsats en l'esmentat any.

Una altra dada que posseïm data de 1646, la qual es referix a 16 cases habitades. Així, tenim que els rocafortans no arribarien a cent.

Hem de pensar que en la paraula "cases" s'entendrien també les coves habitades, però evidentment hi havia cases edificades. Hem de suposar, per allò que ens diuen els documents, que existia la casa que dugué el núm. 4 de la Plaça Major, la casa dels Català i que potser fóra la casa d'En Gaspar Ribot, el qual féu testament en "lo loch de Rocafort" (32) en l'any de 1605.

Tornem a trobar documentat el Carrer Major, en el qual estava el forn de la localitat. El document és de l'any 1680; es tracta d'un document relatiu al convent i diu en un paràgraf:

" ... una casa ab son corral situada en lo loch de Rocafort en lo carrer Major que afronta ab casa de Bastiste Estellés per un costat i per altre ab casa de Francés Blasco ab part davant ab lo forn de dit loch y per les espalles ab la sequia de Moncada".

Tenim així, per tant, documentat també el forn de la localitat, que podem situar perfectament en la casa núm. 4, casa on hi hagué forn fins a 1949, puix que també per les referències documentals de què disposem la casa que cita el document adés transcrit és la casa del número 7 del dit carrer Major.

I ja que estem situats en el Carrer Major anem a fer més història del carrer.

En el nostre carrer Major hi ha diverses cases molt antigues i entre elles figura la que porta actualment el nº. 13, la qual pareix ser fou propietat del Convent, ja que tenia una cel·la disciplinar. Fou propietat dels germans Roig, un dels quals va ser el tenor Pasqual Roig Silvestre, que allí nasqué, allí visqué i allí morí. Del tenor parlarem en el seu moment. En l'actualitat pertany a un membre de dita família, Francesc Roig.

Indica la Monografia històrica de Rocafort que la casa del núm. 11 fou propietat dels Comtes de Zanoni (33), motiu pel qual va ser coneguda com a Casa Zanoni o Casa del Comte. La casa fou reconstruïda per Vicent Fillol.

Seguint la "Monografia" direm que es considera, sense que conste documentalment, que els Comtes de Cirat edificaren algunes de les primeres cases, i que la casa hui assenyalada amb el núm.

Carrer Major Anys Quaranta

7 (la casa que fou del recordat metge En Nicolau Alonso Ferrer) fou construïda per la comunitat o capítol de Canonges de la ciutat de València per a repòs o convalescència dels religiosos malalts o esgotats.

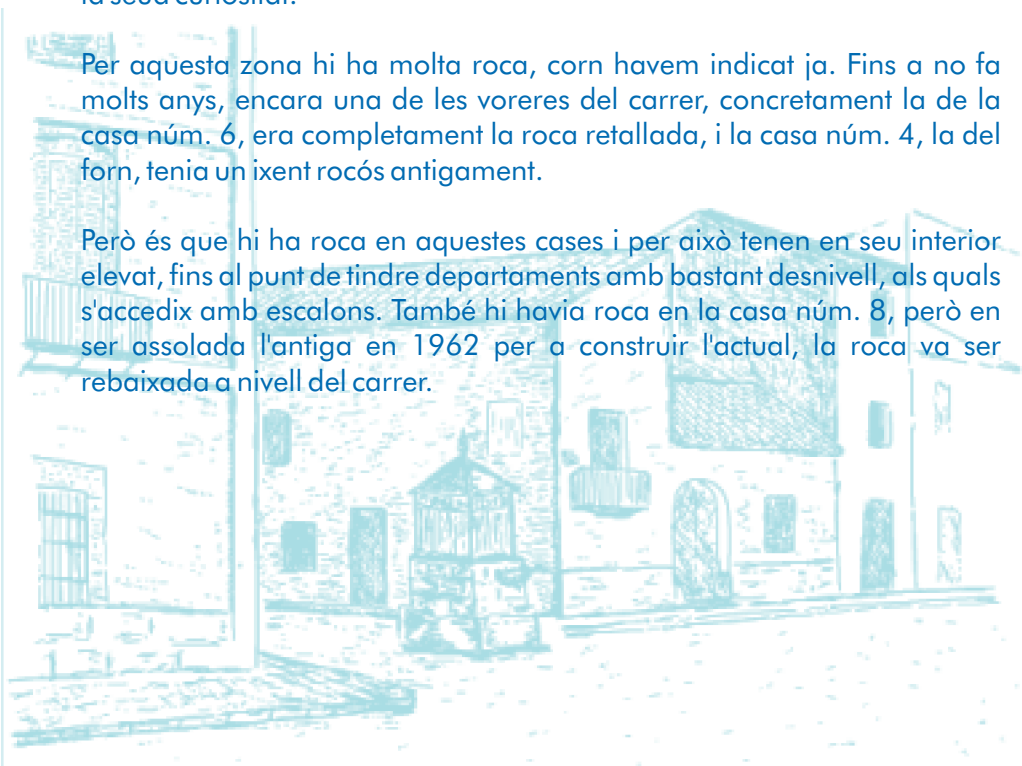
En la casa que porta el núm. 2 hi hagué un cup i trulls on es convertia en vi el raïm dels rocafortans, cup que vingué funcionant fins a principis del segle XX.

I també en aquest carrer s'edificà en el segle XVIII -corn veurem en el capítol següent- el Palau dels Barons de Terrateig.

Si observem el carrer Major ens adonarem que el seu traçat no és rectilini, sinó que segueix un curs paral·lel a la séquia, puix que si en una part els edificis ixen, se n'entren per la part d'enfront, cosa que no deixa de tindre la seua curiositat.

Per aquesta zona hi ha molta roca, corn havem indicat ja. Fins a no fa molts anys, encara una de les voreres del carrer, concretament la de la casa núm. 6, era completament la roca retallada, i la casa núm. 4, la del forn, tenia un ixent rocós antigament.

Però és que hi ha roca en aquestes cases i per això tenen en seu interior elevat, fins al punt de tindre departaments amb bastant desnivell, als quals s'accedix amb escalons. També hi havia roca en la casa núm. 8, però en ser assolada l'antiga en 1962 per a construir l'actual, la roca va ser rebaixada a nivell del carrer.

CAPÍTOL VI

SEGLE XVIII: ROCAFORT, ENTORN AL CONVENT

Senyors de Rocafort.

Aspecte religiós.

La noblesa a Rocafort.

Aspecte urbà.

Altres aspectes.

SEGLE XVIII

SENYORS DE ROCAFORT

Durant tot el segle XVII Rocafort continuà sent patrimoni de la família dels Julián, després Julià. Possiblement en els inicis de la centúria el senyor fóra el mateix Baltasar Julián i Muñoz i ja en 1723 apareix documentada com a senyora de Rocafort Vicenta Julián.

De 1731 és un document en el qual és citat Nicolau Julià Ribot i Boil com a representant del senyor de Godella i Rocafort, sense citar-ne el nom, tal vegada per ser de menor edat, i ja anys després registren els documents com a senyor de Rocafort Ignasi-Pasqual Julián i Descallaz, el qual és mencionat en qualitat de tal en documents de 1753, 1762, 1766 i 1780 (34). En aquest últim se'l nomena con a "Don Ignacio Pasqual Julián y Descallaz, Ribot, Boil de Arenós, Barón de las Baronías de Benimuslem, Mulata, Benidoleig y Foma y Señor de los Lugares del Puchol, Godella y Rocafort, domiciliado en la Ciudad de Valencia".

Ignasi Pasqual Julián, segons cita de Martínez Aloy (35) continuava amb el senyoriu en 1784, però set anys més tard, concretament en document datat en 15 de desembre de 1791, el senyor era ja Pasqual-Maria Julià, de qui un document de 1793 dóna el nom complet de Pasqual-Maria Julià García de Cardenas, Ferrer, Ribot, Figuerola, Muñoz, Zaeza.

L'arxiu municipal de Rocafort conserva un document de 1798 signat per Pasqual Maria Julià con a senyor del poble, i ell continuava sent-ho en finalitzar el segle.

ASPECTE RELIGIÓS

EL PATRONAT DEL CONVENT

En les primeres dècades del segle, el Patronat seguia ostentant-lo Miquel Català i Ribot, i així apareix en un document de 1714, al qual document ens referirem després àmpliament. De Miquel Ca-

talà digué el Pare Jordan en 1712 que era Patró del Convent i "beneficia mucho à dicho Convento, y ha hecho en su Iglesia un rico Trassagrario, y en él un sumptuoso entierro para su Casa; y el Retablo Mayor".

Miquel Català fou succeït pel seu fill Joan-Baptista Català i Ribot, qui és mencionat com a Patró del Convent rocafortà en document de 1723, segons veurem també, i continuava sent-ho en 1743 (36).

Joan Baptista Català era casat amb Anna-Maria Calatayud, filla del Comte de Cirat (37), i d'aquesta forma passà el Patronat del Convent als Comtes de Cirat, com ho confirma un document de 1792 en el qual és mencionat com a Patró, Bernat de Vilarig, abans anomenat Miquel Català, per tal com els nobles solien modificar el seu nom a fi d'adequarlo als dels seus avant-passats. En el mateix document queda indicat que Bernat de Vilarig era fill de Joan Baptista Català. També ostentà els drets patronals, indica Martínez Aloy, Anna-Maria Català, qui era filla d'aquest altre Miquel Català, Comte de Cirat.

LES FESTES RELIGIOSES

LA FESTA DE L'ASSUMPCIÓ

Podem remuntar amb certesa la celebració de la festa de l'Assumpció a l'any 1714, puix que felíçment es conserva íntegrament un document al respecte.

En dit document s'especifica que Francesc Gavarrot, llaurador, i els seus fills Mn. Josep, capellà, i Vicent Gavarrot, veïns del lloc de Montcada, atorgaren per escriptura verificada en el referit lloc per Josep Gil i Sans el dia 20 d'octubre de 1714, un cens de 200 lliures de capital i dos-cents sous de renda anual, el capital a favor d'En Miquel Català i Ribot, Patró del Convent, i els rèdits a favor dels religiosos agustins, per a la celebració de la festa de l'Assumpció.

L'escriptura detalla les condicions de celebració de la festa, la qual havia de celebrar-se en el seu dia i vuitava. El dia de la festa havia d'haver Missa solemne, amb Diaca i Subdiaca i sermó i es

col·locarien en l'altar ciris d'a mitja lliura, ciris que havien d'ardir durant tota la vuit ava a l'hora de la Salve.

Aquesta Salve s'havia de cantar tots els dies fins a col·locar la imatge en la casa d'en Miquel Català, acte a efectuar amb assistència de tota la comunitat de religiosos, els quals hi cantarien una Salve també.

Així mateix els agustins tenien obligació de tocar solemnement les campanes tant la vespra i el dia de la festa, com tots els dies de la vuitava, i disparar la vespra de la festa a migdia dotze "tirs" i sis a l'Ave Maria, a l'Alba, a la Missa i ala Processó, amb tots els restants focs acostumats. I per a la vespra i dia de la festa havien de portar un dolçainer.

Així, doncs, aniria celebrant-se la festa de l'Assumpció els anys següents, però en relació al cens, els seus atorgants Francesc Gavarrot i fills, el llevaren el dia 15 de març de 1723, davant Vicent Sabater, i heus ací que el mateix dia, i per tal que no es perdera dita celebració religiosa, fou atorgat un cens igual dde 200 lliures de capital i 200 sous de rèdit anual, per Joan-Baptista Català i Ribot, Patró del Convent, amb escriptura signada per Vicent Matoses, i en els mateixos termes de l'escriptura de 1714, és a dir que la festa havia de celebrar-se de manera idèntica a allò que ja es venia celebrant, tal com hem assenyalat: Missa, cants, Processó, focs, dolçainer, i el trasllat de la imatge també a la mateixa casa, puix s'havia d'efectuar a la casa d'En Joan-Baptista Català, atorgant del cens, Patró del Convent i fill i hereu d'En Miquel Català o siga la casa de la Plaça Major, casa que durant tants anys ostentà el nº.4, i a la qual hem de referir-nos més endavant.

Joan Baptista Català traspassà el referit cens al Convent en 20 de juliol de 1743, tal com indica un document de 1745 (38).

Els religiosos continuaren celebrant la festa, puix així ho indiquen documents del mateix segle i els del segle XIX.

ALTRES FESTES

També en el segle XVIII celebrava el Convent altres festes reli-

gioses, puix que així consta a la documentació agustiniana de l'època. Hi consta en 1772 i següents la festa de Sant Tomàs Villanueva, religiós agustí que ocupà la seu arquebisbal de València entre els anys 1544 a 1555, festa que es celebrava en el mes de setembre.

La festa de Sant Agustí era celebrada en el seu dia, o siga el 28 d'agost; apareix documentada ja en 1774 i següents, en què la pagava Josep Marco, festa que continuaren celebrant els religiosos fins que deixaren Rocafort.

En 1775 trobem les referències a les festes de Sant Vicent Ferrer, en el seu dia després de Pasqua, i una festa votiva a Santa Rita. La festa principal de Santa Rita tenia lloc en el seu dia de 22 de maig, i així la trobem documentada en 1776, pagada per Mauro Ximeno.

També hi havia una festa mensual a la Mare de Déu de la Corretja, puix així ho assenyala una relació iniciada en 1772 amb indicació de qui la pagava i així ho confirmen documents posteriors. La festa principal de la Mare de Déu de la Corretja tenia lloc després de la de San Agustí. La referència documental en procedix de 1777 en què fou pagada per Francesc Roca.

Continuaven celebrant-se les festes ja referides en el capítol del segle XVII: Sant Sebastià, Corpus Christi i Sant Nicolau de Tolentino. La de Sant Sabastià la tornem a trobar documentada en 1776, i 1777. Només una vegada, en abril de 1776, trobem la celebració d'una festa dedicada a Sant Antoni Abat.

PRIORS DEL CONVENT

Com en els segles anteriors, en el segle XVIII hi hagué diversos priors en el Convent de Sant Sebastià, però d'aquest segle ens han arribat referències documentals en grau considerable que permeten establir, si no una llista completa, sí almenys una àmplia ressenya dels noms dels priors i any o anys en què consten documentats.

1714.-Agustí Roman.

1717, 1719.-Guillem Gisbe.

1723.-Vicent Guilló.

1739.-Tomàs Nabas.

1745, 1747.-Tomàs Candéal.
1752.-Tomàs Nabazes.
1753.-Vicent Latorre.
1764.-Tomàs Torregrosa.
1766, 1769, 1770.-Francesc Castelló.
1774.-Joan Facund Cubells.
1778, 1780.-Jeroni Sempere.
1787, 1792.-Joaquim Peris.
1797.-Joaquim Gisbert.

EL PATRONAT DE SANTA BÀRBERA

Com és sabut, Santa Bàrbera és la Patrona de Rocafort, però la devoció i patronat de la santa arranquen del segle XVIII, de 1701 concretament.

Rocafort depenia eclesiàsticament de la veïna Montcada, ciutat on existeix l'ermita en la qual es venera la imatge i una relíquia de Santa Bàrbera (39).

El fet concret ens el dona a conèixer Fidel Pascual Tecles en un article publicat en el bolletí "Fiestas de Rocafort", en el número corresponent al mes de març de 1955, article que porta el títol "¿Por qué tenemos a Santa Barbara por Patrona?".

En aquest article ens informa que "el 27 de maig de 1701, dia següent del Corpus, una terrible tempestat de pedra deixà talats els camps circumveïns i restà el terme de Montcada i els dels poblats que li pertanyien, intactes. Amb tan grat motiu i amb la Santa Relíquia i imatge al front, se celebraren solemnes processons i festes, en agraïment a tal favor".

Després ens diu també que "a les solemnes festes centenàries que se celebraren a Montcada, Rocafort s'ha unit sempre amb tot l'amor que els seus fills senten per la seua Patrona".

Per la nostra part hem buscat informació al respecte i, efectivament, es corrobora aqueixa data del 27 de maig de 1701, puix així ho manifesten Martínez Aloy i Peregrín Llorens.

Concretament Martínez Aloy manifesta que per la benedicció que amb la relíquia de Santa Bàrbera féu el senyor rector quedà "lliure de formidable pedregada tot el terme jurisdiccional de la vila de Montcada, el qual aleshores s'estenia als pobles d'Alfara, Benifaraig, Rocafort i Massarrojos".

Per la seua part, el senyor Llorens ens oferix la cita del pare Jaume Ferrer, franciscà (40), qui en la seua obra "Historia y predicable Trialpha de la gloriosa Santa Barbara" diu així: "Al otro día del Corpus del año 1701, vino una horrenda tempestad de piedra; que talando los circunvecinos campos, dexó el térrnino de Moncada intacto; y en agradecimiento de este beneficio, y fineza, se le hizo a la Santa una muy solemne fiesta".

Per consegüent, i pels motius exposats, és Santa Bàrbera la Patrona de Rocafort.

LA NOBLESA A ROCAFORT

Encara que Rocafort tenia senyors territorials, en general residien a la ciutat de València i no tenim constància que tingueren una casa a Rocafort, encara que existira la casa suposada com a senyorial.

Del segle anterior sí que hem vist que ja tenia casa a Rocafort la família Català, que continuaren també durant el segle XVIII, com hem referit en tractar del patronat del Convent. Possiblement la casa fóra la del senyor Gaspar Ribot, que testà a Rocafort en 1605 i fou sogre d'un membre de la família Català. Hem vist també com emparentaren els Català amb el Comte de Cirat i recaigué el títol en dita família. Ara en tractarem més àmpliament.

ELS COMTES DE CIRAT

Cirat és un poble valencià, de parla castellana, capital de la comarca del Alto Mijares. El títol de Comte de Cirat fou concedit pel rei Felip IV de Castella i III de València en 1628 a Bernat de Vilarig Carròs i Pardo de la Casta i passà després a les famílies Calatayud i Català.

En 1682 el Comte de Cirat era Pere de Calatayud; en 1707, Gaspar de Calatayud i en 1732 ostentava el títol Bernat de Vilarig, nom modificat, puix que el seu nom anterior era Josep Zapata Calatayud.

Establert el vincle amb els Català, un document de 15 de juny de 1792 es referix a "Don Bernardo de Vilarig, antes Miguel Català, Zapata de Calatayud, Ribot, Montaner, Conde de Cirat y Villafranqueza, Grande de España" (41). És el mateix document a què ens hem referit en tractar sobre els Patrons del Convent.

Martínez Aloy indica que Anna-Maria Català havia casat amb Antoni Maria Martínez de Medinilla, família que també portà el títol de Cirat.

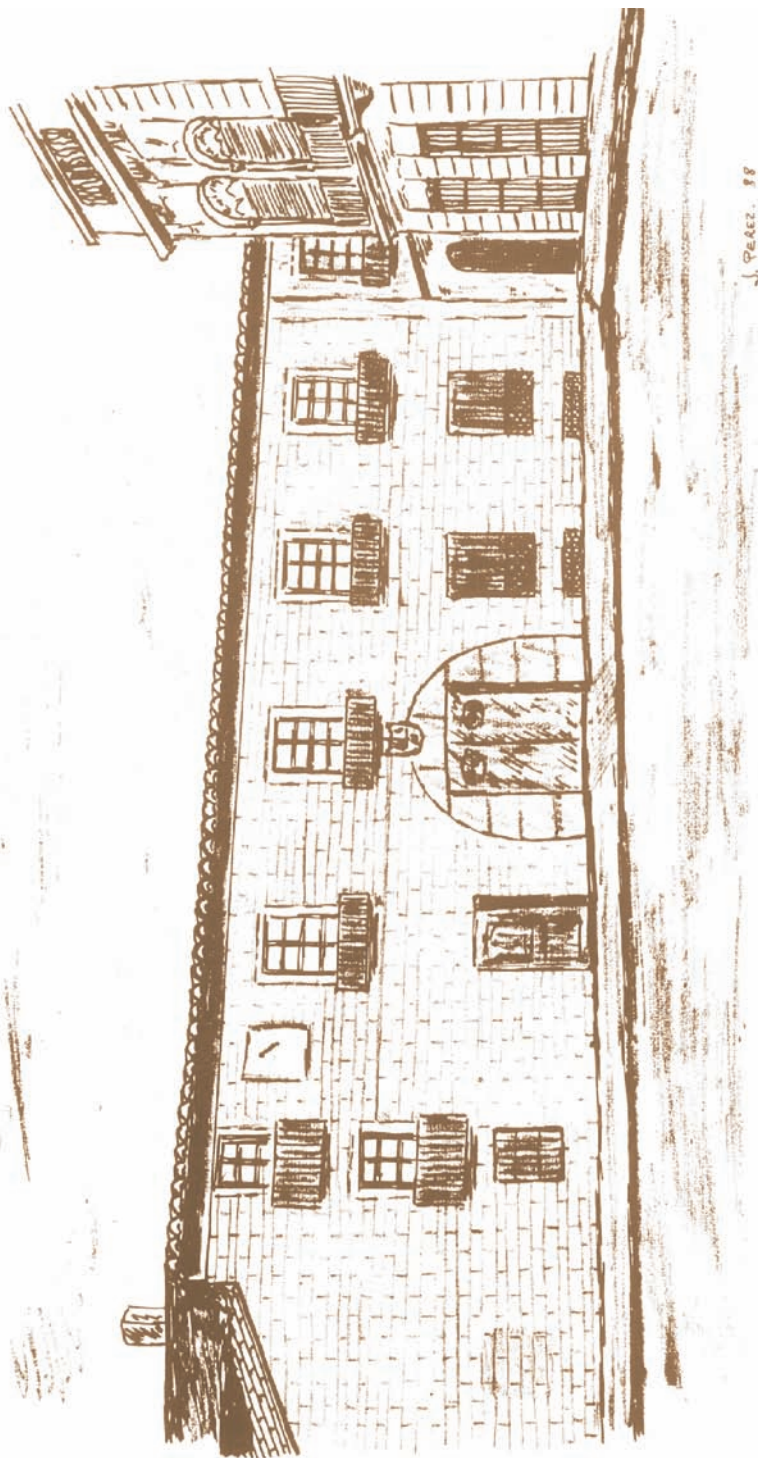
A les darreries del segle XVIII el Comte de Cirat degué ser Pere de Alcàntara Català Hurtado de Mendoza, qui pot ser que encara visquera a primeries del segle XIX. Concretament un document de 18 de juliol de 1817 indica que per mort de la seua viuda, el senyor Marqués de Dos Aigües quedà com a tutor del Comte de Cirat, Pere de Alcàntara Vilaritg, abans Català, nét seu.

A finals del segle XIX el Comte de Cirat era Ramón Martínez de Pizón y Martínez de Medinilla. Així ho indica Martínez Aloy citant una escriptura de 3 de gener de 1901 que en l'època conservava l'arxiu municipal de Rocafort.

La casa que tenien era la número 4 de la Plaça Major, aleshores l'única plaça del poble. Tots els comtes de Cirat conservaren la casa i fins a les acaballes del segle XIX continuàren venint a Rocafort.

Junt a la casa existia una devesa, no molt gran, tota ella tancada per un mur; el que ara és pas de la carretera de Massarrojos (precisament el carrer porta el nom de Comte de Cirat) era un portal per on entrava el cotxe dels senyors per tal d'anar a les cavallerisses. La paret, d'uns dos metres d'altura, anava per la part dreta del carrer del Pi i abans de finalitzar aquest carrer, torcia cap a la dreta fins arribar a la séquia de Montcada. Així s'explica en la Monografia històrica de Rocafort. (42).

La devesa dels Català apareix nomenada en un document de 1782, el qual conté el testament de Josep Estela, testament fet el

CASA DELS COMTES DE CIRAT
Dibuix de Joan Pérez

13 de gener de 1778, qui deixa una casa "que linda por un lado con la Dehesa de Don Miguel Català".

Seguint la "Monografía històrica" direm que "Ben a prop de la casa pairal dels Català hi havia algunes casetes on vivien els estatgers i segurament alguns altres servents. La casa cantonera a la plaça i al carrer de F. Carbonell era una almàssera.

I direm també que la casa que porta el número 3 de la plaça Major fou una casa de labors dels comtes de Cirat, per on eixien i entraven els animals i tenien els aparells i els forcats, els aladres i restants guarniments propis de la seua faena. Per aquesta casa es passava a uns trulls que hi havia als sòtans. Més avant estigué ubicada en aquella casa "la tenda de la tia Inés", tenda que va ser la primera taverna de Rocafort.

Dita casa és la que fou coneguda com a "Casa del Canonge", casa amb història que referim tot seguit:

Fou administrador dels comtes Mn. Bonifacio Marín, canonge d'avançada edat. Assolà la vella casa i n'edificà una de nova, la qual començà a ser coneguda com a "Casa del Canonge". Hi hagué diversos propietaris, però després la va adquirir D. Hernan Cortés Pastor (43), aleshores canonge de Saragossa -i anteriorment de Toledo-, i per tal circumstància la casa tornà a dir-se, com ho havia estat abans, "casa del Canonge".

Quan a finals del segle XIX hagueren d'eixir d'Espanya els Comtes de Cirat, deixaren un administrador al càrrec de les seues propietats i, així, passà successivament la casa dels Català i dels comtes a mans d'altres administradors.

Més avant, la casa fou adquirida per la família Boira, els quals la tenien per a temporades estiuenques. La devesa havia desaparegut, però la casa conservava un esplèndid hort (una vista del qual podem contemplar en una de les postals de Rocafort). L'esmentat hort arribava fins a la séquia de Montcada pel lateral i per la part darrera al camí de l'estació, actualment avinguda del Dr. Eugeni López Trigo. L'hort de la casa tenia considerable quantitat d'arbres i palmeres, però en ser venuda la propietat per tal de convertirla en terreny edificable, l'edifici fou derrocat en l'any 1968 i l'hort desaparegué com a tal.

En les festes patronals de 1967 encara va servir la mansió per a allotjament d'un oficial de la marina nord-americana, el qual vingué a Rocafort i organitzà una "cordà" per al dia següent de la festivitat del Santíssim Crist, dimecres 6 de setembre.

En l'actualitat ja s'ha edificat diversos blocs de vivendes, tant a l'avinguda Dr. López Trigo, com a la plaça Major.

La casa tenia en la seua fatxada de la plaça un rellotge de sol que portava data de 1870.

En record d'un corpulent pi que hi havia a la devesa, prengué el nom el carrer de Pi, antiquíssim nom i popular encara, oficialment de Francesc Carbonell.

Encara existix un tros de mur de la devesa, prop de la séquia, cap al final de l'avinguda de Mossén Sorribes. És precisament la zona on hi ha una partida coneguda per "la Devesa".

EL PALAU DEL BARÓ DE TERRATEIG

Situem en aquest capítol les referències a aquest palau i als senyors que l'ocuparen, per haver estat edificat en el segle XVIII.

Denominem aquest edifici "Palau del Baró de Terrateig" per haver estat el seu últim propietari abans de la seua adquisició per l'Ajuntament de Rocafort, el Baró de Terrateig, Jesús Manglano i Cucaló de Montull. Abans, tingué altres propietaris dins la seua família antecessora, com exposem seguidament.

Aquesta casa fou construïda en 1768 per Baltasar Albornoze i Tàpies, cavaller de l'Orde de Montesa i tresorer del Sant Ofici i Tribunal de la Inquisició del Regne de València. Baltasar Albornoze, que ingressà a l'Orde de Montesa en 1744, apareix registrat com a propietari de terres a Rocafort en un document de 1753 (44).

La propietat, situada al carrer Major, núm. 15 en l'actualitat, fou heretada per la seua néta Lluïsa Albornoze i Ladrón de Pallás, senyora de Vallvert, qui va contraure matrimoni amb Pere Vich, senyor de Llaurí.

Des d'aleshores, els senyors i barons de Llaurí en foren amos

fins a la mort, en 1937, de Lluís Manglano, qui cedí el títol de baró de Llaurí al seu fill Joaquim, però aquesta finca de Rocafort va quedar per al seu fill Jesús, baró de Terrateig, títol hereditat de sa mare.

ELS BARONS DE LLAURÍ

Establida la seua relació amb Rocafort, ens remuntarem en el temps per referir la línia dels barons de Llaurí, títol pertanyent a la família Vich.

Llinatge originari de la ciutat catalana del mateix nom, ja en 1257 havien passat els Vich a València, puix que en dit any és documentat Guillem de Vich. Ja en el segle XV eren els Vich senyors de Llaurí i altres localitats veïnes. En estingir-se la línia masculina dels Vich el vincle recaigué en la dels Manglano, els quals adoptaren el nom de Vich, abans Manglano, cognom que recuperaren més endavant.

El títol de Baró de Llaurí fou concedit en 17 d'abril de 1863 a Josep-Pere Vich i Ruiz (45), el qual havia nascut a València en 1819 i morí també a València en 1900. Fou diputat a Corts en 1867 i 1868 i ostentà els títols de baró de Llaurí i de Vallvert, senyorijs heretats dels seus progenitors.

El succeí el seu fill Lluís, el qual va casar en 1891 amb Josepa Cucaló de Montull i Cubells, baronessa de Terrateig. En Lluís fou, per consegüent, l'últim baró de Llaurí propietari del palau rocafortà.

LA BARONIA DE TERRATEIG

Hem indicat que a En Jesús Manglano i Cucaló de Montull li arribà el títol de Baró de Terrateig per línia materna, la dels Cucaló de Montull, que ja apareixen nomenats en 1610 com a senyors de Càrcer.

La Baronia de Terrateig és nomenada en un document de 1611. En 1715 era baró de Terrateig Josep Eslava Cucaló, i en 1814 Vicent Cucaló.

**Fatxada de l'antic Palau dels Barons de Llaurí, que passà posteriorment
al Baró de Terrateig.**

Jesús Manglano heretà el títol en 1936 i ell ha estat l'únic baró de Terrateig propietari de la Casa-Palau, puix que després del seu òbit, esdevigut en juny de 1979, la possessió fou posada en venda per la seua viuda, M. a Angeles de la Lastra y Mesía, i adquirida per l'Ajuntament en 1981, prenent-ne oficialment possessió en acte celebrat en diumenge 27 de desembre d'aquell any.

El Palau del Baró de Terrateig és en l'actualitat la Casa de la Cultura, inaugurada amb una exposició sobre història del poble el 28 d'agost de 1985.

Anteriorment, en els seus terrenys es construí el grup escolar del Col·legi Públic "San Sebastián", grup que entrà en servici en el curs 1983/84 i fou inaugurat oficialment el 22 de gener de 1984.

I en agost del mateix any 1984, l'Ajuntament, una vegada acondicionat l'hort del palau, el constituí en jardí públic, que quedà inaugurat per a les festes patronals.

ASPECTE URBÀ

Els documents van confirmant l'aspecte urbà que oferia Rocafort en l'època. El Convent, la Plaça Major, amb la Casa dels Comtes de Cirat i la Casa senyorial; el Carrer Major, amb diverses cases i el Palau dels Barons de Llaurí; el carrer del Pi, i un altre carrer, l'actual de Santa Mònica i que apareix profusament documentat amb el nom de carrer de la Porteria del Convent.

El carrer del Pi és citat en el testament de Josep Estela, fet en 1778, que entre altres béns deixa una casa "en la calle vulgarmente llamada de el Pino".

El carrer Major torna a ser mencionat en un document de 1719, i l'existència de la Llotgeta en document de 1791, quan el senyor territorial, Pasqual Maria Julià, concedí permís per a llevar uns trossos de roca "para ensanche y hermosura de la Plaza Convento y Lonjeta de la Iglesia del Lugar de Rocafort".

ALTRES ASPECTES

D'acord amb les dades que, referides al segle XVIII proporciona el botànic valencià Antoni Cavanilles (46), de Rocafort (així com de diversos pobles de la rodalia) s'obtenia pedra calcària per a la construcció en la ciutat de València.

No hem d'oblidar l'ús de les pedreres rocafortanes en segles anteriors i que en el segle XVIII, doncs, encara eren en producció.

Les mateixes dades assenyalen que la major part de les rajoles i teules utilitzades a València, provenien de l'excel·lent argila de la contrada de Benimàmet, Burjassot, Godella, Rocafort, Massarrojos, Montcada i Alfara del Patriarca.

Pel que fa al sector agrícola, indica Cavanilles que en el referit grup de pobles eren productors de forment, dacsa, oli, vi, cànem, fruites, llegums i hortalisses.

Així mateix, i en un altre orde, ens informa que produïen capolls de seda.

El fet que no es nomena cap indústria corrobora que Rocafort era eminentment agrícola.

LA POBLACIÓ DE ROCAFORT

En aquesta època, concretament en 1794, s'havia produït ja un notable augment de la població de Rocafort. La xifra la dona també Cavanilles, qui comptabilitza 57 veïns, o famílies, d'on segons els càlculs habituals resulten uns 250 habitants.

Documents conservats a l'arxiu municipal de Rocafort ens donen a conèixer l'existència en el segle XVIII d'una carnisseria que era propietat del municipi, per tal com era l'Ajuntament l'organisme que es feia càrrec de les reparacions i altres despeses en dit establiment.

Igualment ens informa que existia un pou per al servici d'aigua

potable per al poble, pou que era l'únic que hi havia i que, atesa la situació de les cases principals i el convent i les pedreres, considerem que es tractava del pou de la plaça Major.

També els referits documents ens assabenten que era el municipi, és a dir, l'Ajuntament, qui es feia càrrec de les despeses d'església durant la Setmana Santa així com de pagar-li al predicador durant eixos dies.

En un altre orde de coses i com a dada de la història rocafortana, encara que en un pla un tant anecdòtic, consignem ara i ací un fet ocorregut en 1728.

En aquell any, l'alcalde de Godella, Pere Castillo, i els seus regidors entraren en armes a Rocafort per tal de cobrar un impost que Pere Castillo entenia que allò que corresponia era pagar-lo a Godella i no a Rocafort.

El succés originà un plet contra les referides autoritats del poble veí (47).

ALCALDES DE LA LOCALITAT

Encara que la figura d'alcalde naix en el segle XVIII al regne de València arran dels Decrets de Nova Planta de 1707, no disposem més que dels noms d'alguns alcaldes, que tot seguit consignem amb l'any en què els tenim documentats.

1728.-Francesc Miró.

1797. -Josep Guíllot.

1799.-Josep Marco.

1800.-Jeroni Granell.

CAPÍTOL VII

SEGLE XIX:

EL SEGLE DELS CANVIS

El Senyoriu de Rocafort

Aspecte religiós.

Aspecte urbà.

Altres aspectes de la localitat.

Alcaldes de la localitat.

SEGLE XIX

EL SENYORIU DE ROCAFORT

En iniciar-se el segle XIX, continuava com a senyor territorial de Rocafort Pasqual Maria Julià, a qui tenim documentat en 1803, quan en escriptura autoritzada per Joan Huguet Chiva, escrivà de Godella i Rocafort, en vint d'octubre d'aquell any, és mencionat "Don Pasqual María Julià, Dueño Territorial de dichos lugares"; també en 1804 en document de l'Arxiu Municipal de Rocafort; i així mateix és citat en 1804 i 1805 com a senyor de Rocafort.

Després de Pasqual-Maria Julià, i per extinció de la línia masculina en dita família, el nostre poble passà al patrimoni de la Casa dels Barons de Santa Bàrbera, títol que havia estat concedit en 20 de març de 1799 a don Félix Joaquín Rodríguez de la Encina i Fermíndez de Mesa, de la ciutat de València.

En 1832 apareix citat el Baró de Santa Bàrbera com a senyor territorial de Rocafort.

Les referències que posseïm indiquen l'existència d'una relació de parentiu entre les famílies Julià i Rodríguez de la Encina (48).

Fins ací les últimes notícies de què disposem sobre el senyoriu de Rocafort, ja que els senyorius territorials s'acabaren en el mateix segle XIX, per Llei de 27 d'Agost de 1837.

ASPECTE RELIGIÓS

EL CONVENT DELS AGUSTINS

Afortunadament, com del segle anterior, es conserva documentació del Convent procedent del segle XIX, documentació que arriba fins als mateixos dies de l'abandonament del Convent pels religiosos.

D'aquesta forma podem resseguir les seues festes, quins religiosos ocuparen el càrrec prioral, i d'altres fets de la vida monàstica.

LES FESTES DEL CONVENT

En el temps que els agustins estigueren durant el segle XIX a Rocafort, poc més del primer terç, continuaren celebrant pràcticament les mateixes festes que ja celebraven anteriorment, és a dir: les de Sant Agustí, Sant Sebastià, Mare de Déu de la Corretja, Corpus Christi, Mare de Deu de l'Assumpció, Santa Rita, Sant Nicolau de Tolentino, San Tomàs de Villanueva.

La documentació, que arriba fins a 1835, ens indica la celebració de les referides festes. En 1809 apareix documentat un Sermó a la Mare de Déu dels Dolors, en el mes de setembre, fet pel Pare Sanmartín, i en 1826 la celebració de la festa en vespres de Setmana Santa.

La manera de fer aquestes festes no diferia molt entre elles; els documents es referixen a sermons, processons, música, focs, etc.

Les últimes festes que trobem documentades són ja en 1835, les de Sant Sebastià i de Sant Agustí, i en 1834 la del Corpus Christi. Hem de suposar, no obstant, que també les altres devien celebrarse, com era costum.

PRIORS DEL CONVENT

En l'any 1803 apareix documentat com a Prior del Convent el Pare Marià Cañizares, qui cessà en el seu càrrec en juliol de 1810. El 30 de juliol d'aquell any comença a regir el Convent Fr. Antoni Esteve, qui estigué fins a juny de 1823, puix que el dia 25 d'aquell mes i any fou substituït pel Pare Josep Martínez.

Sis anys va estar al front del Convent el Pare Martínez, per tal com el 22 de juny de 1829 inicià el seu mandat com a Prior Fr. Josep Planell. I, finalment, el 15 de gener de 1831 entrà el pare Marià Sanmartín, el qual va ser l'últim superior del Convent de Sant Sebastià de Rocafort i en regí els destins fins al mateix moment de l'exclaustració.

SUPRESSIÓ DEL CONVENT DELS AGUSTINS

Els religiosos agustins calçats ocuparen el Convent de Sant Se-

Claustre del Convent, en fotografia de 1912

bastià fins al final d'agost de 1835. El motiu de deixar Rocafort va ser la supressió de la comunitat al nostre poble i del Convent com a tal en virtut del procés de desamortització dels béns eclesiàstics promogut pel Govern Espanyol (49).

Pel decret de 25 de juliol de 1835 foren suprimits els convents que tingueren menys de dotze professors i els seus béns s'aplicarien a l'extinció del Deute públic.

Ja en 1837 es declararen extingits els monestirs, convents, col·legis i restants cases de religiosos i, a més d'adjudicar-ne a l'Estat els béns, s'ordenà la venda d'aquests i també l'aplicació del seu preu a pagament del Deute públic.

El fet que el Convent de Rocafort es vera afectat pel Decret de 1835 ens indica que la Comunitat tenia menys de dotze religiosos, en l'últim temps. I en efecte, així era, com després veurem.

Afortunadament per al poble, de tots els béns que posseïa la nostra Comunitat agustina, l'edifici del Convent no fou venut i s'evità així que perdera Rocafort el seu únic centre religiós. L'Estat cedí al municipi tot l'edifici i quedà l'església per al poble, i l'Ajuntament hi establí la Casa de la Vila, així com altres dependències.

Aquesta cessió consta en document de 1842 (50) al qual ens referirem més endavant en l'apartat relatiu a altres aspectes de la localitat.

El període dels agustins a Rocafort havia finalitzat el 30 d'agost de 1835, quatre segles després de la seua vinguda al nostre poble.

Al moment de l'exclaustració ja quedaven pocs religiosos en el convent, per tal com aquell 30 d'agost la comunitat estava formada per quatre sacerdots i dos llecs. Els seus noms eren:

Sacerdots: Marià Sanmartín, Prior.
Francesc Esteler.
Agustí Real.
Ambròs Homedes.

Llecs: Joaquim Balaguer.
Miquel Pla.

Podem comparar la quantitat de membres del Convent amb el nombre de cel·les de què disposava el monestir.

L'edifici tenia a la planta baixa les següents dependències:

La Porteria, amb la cuina, rebost, refectori; un desllunat amb claustre i en el centre d'aquest un pou; l'església, la qual arribava només fins a on és ara l'altar de Santa Bàrbera, i el Campanar.

Al corredor del segon pis hi havia quatre cel·les amb balcons de ferro; la cel·la prioral amb tres portes i tres balcons de ferro i un armari de paret.

I al corredor del tercer pis es trobaven sis cel·les amb tres balcons de ferro i un armari de paret. I la galeria amb cinc balcons de ferro.

DESPRÉS DELS AGUSTINS

L'aspecte religiós dels segles XV, XVI, XVII i XVIII i part del XIX, en un període de 401 anys, havia girat entorn del Convent dels Agustins. En 1835 la situació ja hi canvià.

I en deixar els religiosos el Convent i Rocafort i, havent quedat, com hem indicat, l'Església per al poble, es feu càrrec dels servicis religiosos de Rocafort el qui fora l'últim prior, Marià Sanmartín.

ADMINISTRACIÓ DE SAGRAMENTS

Com es veurà per la nota que transcrivim, els frares administraven només els sagraments de la Penitència, l'Eucaristia i la Extremaunció, però no els del Baptisme i Matrimoni; tampoc no era administrat a Rocafort el sagrament de la Confirmació. Aquests sagraments, per ser l'església rocafortana dependent de la de Montcada era en la veïna localitat on eren celebrats. Però el poble desitjava que tals sagraments pogueren verificar-se en la nostra església.

Açò començà a aconseguir-se en 1840, tal com assenyalen les notes existents al volum primer del Quinque Libri de l'arxiu parroquial, les quals, traduïdes, diuen així:

"En la vila de Rocafort, anex a la Matriu de Montcada, residia una comunitat dels P.P. Agustins Calçats; eren a càrrec d'esta comunitat l'administració dels Sagraments de primera necessitat, que són: Penitència, Eucaristia i Extremaunció. Suprimides les comunitats religioses per orde del Govern en l'any 1835, hi quedà com a assistent d'aquest poble el P. Marià Sanmartín, el qual era el Prior del Convent. Per mort del citat Prior ocupà el seu lloc Mn. Josep Calatayud, i darrerament, en qualitat de vicari, Mn. Pasqual Catalayud. Com que el poble desitjava la possible comoditat per tal que ací foren batejats tots els nous nascuts, no perdonà treball ni diligència per aconseguir-ho del Govern Eclesiàstic, com en efecte ho aconseguí per les encertades diligències porades a terme per l'Ajuntament d'aquest poble sent alcalde constitucional el sr. Esteve Marco; Francesc Ferrando i Marià Marco, regidors, i Josep Ferrando i Carbonell, síndic del municipi. Tot açò es veurà per la nota següent. I perquè conste ho certifique i signe a Rocafort, 10 de maig de 1840. Pasqual Catalayud, Vic. (Rubricat).

La següent nota diu: "A principi de l'any mil vuit-cents quaranta, el Sr. Esteve Marco alcalde constitucional d'aquesta vila de Rocafort, amb el desig de proporcionar als veïns d'aquest lloc la major comoditat per a la recepció dels Sants Sagraments i majorment el del Baptisme, pels inconvenients que hi ha per haver de traslladar els nous nascuts a Montcada per a ser batejats, no perdonà mitjà ni diligència per tal d'aconseguir de govern eclesiàstic l'erecció de la pica baptismal d'aquesta església; en efecte, segons el decret que obtingué del M.I.S. Governador d'aquest Arquebisbat el 24 d'abril de 1840, es donà facultat al vicari que era o fóra, de la citada església, per a no poder-hi batejar tots els fills dels veïns de Rocafort.

En conseqüència, construïda la Pica Baptismal i beneïda per l'Ecnòm de la Matriu de Montcada, d'orde i comissió del senyor Governador Eclesiàstic, es va començar l'administració del Baptisme el 30 d'abril del citat any de 1840, com consta per la següent partida. I perquè conste ho signe a Rocafort a 30 d'abril de 1840. Pasqual Catalayud, Vicari. (Rubricat).

Tot seguit tenim la primera partida de Bateig, la qual transcrivim a continuació, traduïda també:

"A Rocafort a trenta d'abril de mil vuit-cents quaranta fou batejada per mi, Pasqual Catalayud, una xiqueta a qui se li posà per nom Pasquala Marco Marco, filla legítima de Joaquim Marco, natural de Massarrojos, i de Joaquina Marco, natural de Rocafort. Foren els seus padrins: D. Esteve Marco i D^a. Josepa Estellés".

Entenem que D. Esteve Marco era el propi alcalde de la localitat, el qual apadrinà així el primer infant batejat a Rocafort.

Si el primer bateig va ser el d'una xiqueta, el segon va ser el d'un xiquet: Gregori Estellés Fuster, fill de Josep Estellés, natural de Rocafort, i de Celestina Fuster, natural de Bétera. Aquest bateig tingué lloc de dilluns 25 de maig de 1840.

D'aquest xiquet, Gregori Estellés Fuster, hi ha actualment a Rocafort bastant descendència, entre ells un altre Gregori Estellés ().

Ja havia quedat donat el primer pas en l'administració dels sacraments en el nostre poble i encara hagueren de transcórrer uns anys per tal que els restants sacraments s'administraren igualment a Rocafort: la Confirmació i el Matrimoni.

El dilluns dia 4 de juny de 1866, fou administrat per primera vegada en la nostra localitat el sacrament de la Confirmació; el ministre eclesiàstic fou l'arquebisbe de València, senyor Marià Barrios Fernandez i els confirmats ascendiren a 209, xifra segurament elevada perquè hi devia haver persones de diverses edats, ja que la població rocafortanad era encara molt reduïda. Hi actuaren de padrins Manuel Ferrando Capilla i Marianna Andrés i Marco.

El primer casament celebrat en la nostra església tingué lloc el divendres 12 d'octubre de 1866, dia en què contragueren matrimoni Francesc Silvestre Cardo i Vicenta Cabo Ferrando, quan el capellà era el Pare Pasqual Calatayud.

LES FESTES PATRONALS

Ja ha quedat exposat, a grans trets, quines festes celebraven els agustins i en quins dies, així com la forma de fer-les.

Però ara volem referir-nos a les actuals festes patronals les quals,

Imatge antiga de la Mare de Déu de la Consolació

d'acord amb allò vist, daten de després de l'exclaustració, encara que almenys una ha perdurat.

Com a Festes Patronals de Rocafort cal entendre les que se celebren en dies successius a últims d'agost o primers de setembre i que mantenen la tradició de començar, per raó del Convent dels Agustins, celebrant la festa de la Mare de Déu del Consol el diumenge següent al 28 d'Agost, dia de Sant Agustí i després las de Santa Bàrbera i Santíssim Crist de la Providència, deixant la de la Mare de Déu del Roser per al diumenge següent.

L'actual festa de Sant Agustí, sense connexió amb la dels religiosos, data del segle XX. Les altres les trobem ja documentades en el XIX.

En finalitzar el segle XIX les festes patronals eren tres, tal com trobem en 1895 i també en 1898; Mare de Déu de la Consolació, que se celebrava diumenge posterior a Sant Agustí; Santa Bàrbera, dilluns; i dimarts, la principal, al Santíssim Crist de la Providència.

La de la Mare de Déu del Roser, segons nota de 1899, se celebrava unes setmanes després, en diumenge (51) per les xiques del poble i colònia d'estiuejants.

LA FESTA DE LA MARE DE DÉU DE LA CONSOLACIÓ

La Mare de Déu de la Consolació era coneguda amb l'advocació de Mare de Déu de la Corretja i així la celebraven els religiosos agustins, com hem vist, venerada com a Patrona de l'Orde.

Ja en el segle XIX es produïx el canvi de denominació i a Rocafort trobem citada en document d' 11 de gener de 1858 la Confraria de la Mare de Déu de la Consolació, quan el Pare Pasqual Calatayud, vicari, sol·licitava permís al Sr. Arquebisbe per exposar el Santíssim Sagrament ja que havia "determinat establir els quarts diumenges de cada mes els exercicis que abans se celebraven en obsequi de Maria Santíssima de la Consolidació, la qual confraria existix en aquest poble" i així "promoure més la devoció dels fidels en dits actes religiosos".

Veiem, per tant, que ja existia la Confraria i així mateix que es tornaven a celebrar els exercicis mensuals que els agustins efectuaven en honor de la Mare de Déu de la Corretja.

Com a festa patronal la trobem documentada en 1895, com a festa patrocinada per les "senyores de la colònia valenciana", com actualment continua celebrant-se.

LA FESTA DE SANTA BÀRBERA

En 1895 trobem citada aquesta festa de la qual no coneixem encara l'origen exacte ni la data de la seua creació. Hem vist que els agustins no la celebraven.

D'allò que es manifesta en la "Monografia històrica de Rocafort" (publicada en 1955) quan diu que "tots, fins els més vellets, la recorden des de que tenen ús de raó", pot desprendre's que és un tant més antiga de l'any en què la tenim mencionada expressament.

En 1898, la crònica de festes diu que era celebrada per l'Associació de Santa Bàrbera i uns anys després, en 1902, que era patrocinada per l'Ajuntament i és en 1908 quan per primera vegada es diu que era "la fiesta de los mozos".

Allò que també és cert és que la "Duta de Santa" arranca dels primers anys del segle XX, puix que en el segle XIX no s'efectuava. És en 1913 quan es diu que el diumenge "Después de la procesión daran principio las fiestas que el pueblo dedica a su Patrona Santa Barbara, con fuegos disparados a mano y retreta", cosa que no es diu en els anys anteriors en què la festa començava amb la "diana". Potser fóra ja la "Duta de Santa", nom que tardarà molts anys encara a ser utilitzat.

LA FESTA DEL SANTÍSSIM CRIST

Es la festa major de Rocafort i se celebra dimarts de festes, és a dir, el dimarts posterior al diumenge següent al 28 d'agost.

L'any 1982 els clavis del Santíssim Crist i el poble de Roca-

Imatge del Santíssim Crist de la Providència, en el seu altar de la Capella abans de la renovació de 1935

fort celebraven el Centenari de la Festa, que efectivament data del segle anterior, però encara no s'ha pogut concretar la data de la seua creació.

Hem vist que els religiosos agustins no celebraven cap festa al Crist ni amb aquesta ni amb altra advocació. Com en les anteriors és que 1895 quan la trobem mencionada, però evidentment és més antiga.

Les referències al respecte ens vénen donades en la Monografia històrica, els autors de la qualles obtingueren en 1955 de Francesca Ferrando, qui contà que el seu pare fou nomenat, quan encara era fadrí, Clavari de la Festa del Roser en època en què feien dues Festes a la Mare de Déu amb dita advocació, l'una els hòmens i l'altra les dones.

En vista d'eixa duplicitat, el senyor rector proposà als clavaris que amb una imatge del Santíssim Crist que ell posseïa es podia instituir una festa per als hòmens.

El relat de Francesca continua dient que el senyor rector anomenava la seua imatge con a Crist de la Providència (52) i que ben acollida la idea pels clavaris començaren a fer la festa del Santíssim Crist de la Providència.

Seguix el text de la "Monografia històrica" dient: "Fins ací el que ens ha contat Francesqueta Ferrando (la Tudeleta). A comptar per l'edat de Francesca i els que podien haver passat des que son pare, fadrí encara, féu la festa per primera volta al Crist, uns vuitanta-cinc anys, al front de la parròquia estava el Pare Batiste; així, dons, creem fundadament que a ell se li deu l'origen d'esta solemnitat al Crist".

Tenint en compte que la "Monografia històrica" data de 1955/56, podem deduir que la Festa del Santíssim Crist fou instituïda als voltants de l'any 1870, quan era Joan Baptista Ferri el capellà de Rocafort.

Per la meua part únicament tinc documentada la Festa al Crist de la Providència a partir de 1895, quan encara estava el Pare Batiste al front de l'església rocafortana.

LA FESTA DE LA MARE DE DÉU DEL ROSER

És en 1899 quan trobem documentada aquesta festa de Rocafort, com a festa de les xiques, però ja hem vist en referir-nos a la del Santíssim Crist que anteriorment, d'acord amb el relat indicat, es celebraven dues festes a la Mare de Déu del Roser.

Segons informa la "Monografia històrica" en l'any 1906 fou aprovada la Confraria de la Santíssima Verge del Roser establida a Rocafort, amb decret datat a Roma i signat pel Mestre General dels Pares Dominics.

RELACIÓ DE CAPELLANS

Després de l'exclaustració dels religiosos agustins, l'últim prior del Convent, el Pare Marià Sanmartín quedà al front de l'església rocafortana.

No estingué molt de temps el pare Sanmartín, ja que va morir (així ho indica, com hem vist, el Quinke Libri) i entrà de capellà Mn. Josep Calatayud, qui també va estar molt poc temps, per tal com en l'any 1837 vingué en qualitat de vicari un antic religiós agustí de Santa Mònica, de València: el pare Pascual Calatayud.

En 1867, per greu malaltia, quedà impossibilitat el Pare Pasqual i el substituï com a coadjutor el pare Joan-Baptista Ferri, conegut en el poble com el Pare Batiste.

El Pare Batiste també hi estigué durant trenta anys; quan vingué a Rocafort en tindria així mateix uns trenta i exercí el seu ministeri en el poble fins a 1897, any en què, també per malaltia, hagué de deixar el seu càrrec pastoral, si bé una vegada reposat continuà residint a Rocafort i per disposició testamentària fou soterrat al nostre cementiri. Va cessar en el mes d'abril de 1897 i fou substituït per Mn. Ferran Sancho.

Mn. Sancho governà l'església només dos mesos, ja que en juny del mateix any apareix registrat el nom de M. Francesc Morales, en qualitat de coadjutor. Aquest capellà exercí el seu ministeri a Rocafort durant tretze anys i, per tant, n'era el sacerdot quan va finalitzar el segle XIX.

ASPECTE URBÀ

A través dels documents hem pogut anar establint en els segles anteriors amb quins carrers o places comptava Rocafort i quins noms tenien.

Hem vist així que les diferents vies urbanes naixen en un punt determinat del poble i es desenrotllen entorn al Convent.

És en el segle XIX quan Rocafort comença a créixer amb l'aparició de nous carrers i places que duren al definitiu creixement en el segle XX.

De 1838 és un important document conservat a l'arxiu municipal, on es llig que en aquell any hi havia a Rocafort les següents vies urbanes; Carrer Major, carrer de Santa Mònica, carrer del Pi, carrer del Cementeri i plaça dels Cirat.

Apareix registrat, doncs, un nou carrer, en del Cementeri, així dit per conduir a ell, i un nom nou, per bé que en un carrer ja existent: Santa Mònica, en substitució del nom de "Porteria del Convent" amb el qual es registra en el segle anterior.

I la plaça dels Cirat, nom segurament no oficial i que correspon a la plaça Major.

Així mateix, en el referit document de 1838 (es tracta del cens de veïns de la localitat) apareix nomenat un altre carrer, amb la denominació de carrer de la Carnisseria. Recordem ara i aquí que en documents del segle anterior -tal com citem en el capítol corresponent- s'anomena la carnisseria del poble.

L'expressat carrer ja no apareix registrat en documents posteriors, però tenim que en un cens de 1860 és mencionat ja el carrer de Santa Bàrbera. Hem de pensar, per tant, que es tracta del mateix carrer.

Dit carrer de Santa Bàrbera, o siga el mateix carrer que continua portant aquest nom en l'actualitat, és ja nomenat en els següents documents a la data que hem citat.

També en el cens de 1862 apareix esmentada la plaça amb la

denominació de Plaça Major, i no plaça dels Cirat com en 1838, si bé -i com deixem dit en les pàgines següents- moltes vegades, en ser l'única plaça rocafortana- se l'anomenava simplement la plaça sense afegir denominació.

Tenim configurat així el Rocafort de la meitat del segle pel que fa a carrers. Encara s'anomena un carreró de la plaça, sense altre nom, que podia referir-se a qualsevol travessia de la plaça Major, tal vegada el carrer del Convent.

En 1871, i d'acord amb els documents del registre civil de l'Arxiu Municipal, existien els carrers Major, Santa Mònica, convent, Santa Bàrbera, Pi i Bonavista, tots nomenats així a excepció de l'últim que encara portava el nom de carrer del Cementeri, com en 1838. I, lògicament, la plaça, encara sense nom, puix que era l'única del poble.

En el mes de febrer de 1876 apafeix ja el nom de carrer de Bonavista nom que, encara que li fou llevat en el segle XX, perdurà popularment i finalment, l'Ajuntament el retornà en 1979.

En el mes de març de 1882 trobem un altre carrer, el de "Transsagrario" així escrit en l'època, indicant, sembla, "darrere del Sagrari", per tal com el carrer discorre junt a l'església a partir de la plaça Major, i per la part posterior a la Capella.

En la documentació apareix nomenat durant aquests anys un carrer o barri de les Coves, per la qual cosa no queda clar si era un carrer tal com el concebem en l'actualitat o es tractava de lloc on eren ubicades les coves, o tal vegada hi haguera cases i coves juntes. El cas és que tot indica que açò fora el que una vegada constituït en carrer prengué el nom de carrer de Toledo, així anomenat actualment després de retornat el nom.

La denominació de carrer de Toledo apareix ja en 13 de maig de 1882.

La plaça de Rocafort, antiga i històrica com hem vist en el capítol del segle XVI, apareix registrada amb el nom de plaça Major, denominació que trobem en 3 de novembre de 1885, si bé posteriorment continua el registre civil anomenant-la plaça solament, però Rocafort comptà prompte amb una nova plaça, la de Sant Sebas-

tià, nom referit en 10 de gener de 1889 i així la històrica quedà ja amb el nom de Plaça Major, que recuperà en 1986.

A poc a poc, a partir de l'església el poble va creixent i desenrotllant-se també cap a l'oest. Entre el carrer del Pi i el de Bonavista hi havia o es va fer un carreró, que adquirí el nom de Travessia de Bonavista, nom nomenat ja en 29 de maig de 1897.

També de 1897 és el primer indici del carrer de Malta, carrer que ja en el segle XX ha anat engrandint-se i porta ara el nom del Mestre Dolz.

El nom de Tras-sagrario es canvià pel de Sagrario a finals del segle i amb tal denominació apareix registrat en 1896.

Encara abans d'acabar el segle compta Rocafort amb un altre carrer, el del Pilar, a l'oest del carrer de Toledo. El nom de carrer del Pilar durà molt poc. La denominació d'aquest carrer amb el qual s'eixamplava la població, la trobem en juny de 1893 i així seguia anomenant-se fins a 1897, però ja en 1898 el carrer havia canviat de nom, passant a denominar-se carrer del Carme.

Per consegüent, en finalitzar el segle XIX Rocafort tenia els carrers Major, Santa Mònica, Convent, del Pi, Santa Bàrbera, del Sagrari, de Bonavista, de Toledo, del carme, de Malta, Travessia de Bonavista i les places Major i de Sant Sebastià. També hi havia un carrer, anomenat de Campolivar, possiblement el que en l'actualitat du el nom de Baró de Campolivar en una part i Dr. Vilella en una altra.

LES COVES

És sabut que a Rocafort hi havia coves habitades. S'ha suposat que en segles anteriors eren els habitatges de les gents humils, però hem vist en el capítol del segle XVII que el cens de 1609 es referix a "15 cases habitades", sense utilitzar la paraula "coves", que no mencionen ni en aquesta ocasió ni en el segle següent en cap document consultat. Per això, i encara que hem dit que suposàvem l'existència de coves habitades, és possible que no n'hi haguera.

Posteriorment ni el cens de 1838 ni Pasqual Madoz en fan referència. Madoz, amb dades de 1845, indica 70 cases, però no fa cap esment sobre les coves.

Les coves apareixen ja nomenades expressament en el cens de 1860, que porta una relació d'elles. El carrer de Toledo apareix nomenat, com hem dit, en 1882 i, en citar-lo, ens hem referit ja a les coves. N'hi havia en elevada quantitat i se'n conserven encara en l'actualitat unes quantes, si bé retallades per les obres posteriors.

El grup més nombrós de coves s'estenia des d'on hui és la casa núm. 6 de la plaça i pel carrer de Toledo (l'antic carrer o barri de les Coves). En el segle XIX estaven habitades, com indica el cens de 1860, i degué de ser ja a principis del segle XX quan deixaren de ser vivendes en la seua totalitat.

La plaça de Sant Sebastià estava tota minada de coves i en la seua gran majoria aquestes foren reomplides a causa d'un enfonsament del terreny, allà per l'any 1958 o el 1959. No foren tapades les coves propietat de les cases dels voltants, i així les conserven actualment les cases núm. 8 de la plaça de Sant Sebastià, cova que és molt llarga i arriba fins a la meitat de la plaça; nº. 1 del carrer de Bonavista; núms. 1 i 3 del carrer de Toledo, i així mateix hi ha cases en aquest últim carrer que en tenen.

Algunes d'aquestes coves foren reomplides totalment o parcialment a finals de l'any 1972 en fer-se les obres derl claveguerat. En aquell any en subsistia una en la plaça de Sant Sebastià, que fou reomplida també aleshores, la qual estava front a la casa núm. 11. Aquesta cova mostrava una distribució interior amb parets pintades, que denotava una certa modernitat, cosa que fa pensar que a finals del segle XIX o inclús a primers de l'actual, encara era habitada.

A més d'aquestes n'hi havia d'altres, escampades per altres indrets de la localitat, com el carrer del Pi o el carrer de Santa Mònica.

Es té notícies que a principis del segle actual n'hi havia encara d'habitages. Es dóna el cas de la porteria del bloc de vivendes del carrer Dr. J. López-Trigo, nº. 26, que es tracta d'una cova acondicionada per a casa habitable.

Una altra cova, però ja tapada en construir l'actual edifici del mateix carrer; en el número 32, existeix també en part i en temps de la guerra de 1936 va servir de refugi antiaeri.

CAP A LA ZONA RESIDENCIAL

Ve a ser als voltants de 1890 quan la classe acomodada de València comença a estiuar a Rocafort. Gran part dels estiuers vivien en cases de dins del poble, ja siga en el carrer Major, del Pi, de Santa Mònica, de Toledo, del Carme o de Bonavista.

Però també en aquella època degué iniciar-se la construcció de xalets en la zona que hui són els carrers de Blasco Ibàñez, Pintor Benlliure, etc.

D'açò tenim una referència per la petició que formulà en 4 de març de 1893 la senyora Maria de Campanar Teruel per a la urbanització i parcel·lació dels solars que la citada Senyora posseïa a Rocafort.

Els referits solars estaven situats precisament en aquella zona de l'avinguda de Blasco Ibàñez, carrer el primer nom del qual va ser de Làmberto Teruel, pare d'aquesta senyora.

Així mateix, la senyora Teruel projectà en l'esplanada constituïda pels terrenys que havia ocupat l'antic cementeri, la construcció d'una ermita. Aquells terrenys corresponen a l'actual plaça d'Espanya, que precisament tingué en el segle XX el nom de plaça de l'Ermida.

La referida ermita, construcció que no es dugué a efecte, havia d'estar dedicada a la Mare de Déu dels Angels. (53).

ALTRES ASPECTES DE LA LOCALITAT

CESSIÓ DE L'EDIFICI DEL CONVENT

L'exclaustració del Convent dels Agustins i consegüent desamortització de béns presentava una doble vessant: d'una banda el recinte de l'església, com a únic lloc de culte del poble, església que

no era parròquia i depenia de la de Montcada. Per una altra part la resta de l'edifici conventual amb totes les seues dependències.

L'Església quedava per al poble com a únic centre religiós, però també constituïa Rocafort un municipi sense locals propis per als servicis municipals, ni tan sols disposava de Casa Consistorial (la documentació ens indica que les reunions tenien lloc en casa de l'alcalde) i tampoc no tenia escoles.

Així les coses, i en virtut d'escriptura de 18 de novembre de 1842, davant el notari Miquel Murciano, l'Estat cedia a l'Ajuntament Constitucional de Rocafort la propietat de l'edifici de l'antic Convent -excepció de l'Església- fins i tot amb la inclusió del Claustre i les dependències superiors al recinte del temple, tot especificant que el destí era per a establiment de la Casa Consistorial, Escoles, Pòsits i habitatge per al capellà; l'Estat hi establí un terme de sis mesos per fer-se'n càrrec.

LES ESCOLES

Rocafort, en una època que no contemplava la instrucció pública generalitzada ni obligatòria, no tingué escoles fins que s'establiren les ubicades en l'antic convent després de la cessió de l'edifici per part de l'Estat a l'Ajuntament.

Ja hem vist com s'assenyala taxativament que una part de l'edifici cedit ho era per a les escoles. Pasqual Madoz, amb dades de 1845, indica que les escoles, instal·lades en l'edifici de l'antic convent, eren "l'escola de xiquets, a la qual en concorren 34, dotada de 660 reials; la de xiquetes, amb 20 d'assistència i 300 reials de dotació".

Així, doncs, les primeres escoles rocafortanes daten del segle XIX. De 1867 és un altre document on es nomena l'escola de xiques; era la de dalt i la dels xics la de baix, ambdues en el carrer del Convent.

Aquestes foren les escoles de Rocafort fins a la construcció d'un nou grup ja ben entrat el segle XX. El pati, existent en l'actualitat, quedava tancat per un mur i disposava d'elevada quantitat d'arbres.

A finals del segle encara hi havia un cert percentatge de gent analfabeta. Les dades que posseïm, corresponents a 1900, són només referides als hòmens majors de 25 anys (54) i per tant és a partir de dita edat que tenim l'estadística que dóna com a resultat la xifra d'un 57'66% d'hòmens que sabien llegir i escriure front a un 42'33 que no hi sabien.

ALTRES ASPECTES

En 1867 l'edifici de l'antic Convent experimentà una considerable reparació com a conseqüència del despreniment ocorregut en una de les parts.

L'Ajuntament, del qual era alcalde Vicent Ferrando i Carbonell, hi efectuà les oportunes obres de restauració.

En l'aspecte relacionat amb la música tenim en 1872 el naixement en el carrer Major del després tenor Pasqual Roig Silvestre.

I amb una certa relació amb la música, però d'una forma bastant indirecta, es registra en 1896 l'incident entre un veí del poble i el compositor valencià Joan-Baptista Plasencia Aznar, en el qual resultà agredit el músic, qui morí l'any següent, si bé no es pogué provar que fóra a conseqüència directa de l'agressió; però allò cert és que a partir d'aquella el músic no quedà totalment recuperat.

El cas va promoure un juí que tingué lloc en el nostre poble, però l'agressor no fou declarat culpable.

Com a circumstància curiosa podem afegir que si l'agredit era un músic, el primer veí que prestà atenció i auxili al Sr. Plasencia després de l'agressió va ser precisament Pasqual Roig Silvestre.

LA DEMOGRAFIA

Hem vist l'evolució rocafortana pel que es referix als carrers i ara ens referirem a l'evolució demogràfica, és a dir, els habitants que donaven vida a eixos carrers.

Així, el cens de 1838 dóna la xifra de 362 habitants, mentre Pasqual Madoz, referit a 1845 n'indica 338.

En 1865 Rocafort havia arribat als 441 habitants, que havien pujat en 1887 a 490 i ja n'eren 507 en 31 de desembre de 1892.

Però el cens de 1897 expressa que havia baixat el nombre de rocafortans, per tal com indica que hi havia 493 habitants de dret i 488 de fet.

Finalment, el segle va acabar amb 509 habitans, d'acord amb el cens a 31 de desembre de 1900.

ALCALDES DE LA LOCALITAT

Oferim tot seguit una relació d'alcaldes dels quals ens ha arribat el nom i la referència d'any o anys en què ocupaven la primera magistratura municipal.

En la majoria dels casos l'any indica aquell en el qual en prengueren possessió.

1808, 1809.-Lluís Estellés.

1813.-Francesc Marco.

1818.-Francesc Dolz.

1819.-Vicent Guillot.

1822.-Josep Granell.

1827.-Francesc Cabo.

1828.-Vicent Huguet.

1829.-Francesc Dolz.

1831.-Vicent Guillot.

1833.-Vicent Marí.

1834.-Josep Granell.

1835, 1836.-Esteve Marco.

1838.-Vicent Marí.

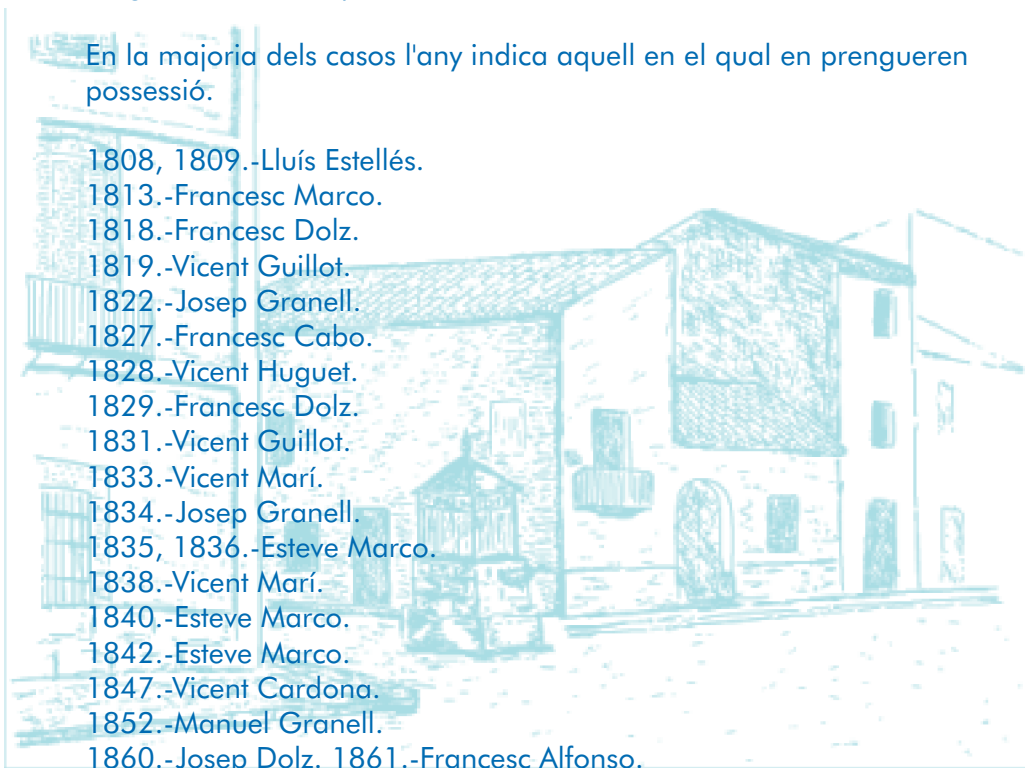
1840.-Esteve Marco.

1842.-Esteve Marco.

1847.-Vicent Cardona.

1852.-Manuel Granell.

1860.-Josep Dolz. 1861.-Francesc Alfonso.

1863.-Manuel Ferrando.
1865.-Francesc Alfonso.
1867.-Vicent Ferrando i Carbonell.
1869.-Antoni Giner Gil.
1873.-Pere Ferrando.
1874.-Felip Garcia Llorens.
1876.-Josep Dolz.
1878.-Francesc Cabo Estellés.
1881.-Josep Silvestre Alfonso.

El dia 1 de juliol de 1881 prengué possessió novament Felip Garcia Llorens.

En 1883, Josep Sancho Castillo.
En 1885, Josep Ferrando Santamaria.

En 1 de gener de 1890 tornà a l'alcaldia Felip Garcia Llorens.

En 1 de juliol de 1891 ocupà el càrrec Josep Montagut Ferrando.

I el dia 1 de juliol de 1895 arribà a l'alcaldia Josep Garcia Roig, qui fou reelegit diverses vegades i fou l'últim alcalde del segle XIX.

CAPÍTOL VIII

SEGLE XX:

EL DESENROTLLAMENT URBÀ

Aspecte urbà.

Demografia al llarg del segle.

SEGLE XX

En els capítols anteriors hem anat exposant a grans trets tot allò que d'una o altra forma ha configurat el poble de Rocafort, si bé no tenim constància de successos notables, no ha hagut batalles o altres esdeveniments d'índole política; més prompte pareix que la nostra localitat, amb alguna excepció -que sempre n'hi ha- ha estat al llarg dels segles un poble tranquil.

Amb el present capítol entrem en el segle XX, el nostre actual ja en les darreries, nou dècades on el poble creix, es desenrotlla, adquirix moltes activitats, es funden agrupacions, s'hi instal·len indústries, naixen nous comerços es fan nombroses obres públiques, naixen urbanitzacions, etc. Ha canviat la fesomia de Rocafort, per la qual cosa la nostra localitat és, des d'eixe punt de vista, un poble bastant modern. En aquests aspectes, la història de Rocafort es configura amb molta mas amplitud en el segle XX, ja en els nostres dies i encara amb molta gent que ha conegut els fets vivint en l'actualitat.

En aquest llibre no es pot posar tot, moltes coses queden fora del seu abast, d'altres cal aprofundir-les en treballs i estudis al respecte, de totes formes es detallen uns fets, unes notes, aspecte urbà, aspecte religiós, educativo-cultural, etc. que done una idea àmplia de la vida del poble en la nostra època, amb l'evolució urbana i diversos aspectes que dia a dia han anat configurant la nostra història, una història que continua sempre.

ASPECTE URBÀ

Ja hem vist en el capítol anterior com era de reduït Rocafort en finalitzar el segle XIX i, per consegüent, en començar el segle XX. Pocs carrers i curts en un poble d'uns cinc-cents habitants. Les cases eren, en la gran majoria, d'una sola planta i algunes tenien en la part superior una andana que, com a poble de molt de llaurador, es destinava als resultats de les activitats agrícoles.

En 1901 tenim registrats els següents carrers: Major, Santa Mò-

nica, Convent, Santa Bàrbera, Pi, Bonavista, Toledo, Carme, Malta, Campolivar, Sagrari, Travessia de Bonavista i les places Major i de Sant Sebastià.

El carrer de València apareix ja nomenat el 2 de novembre de 1903 i en juliol de 1906 tenim ja el del Comte de Cirat. Aquest carrer s'obrí pels terrenys que havia ocupat la devesa pertanyent, precisament, a la casa dels Comtes de Cirat; d'ací, doncs, el nom del carrer, que conserva en l'actualitat.

Retorna el nom de Trasagrario per a dit carrer en 1911, deixant el nom de Sagrari, però l'any anterior un nou carrer havia fet aparició nominal en l'escena urbana del poble: la Travessia del Carme, que enllaçava el carrer del mateix nom amb el carrer de Toledo.

Naturalment el carrer que conduïa, i condueix, des de la plaça Major cap a l'horta ja existia, però trobem la seua denominació de carrer del Pou en l'any 1912. Al camí de l'estació, convertit en carrer, se'l denominà carrer de la Unió, nom que trobem registrat en 1913. Igualment, tenim que en l'any 1920 el carrer de Toledo principiava ja en la part de baix de la plaça de Sant Sebastià, tram que cinquanta anys més tard li seria separada per passar a ser un altre carrer.

El poble continua creixent urbanísticament i nous carrers es van traçant; Rocafort, a poc a poc, va adquirint la seua configuració. D'aquesta forma tenim un carrer que, com a continuació del carrer del Carme, a l'altra part de la plaça de l'Ermite, rep el nom de Lamberto Teruel, denominació que trobem ja en 1924 (55).

La plaça de l'Ermite fou coneguda també com a Plaça del Carme; actualment es la plaça d'Espanya.

Hi havia més carrers en l'eixample de la localitat, carrers que adquiriren nom a partir de 1929, si bé ja apareix una acta de la sessió municipal d'11 de setembre de 1928, que diu en l'apartat següent:

"Retolació de carrers: Havent en el pla d'eixamplament d'aquesta població uns quants carrers sense retolar, s'acorda per unanimitat donar-los els noms següents: donant principi per la part del Nord, el carrer assenyalat amb el nº. 1, s'anomenarà carrer de D. Francesc Carbonell; el del nº. 3, carrer de l'Excm. Sr. Marqués de Sote-

lo; el del n.º 4, carrer de l'Excm. Sr. D. Miguel Primo de Rivera; el del nº. 5, carrer del Pintor Josep Benlliure; i el del nº. 7, carrer del Mestre En Salvador Giner.

Així mateix s'acorda, que el carrer hui denominat del Pi, ho siga del Dr. López-Trigo i el de Toledo, ho siga del Canonge D. Hernau Cortés Pastor."

Veem que es tracta d'una època en què, per una part, domina la política i, per una altra, no es tenen en compte les denominacions populars. La del carrer del Pi -nom que, com he vist, es troba ja documentat al segle XVIII- ja no era respectada, perquè, si bé al Dr. López-Trigo se li dedicaria un altre carrer, el mateix de l'actualitat, tampoc això no permeté mantindre el nom de carrer del Pi.

El 7 de novembre de 1928 es proposà i s'aprovà el canvi de nom de la plaça de l'Ermита pel d'Alfonso XIII, però entenem que tal modificació no es portà a efecte per tal com en l'acta de rectificació de denominacions de vies urbanes del 22 de març de 1929 torna a mencionar-se la plaça de l'Ermита.

En aquesta rectificació la plaça de l'Ermита passà a ser del Marqués de Sotelo, el carrer del Pi, de Francesc Carbonell; el del Carmen, del Dr. Josep López-Trigo; el de Toledo, del Canonge Hermín Cortés (com en el canvi anterior) i es conferiren les ja denominacions definitives fins al present, de Pintor Benlliure, Antonio Colomer, Ramón y Cajal, i Mestre Giner.

També apareix per primera vegada el nom del carrer del Marqués d'Estella, però no en l'actual, sinó en el que a hores d'ara és l'Avinguda d'Ausias March. Aquell Carrer -l'actual del Marqués d'Estella-, es dia aleshores de Pascual Cruz.

Per aquesta època, i en un altre aspecte, tenim que en 11 de juny de 1931 s'acordà la construcció del pontet de la séqui a en el carrer Major.

El canvi de règim polític faria canviar novament els noms dels carrers per adequar-los a les noves circumstàncies i formes de pensar del moment. I no solament variaren els carrers dedicats a polí-

tics representatius de la situació política anterior, sinó que també noms populars o arrelats en la història del poble foren substituïts. D'aquesta forma, la plaça del Marqués de Sotelo esdevingué de la República. El carrer de Lamberto Teruel, es denominà de Blasco Ibàñez; el de Marqués de Estella, de Garcia Hermídez; el de la Unió, de Fermín Galán; el de Pascual Cruz, de Pérez Pujol; i així mateix veren modificats els seus noms els més tradicionals de Trasagrario, que fou denominat de Francesc Ferrer; el del Comte de Cirat, que passà a ser del Mestre Vicent Vidal; el de Bonavista que deixà el seu nom per Pablo Iglesias, i sobretot l'històric i tan antic nom de carrer Major, que deixà pas al de José Canalejas.

De tots aquests canvis, tan sols trobem que fou restituït l'antic nom de carrer de Toledo, però per altra banda es llevaren els històrics Major, Convent, Bonavista, Comte de Cirat. Sortosament, el 17 de setembre del mateix any de 1931 es feu una rectificació, gràcies a la qual tornaven els noms de Carrer Major i de Bonavista, però es llevava el de Toledo, carrer que prenia el nom de Pablo Iglesias, i al mateix temps el nom de José Canalejas passava al carrer de Campolivar i el de Malta es denominava de Félix Azzati.

Això no obstant, aquestes denominacions seguien sent modificades al llarg del període republicà i, així, en 1932 novament el carrer Major perdé el nom tradicional en ser-li conferit el de Manuel Azaña.

En 1933 tenim també que el carrer de Bonavista deixà oficialment el seu nom tradicional i passà a dir-se de Ramón y Cajal, i el 27 de febrer de 1936 la plaça de Sant Sebastià fou anomenada del Dr. Sanchis Barnús. El tema polític pogué més que la identitat del poble, com també pogué, anys després, amb el nom de l'històric carrer de Santa Mònica, que deixà pas, encara que no per molt de temps, al de Largo Caballero, segons acord pres en sessió municipal de l'any 1937.

També en aquell any de 1937 trobem registrat un nou carrer, amb el nom de carrer del "Cuartel"

Anteriorment, tenim que la plaça Major fou coneguda com a plaça de la Constitució, nom que trobem registrat en 1928, però també en el mateix any trobem novament la seua tradicional i antiga denominació.

Després de referir, a grans trets, el desenrotllament urbà de Rocafort fins a l'any 1940, l'aparició de nous carrers i les variacions de noms hagudes en ells, hem de referir-nos també, d'una forma ràpida, a alguns aspectes d'eixos mateixos carrers.

En la primera dècada del segle el poble acabava per on en l'actualitat és carrer del Mestre Dolz i fins allí s'estenia el carrer de Bonavista. Més enllà hi havia garroferars principalment i altres arbredes.

L'esplanada on havia estat el cementeri fou convertida en la plaça del Carme (coneguda amb altres noms també), l'actual plaça d'Espanya.

El carrer del Carme era un carrer fondo, però fou realçat. Fins a la guerra de 1936, la part que ara queda compresa entre els carrers Baró de Terrateig i Birler, era constituïda per taronjars, i el carrer -que ja s'anomenava del Dr. López-Trigo-, quedava tancat en línia recta.

Per a eixir al camí de Godella hi havia una carretera de l'època (encara abans d'obrir el carrer del Baró de Terrateig era visible la marca de carros, així com vestigis de l'antiga paret dels taronjars) fins a on es troba situada actualment la Caseta de les Ànimes i que seguia per la ja actual carretera de Godella.

Enderrocada la paret allà per 1939 i desapareguts els taronjars, el carrer del Dr. López-Trigo seria allargat fins al principi del poble per a donar-li una nova entrada a part de la del carrer de València. Més endavant, aquest carrer, per servir de camí a la zona residencial, va ser asfaltat.

Com també el camí de Godella estava fondo, per a la gent hi havia a la part esquerra (junt al camp, entre aquest i la carretera) una senda i per allí mateix quedava ubicada la Caseta de les Ànimes desapareguda durant la lluita civil.

Per una altra part del poble, enderrocada la paret que cercava la devesa, quedà un camí de clots, però la carretera a massarrojos pujava per la plaça Major i pel carrer del Pi seguia i després baixa, va per on ara és carrer del Dr. Vilella García.

Allà en els anys 20, tal camí de clots fou terraplenat i des d'ales-

hores hi passa la carretera. La plaça de Santa Bàrbara no existia i era quasi tota un clot, nom pel qual era conegut el lloc, denominat també "Els Casinets".

EL CREIXEMENT DE ROCAFORT

De ser un poble xicotet, Rocafort passa a incrementar a poc a poc, però en ascens continu el seu número de carrers, de cases i d'habitants.

Per a entendre'ns millor amb els carrers, indicarem en primer lloc que en 1939 l'Ajuntament, d'acord amb les noves directrius polítiques, procedí a canviar els noms dels carrers i eliminar les denominacions procedents del desaparegut règim republicà.

Cal dir, això no obstant, que només finalitzada la lluita civil s'havien retornats els antics noms de Carrer Major i Plaça Major, però en sessió del 4 de setembre d'aquell any, tals noms tradicionals no foren respectats; en canvi retornaven altres noms, també històrics encara que no tant.

El Carrer Major esdevenia de José Antonio; la Plaça Major, del Caudillo; tornava el nom de carrer del Convent en substitució del de Mestre Vidal; el d'Emilio Castelar recobrà el de Comte de Cirat; el de Pablo Iglesias tornà a ser de D. Hermín Cortés; i així mateix mudaren de nom les següents vies urbanes: Fermín Galán, per Marqués de Sotelo; Azzati, novament per carrer de Malta; Canalejas, per Baró de Campolivar; Blasco Ibáñez, perAVINGUDA General Aranda; Pérez Pujol, per Marqués de Estella; carrer del Quarter per General Sanjurjo; plaça de la República, per plaça d'Espanya. Algunes altres denominacions ja havien estat retornades, com plaça de Sant Sebastià o carrer de Santa Mònica.

En 1945 apareix registrat el nom del carrer del General Mola, i en 1950 el que du el nom del Pare Fullana, dedicat aquest al filòleg i escriptor valencià, el religiós Lluís Fullana Mira.

Al voltant de 1959 es donà obertura al carrer de la Devesa, carrer que quedà ja delimitat en 1962 en ser construït, en el referit any, el primer bloc d'habitatges alçat en dit carrer, bloc que porta els

números 7 i 9; i ja en anys següents, 1968 a 1970, foren alçats altres blocs, que anaren configurant el carrer, si bé ja de molt més antic existien unes quantes cases al final d'aquella via pública.

El 27 d'agost de 1967, aquest carrer fo dedicat a Mn. Vicent Sorribes, amb motiu de la celebració de les seues bodes de plata al front de la nostra parròquia.

A les darreries de 1958 s'acordà iniciar les obres de reforma en el carrer del Convent, front a l'Ajuntament, i en tals obres es construí l'escala i les baranes de la part elevada, puix que aquest terreny era rodejat d'arbres i acabava amb una baixada.

A partir de 1960 començà el desenrotllament d'un nucli urbà al nord de la carretera d'enllaç a Campolivar. A la nova barriada de Rocafort se li conferí el nom de "Les Penyetes", nom popular amb què era coneguda dita zona als afores del poble.

El barri de "Les Penyetes" començà sent només algunes cases soltes que construïren per a habitatge propi alguns immigrants, però a poc a poc anà creixent i s'anà urbanitzant en carrers que constitueixen ja des de fa anys un nucli completament alineat.

L'any 1963 es dugueren a terme les obres d'aigües potables per a la barriada i a partir d'aleshores començaren a nàixer els nous carrers que conformen el barri i allargaren i eixamplaren el poble de Rocafort.

Entre altres, i com a carrers principals, hi són el carrer de la Testamenteria, que deu el nom, segons deduïm de documents de l'arxiu municipal, a la deixa testamentària de D^a. Josefa Ordovax, en 1910 de terrenys de la zona; el del Dr. Alonso Ferrer, nom atorgat en sessió municipal de 30 d'agost de 1967 en homenatge al recordat metge del poble, D. Nicolas, qui havia mort en febrer de 1965 i exercí durant trenta anys al servei dels rocafortans; l'acte de descobriment de la plaça tingué lloc el diumenge de festes, dia 3 de setembre. Un altre carrer és el de Lepanto, nom donat en 1971 com a commemoració del IV centenari de la històrica batalla.

Per aquesta època fou construïda la plaça de Santa Bàrbara, en el lloc on hi havia el clot que hem nomenat, conegut com "Els Casinets".

El clot va ser reomplert i es construí la plaça, adornada amb diversos jardinets als racons i centre de la part recaent al carrer de Bonavista. Al centre fou col·locada una font de pedra, obra de Francesc Sancho Goda, rematada per una farola.

Eixa font quedaria prompte inutilitzada i la primitiva farola fou substituïda anys després per una altra de quatre braços.

En aquesta plaça foren col·locats uns engronsadors infantils en 1967, i deu anys després, l'Ajuntament, amb la col·laboració de la Diputació Provincial i la Caixa d'Estalvis de València instal·là el Parc Infantil que en l'actualitat és dita plaça.

La plaça de Santa Bàrbara fou inaugurada en juliol de 1956. El Parc Infantil ho va ser el diumenge 4 de setembre de 1977.

Una altra obra dels anys 50 és la construcció de l'avinguda del Dr. Eugeni López-Trigo. Això, que havia estat tot camps i després, en fer l'estació de ferrocarril, fou només una senda per al trànsit de la gent, quedà convertit en un artístic passeig que fou inaugurat en juliol de 1955, i en eixe mateix any, en acte celebrat el dia 4 de setembre, festivitat del Santíssim, Crist, se'li va dedicar a l'eminent metge valencià, tan volgut del poble de Rocafort, on sempre ha fet el bé. Aquell dia tingué lloc un acte d'homenatge en el qual es va procedir al seu nomenament com a fill adoptiu de la localitat; se li entregà el "Llibre d'Or" amb les firmes dels qui se sumaren a l'homenatge i, tot seguit, fou descoberta la plaça de marbre amb el nom del Dr. E. López-Trigo.

Junt al que ara és avinguda i a la part de baix de la séquia, a prop de la que fóra la Casa dels Boira, estigué el llavador. Allí anaven les dones rocafortanes en l'antigor a llavar la roba.

El llavador de Rocafort deixà de ser usat en les primeres dècades d'aquest segle.

Als voltants de 1960 començaren a edificar uns xalets a la banda esquerra de l'avinguda, a l'objecte de convertir aquella zona en una espècie de parc residencial; però no havent prosperat la iniciativa, en 1965 passà a mans de la societat Asprona, la qual ho con-

vertí en el Parc Àngel de la Guarda, col·legi per a la subnormalitat, com actualment és.

A l'altre extrem del poble prosseguia el creixement urbà de Rocafort. En 1970 quedà obert un nou carrer, una espècie de prolongació pel principi, del carrer de Calvo Sotelo, que d'una manera no oficial prengué eixe nom, que calia, per tal com en l'esmentat any es construïren en aquella porció de carrer diversos tallers i fàbriques.

En 1976, enderrocada la vella paret de l'antic camp, a partir del carrer del Birler, se li donà ja entrada des d'allí; en ser derrocada la paret, va desaparèixer el barranquet que circulava junt a ella.

També en 1970 s'obrí carrer partint del carrer del Convent i finalitzant en el carrer de València, com a continuació del carrer que baixa des de la plaça de Sant Sebastià i que fins aleshores constituïa el principi del carrer d'Hermin Cortés.

En acte celebrat el diumenge 6 de setembre d'aquell any, festa de la Mare de Déu del Roser, es va dedicar el Baró de Terrateig (Jesús Manglano i Cucaló de Montull) la nova via urbana que enllaça amb la carretera de Godella a Montcada.

Uns anys abans, aquesta carretera de Godella a Montcada, al seu pas pel nostre poble, havia quedat totalment asfaltada. Les obres de pavimentat donaren començ en l'any 1964 i quedaren concloses el dia 29 de juny de 1965.

En gener de 1972 foren inaugurats els carrers de Montcada, Massarrojos i Lepant. Així mateix foren efectuades en 1972 les obres de prolongació de l'actual avinguda d'Ausiàs March, que suposà l'enllaç amb la urbanització Santa Barbera. Les obres quedaren concloses en el mes de juny, mes en què s'iniciaren les de la xara de clavegueres, la instal·lació de la qual finalitzà en 1974.

En aquell mateix any de 1974 començaren les obres d'asfaltat dels carrers rocafortans, i els primers carrers pavimentats foren els de Santa Mònica i de Santa Bàrbera.

Un altre carrer és el que tingué com a origen la construcció,

en 1972, d'un grup de xalets, quasi a l'eixida de la població, carrer que té l'entrada des de la carretera a Massarrojos i que des de 1975 porta el nom de Cristóbal Colón. Paral·lel a ell hi ha al nord un altre carrer igualment de xalets, però aquest està situat en terme pertanyent a Massarrojos (i per tant pertanyent a la ciutat de València), motiu pel qual no és de Rocafort.

La plaça de Sant Sebastià fou reformada, amb la construcció del jardí del centre i la nova fonteta, obres que foren acabades en el mes de juny de 1976.

Així mateix i també entre 1975 i 1976 tingué lloc la reforma de la pujada de la Plaça Major, amb la construcció dels nous jardins.

Quant a carrers es refereix, a partir de 1973 quedà oberta una nova via pública, entre els respectius principis dels carrers Dr. J. López-Trigo i Ausiàs March, carrer al qual se li donà el nom de Burjassot en 1978.

I en el mes de març de 1976 s'inicià l'obertura d'un altre carrer, el qual discorre de C/ Convent a C/ València, a la part darrera del carrer de Santa Mònica entre aquest i el del Baró de Terrateig. Aquest nou carrer obtingué en 1978 la denominació de carrer de Godella.

En 1977 foren construïts els jardins ornamentals del carrer dels Pedrapiquers (56).

En agost de 1984, com ja s'ha dit, s'acondicionà com a jardí públic el del Palau del Baró de Terrateig; i el 20 de gener de 1986, s'inaugurà la nova reforma de la Llotgeta, totalment urbanitzada i amb la denominació de "Plaça de la Llotgeta".

Ací queda exposat, a grans trets, el creixement de Rocafort.

LA LLOTGETA

La Llotgeta data de temps immemorial i ja hem vist com se

Vista de la Llotgeta en fotografia de 1922

la cita en document de 1791; és un terraplé sobre la pujada rocosa de la Plaça Major.

La paraula Llotgeta és diminutiu de llotja, lloc elevat des d'on es pot mirar o contemplar.

La Llotgeta, amb l'església parroquial, constituïx tota una magnífica vista, considerada com una bellesa artística. Al llarg del temps ha tingut plantats diversos arbres, com els xiprers que observem en fotografies antigues, i els actuals pins daten de la dècada dels quaranta. La creu de pedra del centre és moderna, puix antigament n'hi havia una de més xicoteta sobre un pedestal, creu que també es pot veure en fotografia. En els anys de la guerra de 1936 fou destruïda, motiu pel qual calgué fer-la nova, si bé els escalons de pedra són els mateixos que hi havia.

En 1970 foren construïts baix a la plaça uns jardinetes que s'adossaren al recinte i en 1976 quedaren acabats els adossats en la part lateral recaent a la pujada de la plaça. Amb els jardinetes quedaren considerablement tapats els vestigis de les velles pedreres.

La Llotgeta fou urbanitzada en 1986, obres inaugurades per a la festa de Sant Sebastià del 20 de gener.

CANVIS DE DENOMINACIÓ EN VIES URBANES

A fi de dedicar-los a persones destacades del poble, alguns carrers veren modificats els seus noms en els anys 69/70.

Així, la major part del carrer del Baró de Campolivar fou dedicada el 23 de febrer de 1969 al Dr. J. Vilella García, metge que fins a la seua mort visqué a Rocafort.

El 30 d'agost de 1970, el carrer de Malta deixava tal nom per convertir-se en carrer del Mestre Dolz. El 6 de setembre prenia la seua denominació el del Baró de Terrateig.

El 31 d'agost de 1971, en homenatge de record al nostre paisà, era descoberta la placa que dóna nom al carrer de Francesc Marco Valero.

Un carrer de nova denominació és el de Fontilles, nom estrenat el 17 de gener de 1979.

Però és a partir de 1979, amb l'entrada de la democràcia municipal, quan es tracta de recuperar o instaurar noms més acords al poble o a la nostra condició de valencians.

D'aquesta manera, el 12 de juny de 1979 el Ple Municipal acordà restituir els tradicionals noms de Carrer Major i Carrer de Bonavista, i denominar la plaça major amb el nom de Plaça del País Valencià.

En el mes de juny de 1981, després d'un any d'espera, puix que en 1980 el ple desestimà el canvi de més noms, en el Ple Municipal celebrat el dia 11 s'aprovà el canvi de denominació dels següents carrers de la localitat:

El carrer de General Sanjurjo passà a dir-se Carrer de la Batalla d'Almansa; la part oest del mateix carrer adquirí el nom de Jaume Roig; Capitan Cortés, Francesc de Vinatea, posteriorment canviat per Poeta Garcia Lorca.

Carrers de Paterna i Calvo Sotelo, Avinguda d'Ausiàs March; Avda. General Aranda, Blasco Ibàñez; Capitan Cortés (part oest), Germanies; General Mola, Rei Jaume I el Conqueridor; Hernan Cortés Pastor, carrer del Poeta Garcia Lorca, canviat més tard pel nom antic i tradicional de carrer de Toledo, tot passant el nom de Garcia Lorca al ja citat anteriorment.

El carrer del Marqués de Sotelo, prengué el nom de Carrer dels Pedrapiquers i s'acordà fer constar junt al nom de Francesc Carbonell, l'històric nom: "Antic carrer del Pi".

En 1986 s'urbanitzà la Llotgeta i se li conferí el nom de Plaça de la Llotgeta i al mateix temps fou substituït el nom de Plaça del País Valencià pel nom històric de Plaça major.

DEMOGRAFIA AL LLARG DEL SEGLE

Al llarg del segle XX s'ha produït el més gran increment de la població rocafortana des de l'existència de la localitat. I aquest creixement, en ell mateix considerable, és explicable tenint es compte totes les circumstàncies que hi han concorregut des del principi del present segle i, sobretot, des de la dècada de 1960.

Aquestes circumstàncies les podem resumir en el canvi d'estructura social, tot passant de ser un poble eminentment agrícola a ser un poble receptiu de treballadors de València ciutat o altres localitats de la comarca de l'Horta, treballadors procedents en gran part de la immigració provinent d'altres regions. I així mateix l'augment de la zona residencial, amb xalets, urbanitzacions, etc. està també portant a Rocafort habitants desitjosos d'un habitatge diferent en una zona peculiar.

Així, per tant, és clar que al llarg del segle Rocafort ha passat de ser un poble reduït amb famílies pràcticament totes rocafortanes, a una població no excessivament crescuda, però sí que ha vist estendre i multiplicar els seus habitants en xifra considerable.

En iniciar-se el segle, la xifra de rocafortans, tal com ja quedava indicat en referir-nos a la fi del segle XIX, s'estima en 509 habitants.

Als voltants de 1920 els habitants de Rocafort eren ja uns 620, nombre que ja s'havia incrementat en 1930, any en el qual habitaven el poble 969 persones, distribuïts en 347 edificis: 169 d'una planta, 174 de 2, i 4 de 3 plantes.

Entorn a 1940 tenim 1267 habitants, i just a la meitat del segle els moradors del poble constituïen una xifra similar, puix que en 1950 eren 1299 persones.

A partir d'ací s'evidencia el creixement de la població rocafortana, que assolix en 1955 la quantitat de 1380, i en 1960 s'arribà a 1.550, que continuaren incrementant-se per ser aquesta dècada la principal en la repició d'immigrants procedents d'Andalusia, Aragó, Castella, etc., circumstància que produí al mateix temps la necessitat de noves construccions en massa i aparegueren a Rocafort

els blocs o finques d'habitatges. En aquells anys, les noves edificacions donaren lloc al naixement de noves barriades.

En 1970 el cens donà un resultat de 2.219 i el de 1975 indicava la xifra de 2.801 habitants. Les dades de 1980 donen 3.050 habitants de Rocafort, nombre que també s'ha incrementat en el de 1985. El nombre actual de rocafortans és de 3.312 habitants, (dades de 1987).

CAPÍTOL IX

SEGLE XX:

ASPECTES DIVERSOS EN EL SEGLE XX

Aspecte religiós.

Alguns aspectes sobre festes.

Educació i cultura.

Alcaldes de la localitat.

ASPECTE RELIGIÓS

En l'aspecte religiós el segle XX comença pràcticament amb l'elevació a la dignitat de parròquia de la nostra església, que fins aleshores era filial de la de Montcada.

El document està datat el 24 de febrer de 1902 i al front de la parròquia estava en qualitat de coadjutor Mn. Francesc Morales, i ell fou el primer rector propi de Rocafort, càrrec del qual va prendre possessió el 1 de març d'aquell any.

Fou precisament el referit capellà i en el mateix any de 1902, qui dugué a terme una reforma interior del temple parroquial, ja que en l'època era més xicotet i tenia menys altars. En el lloc on queda situat l'altar de Santa Bàrbara estava ubicada la pila baptismal i on és l'altar de la Puríssima hi havia una porta que donava al claustre. L'església acabava precisament allí, és a dir, no existia el cor ni la part on en l'actualitat radiquen els altars del Sagrat Cor de Jesús i de la Mare de Déu dels Desemparats.

El cor estava emplaçat en un lloc que queda dalt de la porta recaent a la Llotgeta, on actualment hi ha un departament que té l'entrada des del campanar. En el cor antic va existir un orgue de tubs, orgue que a primers de segle ja havia deixat de funcionar.

En ampliar el temple, es construí també un altre local del cor, l'existent a hores d'ara. Observe's en el sostre la diferència d'arcada, semicircular en el cor i no en la resta del recinte eclesial que apunta el seu origen gòtic. Així mateix en aquell any de 1902 fou adquirit l'harmonium que posseeix la parròquia.

A més d'engrandir el temple, s'estucaren les parets i es feren nous altars.

L'altar major era un preciós retaule amb columnes i pintures, el qual, com tots els altres, fou destruït en agost de 1936. Afortunadament se salvà el quadre de la Mare de Déu de la Llet que anava a la part superior de l'altar, el qual quadre es conserva en l'església actualment.

Sortosament s'ha conservat per a la posteritat una fotografia

Altar Major de Rocafort abans de la seua destrucció en 1936

de dit altar major, com també s'ha conservat la de l'antic altar de la Capella del Stm. Crist de la Providència, on podem observar un altar senzill. Però en l'any 1935, a iniciativa de l'aleshores rector, don Francesc Gabarda, es reformà tota la Capella i se la dotà d'un enteixinat en el sostre i d'un altar tot renovat.

Aquell altar tenia, d'acord amb la descripció de Ferran Muñoz Nebot (57), el disseny de retaule gòtic de l'última època d'aquesta tendència ja en plena transició al Renaixement i seguia el tipus clàssic de retaule valencià d'aquesta època, del qual prenia quasi totes les seues característiques. El referit retaule constava de tres parts, situant-se en el centre la imatge del Santíssim Crist de la Providència i en els laterals dos llenços a l'oli amb les representacions de la Mare de Déu dels Dolors i Sant Joan Apòstol, llenços del pintor Francesc Ferrando Causaràs (58).

El retaule i la imatge del Crist foren destruïts en 1936, però no així els llenços que foren guardats i després de quatre dècades els tornaren a col·locar en la Capella (no formant ja part de cap retaule), junt a l'altar, en els dies de les festes patronals de 1975.

Després de la guerra espanyola vingué la reconstrucció d'imatges i d'altars. L'altar major tingué un bon projecte, però mai no fou acabat, ja que hi havien d'anar més pintures. Les que hi ha representen la glòria de Sant Sebastià i són obra de l'artista Sr. Nogales. L'altar, inaugurat en agost de 1942 és regal de la Clavaria del Santíssim Crist.

A l'altar major se li afegí un retaule amb els dotze apòstols, en el centre del qual hi ha lloc per col·locar la Custòdia amb el Santíssim Sagrament. Fou instal·lat per a les festes patronals de 1967.

A ambdues bandes de l'altar hi havia sengles portetes per passar a la Capella, en l'actualitat cobertes però els buits de la paret en la part posterior serveixen per albergar els altarets de Sant Francesc de Paula i la imatge menuda de la Mare de Déu del Roser.

Pel que fa a altres aspectes, tenim la construcció en 1956 del departament d'andes, que abans era el que ara és sagristia; i la reforma de la fatxada en 1958, reforma en la qual es va col·locar el

sòcol de pedra rústica i es tornà a lluir la totalitat de la fatxada; a més es completà amb rajoletes la silueta del campanar en la seua part inferior.

Les campanes, anomenades Anna, de 700 quilos; Crist de la Providència, de 390 i Agustina, de 226 quilos, foren beneïdes el 27 d'agost de 1944 i col·locades per a les festes patronals. La campana xicoteta, de nom Sebastiana, data del temps dels frares agustins.

Abans de la guerra civil, hi havia només dues campanes. La citada Sebastiana i una més gran, de nom Bàrbera.

LES ALTRES ESGLÉSIES

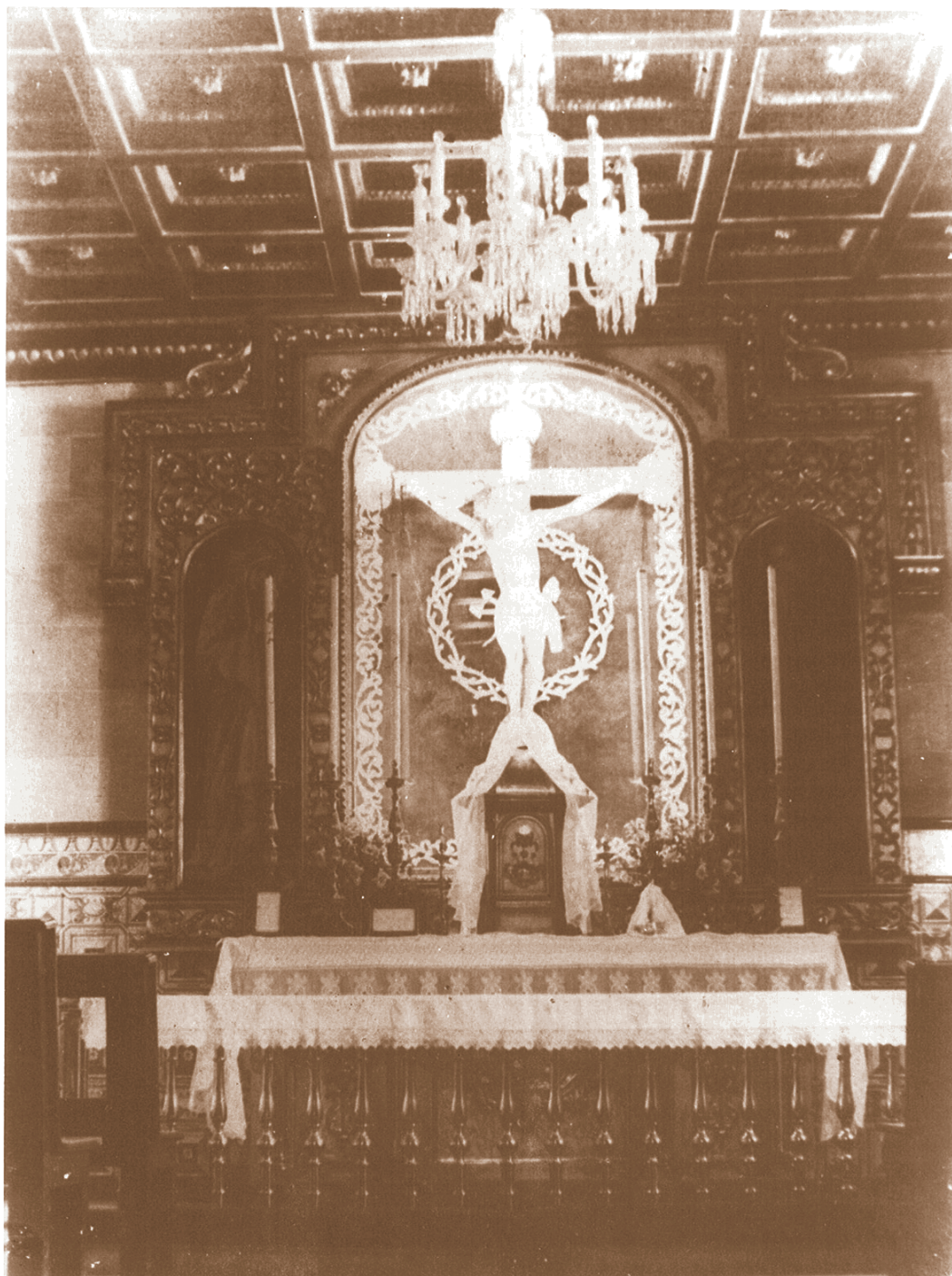
Fins a 1962 Rocafort comptà com a únic centre de culte catòlic la parròquia de Sant Sebastià Màrtir.

Però a partir d'aquell any la localitat disposa d'altres esglésies o capelles, per tal com el 25 de juliol de 1962 fou beneïda i se celebrà la primera missa en la Capella de la Casa "Villa Nazaret", de les Religioses Terciàries Caputxines de la Sagrada Família, en l'actualment avinguda de Blasco Ibàñez, n°. 7.

Uns anys després, de 1964 a 1966, tal com indica la làpida de la seua fatxada, s'edificà juntament amb la urbanització Santa Bàrbera i en l'interior i com a part d'aquesta, la Capella de Santa Bàrbera, capella que fou elevada a la dignitat de parròquia el 28 de juny de 1977.

Cal dir que la urbanització Santa Bàrbera pren el nom del Baró de Santa Bàrbera (recordem el seu vincle amb la història del poble), propietari de terres d'aquella zona i promotor de la urbanització, però amb eixa circumstància coincident, la segona parròquia rocafortana fou dedicada a la Patrona de la localitat.

Rocafort, per tant, compta amb la secular i històrica parròquia de Sant Sebastià, patró del poble, i la moderna de Santa Bàrbera, patrona de Rocafort.

**Detall de la Capella i altar del Santíssim Crist de la Providència
després de la renovació de 1935**

ELS RECTORS DE ROCAFORT

Com a complement de l'aspecte religiós del poble, i tal com ja férem en el capítol corresponent al segle XIX, exposarem ací la relació de rectors de la nostra església de Sant Sebastià, la històrica església del Convent i principal de la localitat. D'ací que els seus rectors siguen per antonomàsia els "rectors de Rocafort".

En iniciar-se el segle el capellà de Rocafort era Mn. Francesc Morales, en qualitat de coadjutor.

Elevada l'església a parròquia independent, el mateix Mn. Morales prengué possessió com a rector propi el dia 1 de març de 1902. Aquest capellà, que està soterrat al nostre poble, va estar al front de la parròquia fins al mes de juny de 1910, en què féu l'entrada Mn. Josep Noguera.

No estigué molt de temps el nou capellà dels rocafortans, ja que fou substituït en març de 1911 per Mn. Josep Ballester, qui va deixar la rectoria en juny de 1913, rectoria que ocupà Mn. Romuald Vidal. En agost de 1914 entrà, en qualitat de regent, Mn. Vicent Carrión, el qual dirigí els destins espirituals de la població fins que vingué, en desembre de 1916, també com a regent, Mn. Joan Martín.

Precisament Mn. Martín seria nomenat rector propi de Rocafort, puix que ja apareix registrat com a tal en juliol de 1917. Amb ell finalitzava eixa ràpida successió de capellans, ja que estigué al front de la parròquia fins a octubre de 1921.

El següent rector de Rocafort va ser Mn. Antoni Genovés, qui regí la parròquia vora nou anys, fins a juny de 1930, mes en què féu l'entrada Mn. Francesc Gabarda Carbona, el qual cessà en agost de 1939 i fou substituït per Mn. Bartomeu Albert, qui ho féu en qualitat de regent i dirigí els destins pastorals del nostre poble durant tres anys.

El diumenge 26 de juliol de 1942, efectuà l'entrada com a rector propi Mn. Vicent Sorribes i Gramatge, el qual fou el capellà que durant mes temps ha regit la parròquia de Sant Sebastià Màrtir, puix que hi estigué durant quasi trenta-set anys.

Mn. Sorribes, que es titulà Rector de Rocafort com ningú i amb

aquest subtítol firmava els seus escrits religiosos, cessà el 7 de juliol de 1979, dia en què prengué possessió l'actual rector de la parròquia, Mn. Modest Guanter i Ros.

ALGUNS ASPECTES SOBRE FESTES DE LA "DUTA" DE SANTA BÀRBERA

La "Duta de Santa" comença, com hem dit en el capítol anterior, en els primers anys del segle XX. El fonament de la "Duta" pareix estar -així ho explica la "Monografia històrica" -en el fet que com Santa Bàrbera no disposava d'altar en l'església, el dia de la festa s'efectuava el trasllat de la imatge des de la casa del clavari major al temple parroquial. Tenim documentat dit trasllat en 1907. I després de la festa la santa era duta a casa del nou clavari major, on passava tot l'any.

Però en ser construït l'altar de Santa Bàrbara arran de la reforma de l'església, de 1902, com que ja era tradicional la festa amb l'acte del trasllat, per tal de no suprimir-lo, s'invertí la situació: des d'aleshores la imatge patronal està tot l'any a la parròquia i el diumenge vespra de la festa es du a casa del clavari major en la tradicional "Duta de santa", acompanyada del dispar de coets. I el matí de la festa té lloc el trasllat al temple per a la missa major.

Així mateix també indica la "Monografia" que el primer any que estigué la imatge de la patrona de Rocafort en el seu altar de l'església, el clavari major va ser Vicent Roca -conegut pel sobrenom de Sento el Minyó-.

I en 1941, any en què després de la guerra espanyola es féu una nova imatge de Santa Bàrbera, el clavari major fou Josep Iranzo, qui pagà un sopar per a tots els clavaris i va introduir així el costum que després de la "Duta de Santa" el clavari major obsequie als restants clavaris amb un sopar.

Per a les festes de 1957, el poble regalà la imatge actual, obra de l'escultor Ramon Granell.

DE LA FESTA DE SANT AGUSTÍ

L'any 1955 Rocafort commemorava el XVI Centenari del sant africà, nascut a Tagaste, antiga ciutat del nord del continent.

Amb tal motiu se celebraren festes extraordinàries i Mn. Vicent Sorribes, rector de la parròquia, considerà convenient instituir la festa del sant fundador de l'Orde dels Agustins.

Hem vist que ja els religiosos del Convent celebraven la festa de Sant Agustí, com a la del seu fundador. S'enllaçava així una nova festa amb una d'històrica. I com que les festes rocafortanes les feien els majors, adults i jòvens, el rector va estimar oportú que aquesta la podien fer els xiquets i xiquetes, i així s'acomplí.

Se celebrà per primera volta el dilluns dia 29 d'agost, però després passà a encapçala les festes i des d'aleshores se celebra en dissabte. Per a la festa fou construïda la imatge del sant, obra de l'escultor Sr. Hervàs.

En 1980 s'introduí la novetat d'efectuar també "Duta de Sant", a imitació de Santa Bàrbera, i en eixa primera vegada la Casa del Sant es muntà en casa del clavari major, Josep Vicent Garcia, en el carrer de Santa Mònica (precisament mare de Sant Agustí), en el número 12.

DE LA FESTA DE SANT SEBASTIÀ

Hem vist que ja en 1467 s'instituí la Confraria de Sant Sebastià Màrtir i ja des de fa segles ve efectuant-se la festa el 20 de gener, la qual des de fa molts anys és patrocinada per l'Ajuntament.

Des de 1985 ve celebrant-se també una Festa a Sant Sebastià dins les festes patronals, organitzada per una clavaria i amb independència de la festa del dia 20 de gener.

El dia establert per a aquesta festa és el diumenge anterior a la celebració de Sant Agustí, que en 1985 fou el 25 d'agost.

D'ALTRES CONFRARIES I FESTIVITATS

La Festa del Corpus Christi, ja documentada des de 1616, és

patrocinada per l'Ajuntament i se celebra el diumenge següent al Dia del Corpus.

Fins a l'any 1936 en aquest segle la Processó era molt lluïda i solemne i en dita processó es treien, a més, les imatges de Jesús Infant, Santa Rita, Sant Francesc, Santa Bàrbera, la Puríssima i la Mare de Déu de la Consolació, a les quals seguia la carrossa, coberta pel Pal·li, amb el Santíssim Sagrament, conduïda per quatre capellans (60).

La Confraria de les "Filles de Maria" amb advocació per la Immaculada Concepció, feien, a més de la santa missa, processó de la Puríssima. Durant alguns anys, aquesta festa del 8 de desembre, es va traslladar a l'últim diumenge de maig. La processó deixaren de fer-la als voltants de 1965.

La Confraria de l'Apostolat de l'Oració, amb advocació al Sagrat Cor de Jesús, efectuava també processó, el dia 29 de juny, processó que deixà de celebrar en 1969.

EDUCACIÓ I CULTURA

ESCOLES

En iniciar-se el segle XX, tenia Rocafort les escoles ja referides en el capítol del segle XIX. Però com que amb el transcurs del temps es necessitaren noves escoles, en sessió del 15 d'abril de 1929 l'Ajuntament aprovà que foren construïdes noves dependències escolars.

L'edifici s'ubicà en el carrer de Trasagrario i el 10 d'octubre de 1933, D. José Cort Botí, arquitecte escolar de la província de València, féu entrega a l'alcalde de Rocafort, Pasqual Andrés Roca, del nou edifici escolar, en el qual l'aula de l'est era per a xiquets i l'altra per a xiquetes.

Hi eren mestres D. Damaso Savall i D. a Remedios Sanchis.

Passats els anys i davant la nova falta de locals escolars, l'Ajuntament hagué d'adquirir terrenys i ho féu en l'aleshores carrer de

Escoles construïdes en 1933

Calvo Sotelo, actualment d'Ausiàs March. Així les coses, en octubre de 1956 la Corporació Municipal adquirí els solars, però la subhasta de les obres no es va produir fins a 1959 i els nous locals pogueren estar acabats en 1961; en setembre de tal any es posaren en funcionament tres aules, una per a pàrvuls i les restants per a xiques, en tant que els xics quedaven, dividits en dos grups, en els locals del carrer de Trasagrario.

L'augment de població rocafortana i per consegüent dels cens escolar, determinà que l'Ajuntament, en no poder aconseguir de moment la creació de locals escolars de nova construcció, posara en servici en 1970, tot habilitant els locals en allò necessari, les dependències de l'antic quarter de la Guàrdia Civil, en el carrer de Ramón y Cajal, i així es donava pas al tercer centre escolar de la localitat; posteriorment s'hi construïren noves aules i es dotà al centre d'altres servicis.

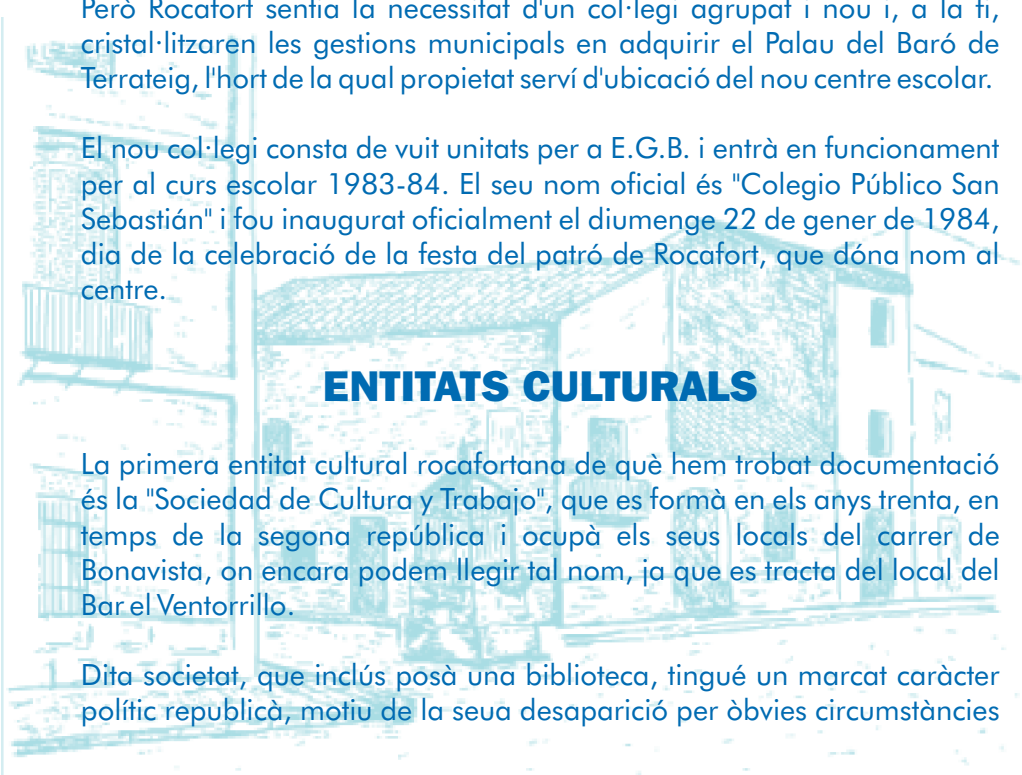
Però Rocafort sentia la necessitat d'un col·legi agrupat i nou i, a la fi, cristal·litzaren les gestions municipals en adquirir el Palau del Baró de Terrateig, l'hort de la qual propietat serví d'ubicació del nou centre escolar.

El nou col·legi consta de vuit unitats per a E.G.B. i entrà en funcionament per al curs escolar 1983-84. El seu nom oficial és "Colegio Público San Sebastián" i fou inaugurat oficialment el diumenge 22 de gener de 1984, dia de la celebració de la festa del patró de Rocafort, que dóna nom al centre.

ENTITATS CULTURALS

La primera entitat cultural rocafortana de què hem trobat documentació és la "Sociedad de Cultura y Trabajo", que es formà en els anys trenta, en temps de la segona república i ocupà els seus locals del carrer de Bonavista, on encara podem llegir tal nom, ja que es tracta del local del Bar el Ventorrillo.

Dita societat, que inclús posà una biblioteca, tingué un marcat caràcter polític republicà, motiu de la seua desaparició per òbvies circumstàncies

Edifici on es trobava la Societat de Cultura i Treball

Sense cap caràcter polític tenim la creació en 1957 del Cul-Cas Club, societat cultural creada per i per a jòvens i d'orientació religiosa i moral. Comptava amb biblioteca, feia excursions, etc. i ocupava un pis en el carrer de Bonavista (61).

En 1969 es fundà el "Centre Cultural de Rocafort", a disposició del qual posà l'Ajuntament un local en l'antic quarter de la Guàrdia Civil, en l'avinguda de Mn. Sorribes. També era un centre de jòvens, i en no obtindre la seua legalització deixà de funcionar en 1971. Com a activitats portà a terme conferències, teatre i cançó.

En 1976, fundada per adults i jòvens majors d'edat, nasqué l'Associació Cultural de Rocafort, que al llarg de la seua existència (i ara novament en segona etapa) porta i ha portat a terme múltiples activitats: exposicions, conferències, concerts, teatre, concursos de dibuix o literaris per a xiquets, cançó, dansa, etc., així com la publicació de l'informatiu "Rocafort" i la revista "El Pouet"; també el foment de l'esport o la promoció d'algunes festes populars.

A més d'açò ha hagut i hi ha d'altres activitats culturals, amb societats com l'ornitològica o literàries, així com les publicacions informatives, a tot el qual no volem deixar de referir-nos encara que no siga amb amplitud.

També cal deixar constància, d'alguna manera, d'una activitat en pro de la cultura, realitzada per l'aleshores rector de Rocafort, D. Francisco Gabarda Cardona, en els anys en què regí la parròquia. Aquestes activitats foren principalment a favor de la joventut amb l'obertura d'acadèmies nocturnes, amb locals oberts en els carrers Major i de Santa Mònica, a fi que els jòvens rocafortans ampliaren coneixements. També es fomentà el teatre i altres activitats de formació.

Cal esmentar ara i ací les activitats culturals promogudes per l'Ajuntament de Rocafort, des de 1987 principalment, que a través de la Comissió de Cultura ofereix a Rocafort exposicions, concerts, etc. La Casa de la Cultura, el Teatre Municipal, inaugurats en 1985, ens mostren també eixe foment de la cultura per part de l'Ajuntament.

ALTRES ASPECTES CÍVICO-CULTURALS

En aquest apartat volem donar unes referències d'allò que també forma part del nostre cos cultural com són les lletres, el teatre, la música, etc., encara que, com sempre succeix no es posa tot el que és, però sí que és tot el que es posa.

Pel que fa a les lletres, ocupa un lloc de preferència allò relatiu al gran poeta Antonio Machado, que visqué a la nostra localitat entre novembre de 1936 i abril de 1938 (62) en el xalet ara situat en l'avinguda del Dr. López Trigo, i porta el nom de "Villa Amparo".

Machado, que ja tenia molta edat puix que havia nascut a Sevilla el 26 de juliol de 1875, es traslladà després amb la seua família a Barcelona i morí en la ciutat francesa de Cotlliure el 22 de febrer de 1939.

El 13 de juny de 1979, l'Associació Cultural de Rocafort dedicà un homenatge al gran poeta, celebrat en el mateix xalet on residí, en el qual es descobrí la placa commemorativa del pas per Rocafort d'Antonio Machado.

Luis J. Sanchis Cuñat nasqué en el nostre poble el 19 d'agost de 1940. Fill de Luis Sanchis, metge, i organista de la parròquia, emigrà amb el seu pare a Màlaga en 1942. El 28 de gener de 1977 guanyà el premi de novel·la "Vicente Blasco Ibañez", de la ciutat de València, amb l'obra "El tifón y la conjura".

I tampoc no volem deixar de referir-nos a Mn. Vicent Sorribes i Gramatge (1906-1986), amb diversos llibres publicats, com el "Missal Eucologi Valencià", altres obres litúrgiques i diversos treballs de cultura valenciana.

I encara que no és escriptor, sinó economista i polític, cal citar Vicent Soler i Marco, el qual solo amb altres companys, té unes quantes obres publicades i amb l'obra conjunta "Pèls i Senyals" obtingué el Premi d'Assaig Joan Fuster dels Premis Octubre, de València, en 1976.

Dins el camp cultural cap esmentar alguns butlletins informatius publicats a Rocafort, com el "Fiestas de Rocafort", dirigit per Valero i editat pels Clavaris del Santíssim Crist en els anys 1955-56, i posteriorment en 1959-60.

Entremig l'Ajuntament publicà en 1957 i esporàdicament en 1958 el "Boletín de Información Local".

En 1976, i com a òrgan de l'Associació Cultural de Rocafort" nasqué l'informatiu "Rocafort", que es publicà tots els mesos ininterrompidament des de desembre de 1976 a novembre de 1981, amb 60 números, més algunes d'extraordinari.

Altres informatius publicats són o han estat el de l'Associació de Pares d'Alumnes, un butlletí municipal, el full parroquial, etc.

I com a un projecte important, però que no arribà a quallar, tenim la revista "El Pouet", de l'Associació Cultural de Rocafort, que publicà només tres números en 1982.

I concloem aquestes referències culturals amb el teatre i la música.

Pel que fa al Teatre, ja a principis del segle hi havia representacions en el Casino Vell, o de Baix, emplaçat en el Carrer Major, nº. 2.

Les referències obtingudes vénen a situar-se al voltant de l'any 1916. En els claustres de l'església representaen els miracles de Sant Vicent.

També es féu teatre en el Casino de Dalt, situat en la plaça Major, núm. 6 en l'actualitat, època que durà fins als anys 30, per passar després al Teatret de dalt l'església. En el "Teatret" l'activitat durà de 1940 a 1958.

Després es feren en el mateix local algunes representacions més bé esporàdiques, així com els tradicionals "betlems", i en 1970 es registrà la presència del "Centre Experimental de Teatre", de València amb "La pau retorna a Atenes", de Rodolf Sirera.

La inauguració en 1985 del Teatre Municipal en la Llar del Ju-

bilat, ha tornat l'activitat teatral a Rocafort. Es compta així mateix amb una Companyia de teatre valencià.

En el camp de la música, hem de dir que Rocafort no té una tradició musical, tampoc no ha comptat al llarg dels anys amb banda com tantes altres poblacions veïnes, però han existit diversos grups com rondalles, murges, etc., a més de persones que s'hi han dedicat professionalment i que citarem en un altre apartat.

Allà per 1962, Francesc Ontiveros, un català afincat a Rocafort, aficionat a la música, va crear una rondalla per als jóvens, anomenada precisament Rondalla "La Joventut".

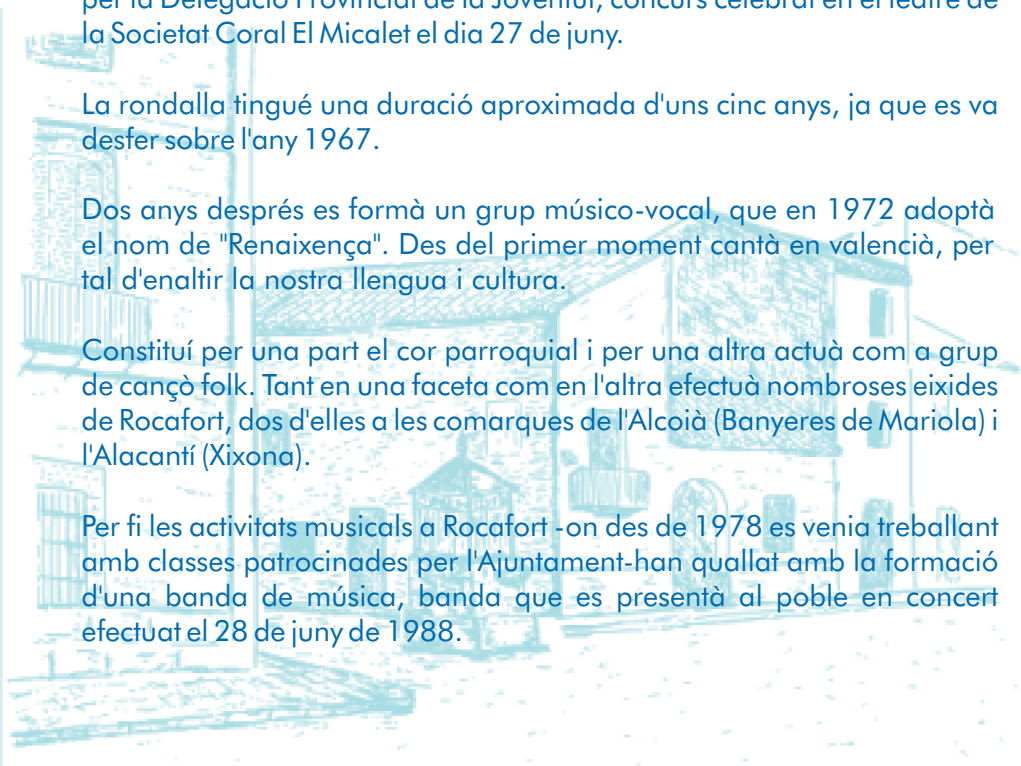
Entre altres coses podem dir que en juny de 1964 la rondalla rocafortana obtingué el primer premi en el Concurs provincial de Rondalles organitzat per la Delegació Provincial de la Joventut, concurs celebrat en el teatre de la Societat Coral El Micalet el dia 27 de juny.

La rondalla tingué una duració aproximada d'uns cinc anys, ja que es va desfer sobre l'any 1967.

Dos anys després es formà un grup músico-vocal, que en 1972 adoptà el nom de "Renaixença". Des del primer moment cantà en valencià, per tal d'enaltir la nostra llengua i cultura.

Constituï per una part el cor parroquial i per una altra actuà com a grup de cançó folk. Tant en una faceta com en l'altra efectuà nombroses eixides de Rocafort, dos d'elles a les comarques de l'Alcoià (Banyeres de Mariola) i l'Alacantí (Xixona).

Per fi les activitats musicals a Rocafort -on des de 1978 es venia treballant amb classes patrocinades per l'Ajuntament-han quallat amb la formació d'una banda de música, banda que es presentà al poble en concert efectuat el 28 de juny de 1988.

Presentació de la Banda de Música el dia 28 de juny de 1988

ALCALDES DE LA LOCALITAT

Tot seguit oferim una relació de les persones que al llarg del present segle han ocupat l'alcaldia de Rocafort, amb indicació de la data de la seua elecció o presa de possessió.

En iniciar-se el segle XX l'alcalde era, lògicament, el que hi havia en finalitzar la centúria anterior, Josep Garcia Roig.

- 1-1-1902.-Salvador Roig Silvestre.
- 1-1-1906.-Manuel Alfonso Marco.
- 1-1-1910.-Josep Gramontell Blay.
- 1-1-1912.-Salvador Marcco Ferriol.
- 1-1-1914.-Francesc Marco Montagut.
- 1-1-1918.-Manuel Bosch Alfonso.
- 1-4-1922.-Francesc Roig Silvestre.

ETAPA DE GOVERN DEL GENERAL PRIMO DE RIVERA.

- 2-10-1923.-Vicent Silvestre Gimeno.
- 8-04-1924.-Miquel Bonora Estellés.

ETAPA CONSTITUCIONAL MONÀRQUICA.

- 26-2-1930.-Manuel Bosch Alfonso.

LA SEGONA REPÚBLICA

Proclamada la República com a conseqüència de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, tenim els següents alcaldes en dita estapa.

- 17-4-1931.-Agustí Gimend' Bargues.
- 21-4-1932.-Manuel Pérez Monfort (interí).
- 17-8-1932.-Pasqual Andrés Roca.
- 27-2-1936.-Antoni Aragón Civera.
(Comissió Gestora).

En 1937 es formà el Consell Municipal de Rocafort i els alcaldes prengueren la denominació de President del Consell Municipal.

- 5-2-1937.-Antoni Aragón Civera.

6-4-1938.-Eduard Marco Marco.

31-10-1938.-Antoni Granell Gil.

ETAPA DE GOVERN DEL GENERAL FRANCO

Amb el canvi de règim d'Espanya desapareix el Consell Municipal i torna a constituir-se l'Ajuntament. En un primer moment i per tal de cobrir el buit de poder municipal, la Falange, en la seua Junta Local, nomena una comissió gestora, però una setmana més tard una orde superior de l'Exèrcit revoca la comissió i nomena una altra gestora.

Com és sabut, durant aquesta etapa no hi hagué eleccions per a cobrir l'alcaldia. La Relació d'alcaldes és la següent.

14-4-1939.-Pasqual Andrés Roca. (Gestora).

21-4-1939.-Ramon Ferrando Marco. (Gestora).

19-5-1944.-Josep Granell Marco. (Gestora).

En 1949 ja es constituí una corporació oficial.

4-02-1949.-Josep Alfonso Sanjuán.

31-7-1953.-Melquíades Pascual Cabañas.

8-05-1970.-Antoni Bosch Ferrando.

LA DEMOCRÀCIA

Tornada Espanya a la Democràcia, el 3 d'abril de 1979 tingueren lloc les primeres eleccions municipals des de 1936. En el nostre poble es presentaren cinc candidatures anomenades Grup Independent de Rocafort, Independientes del Poble, Partido Socialista Obrero Español, Coalición Democrática i Partit Comunista del País Valencià.

El 19 d'abril es constituí la nova Corporació i resultà elegit alcalde Enric Gonzalvo Soler, del G.I.R.

Les eleccions del 8 de maig de 1983 donaren el triomf a la Coalició Popular per majoria absoluta i fou proclamat alcalde Vicent Lozano Gandia.

I com a resultat de les eleccions del IO de juny de 1987, el dia 30 del mateix mes resultà elegit com a primera autoritat municipal l'actual alcalde, Floreal Silvestre Alcañiz.

Aquestes últimes eleccions donaren cinc regidors al grup socialista del P.S.P.V.-P.S.O.E. per cinc més del grup d'Alianza Popular i un regidor d'Esquerra Unida-Unitat del Poble Valencià.

CAPÍTOL X

ASPECTES DE LA VIDA ROCAFORTANA AL LLARG DEL TEMPS

**L'aspecte polític.
Servicis públics.
Tradicions populars.
Evolució de la vida i d'habitacles.
El pou de la Plaça.**

L'ASPECTE POLÍTIC

Al llarg de la seua existència Rocafort no ha deixat de pertànyer a la realitat valenciana, però a través d'aquesta realitat el nostre poble ha estat integrat en les diverses organitzacions polítiques hagudes en la història.

Rocafort és un poble valencià de sempre, per nom, per història (recordem que és posterior a la conquesta de les nostres terres per Jaume I) i per llengua, per tal com la llengua de Rocafort és la dels valencians, la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana.

El nostre poble nasqué ja enquadrat en el regne de València i, amb ell, en la Corona d'Aragó i, dins el regne, en la Governació de València. Era lloc de règim senyorial i ja hem vist les successives transaccions respecte als senyors que ostentaren la titularitat del senyoriu rocafortà.

A partir de 1516, i com a part del regne de València que continuava sent un regne autònom de la Corona d'Aragó, pertangué a la monarquia hispànica unificada.

Quan el regne de València deixà d'existir com a tal, en virtut dels Decrets de Nova Planta de 1707, tot el territori de l'històric regne passà a constituir una província del nou estat espanyol i Rocafort, per consegüent, quedà integrat en eixa organització que era la província de València. A partir de 1789 s'establiren unes governacions o corregiments com a subdivisions de la província. Una d'aquelles tretze governacions era la de València a la qual pertanyia Rocafort.

I més avant s'integrà Rocafort a les noves províncies de València resultants de dividir el territori valencià en quatre províncies en 1822 (Castelló, València, Xàtiva i Alacant) i en 1833, divisió actual que configura les vint-i-tres províncies valencianes.

I ja en l'època moderna Rocafort restava enquadrat en el País Valencià, nom oficial ostentat pel nostre país durant l'etapa de la preautonomia, vigent entre març de 1978 i juliol de 1982, i des d'aquell any en l'actual Comunitat Autònoma, la Comunitat Valenciana, establerta en virtut de l'Estatut d'Autonomia promulgat el 1.er de juliol de 1982.

SERVICIS PÚBLICS

ELS TELÈFONS

Des de les primeres dècades del segle, hi hagué diversos telèfons públics en el carrer de Bonavista, un d'ells en la casa nº. 18.

Però passaren els anys i Rocafort necessità una central telefònica. Per fi, l'Ajuntament va aconseguir una casa per poder instal·lar-la, en l'aleshores carrer d'Hermín Cortés, nº. 29, actualment carrer de Toledo, nº. 25. La central fou inaugurada el dia 4 de juny de 1957 i el nombre de telèfons instal·lats era de 107.

En març de 1974, i per les gestions municipals, la Companyia Telefònica Nacional d'Espanya realitzà l'adquisició d'un solar en les proximitats de la urbanització Santa Bàrbara per a la construcció de la nova central automàtica, amb capacitat per a 500 línies en principi.

La nova central no tardà a ser construïda i entrà en funcionament el 7 de desembre de 1976.

Rocafort s'unia així a la xarxa automàtica provincial, nacional i internacional. Els números dels abonats, de 7 xifres, comencen en 131.

L'ENLLUMENAT PÚBLIC

Rocafort, com a poble reduït, no tingué al llarg dels segles, com és lògic suposar, una il·luminació pública per a les hores nocturnes.

A la ciutat de València -que ja havia disposat d'il·luminació pública de gas- va arribar la produïda per llum elèctrica en 1882.

A Rocafort va aplegar ja entrat el segle XX com indica el "contracte entre l'Ajuntament d'aquest poble i don Manuel Mir per a la instal·lació de l'enllumenat públic per electricitat i temps de set mesos comptats des de l.^{er} d'octubre a trenta-u (sic) d'Abril dels anys mil nou-cents nou a mil nou-cents onze".

La quantitat de llums a instal·lar era de trenta-dos repartides pels diferents carrers.

S'establia un període de prova de dos anys, al cap dels quals la il·luminació ja quedaria fixa.

Com es veu, no més s'utilitzava en aquella època durant els mesos de més curta duració de la llum solar.

LES COMUNICACIONS

Com és lògic suposar, en temps antics Rocafort no disposava de cap servici per traslladar als pobles veïns i més que res a la ciutat de València, a aquells que no tingueren mitjans propis; per consegüent calia anar a peu.

Degué ser el segle XIX quan per fi arribà un dia en què s'establí un servei de transport; aquesta notícia l'extraguem directament de la "Monografia històrica de Rocafort" "La primera diligència establerta per a la comunicació amb València (almenys altra més antiga no l'havem pogut esbrinar) fón "una tartana"; esta tartana feia el servici de correu i agafava els passatges de Massarrojos, Rocafort i Godella".

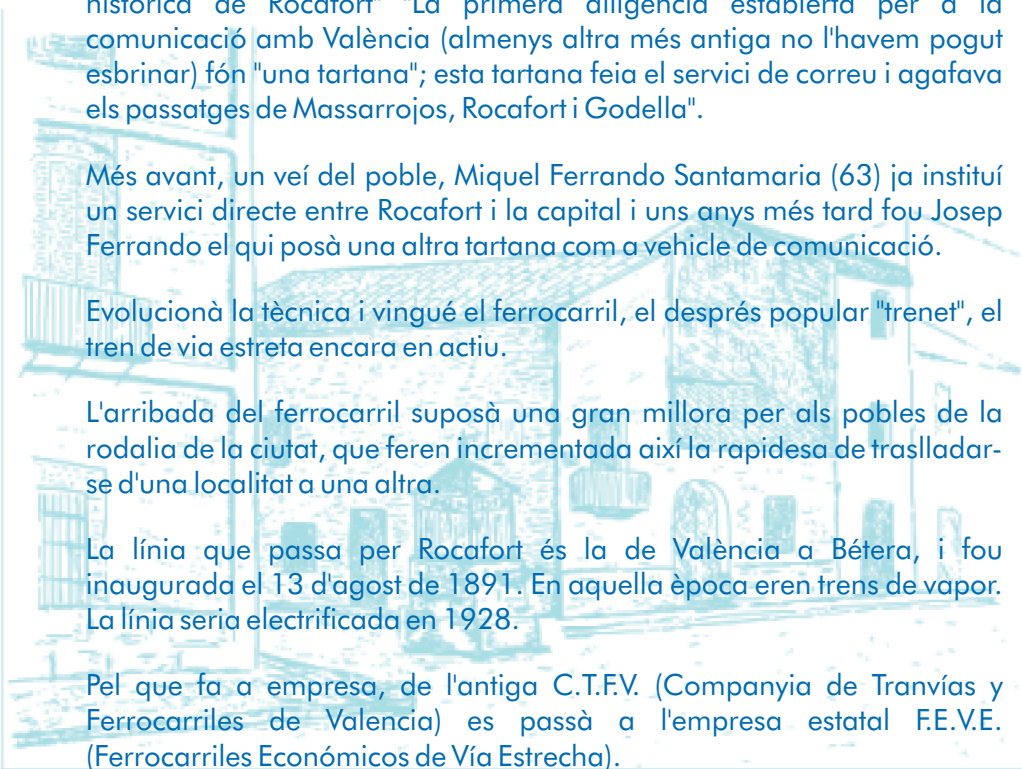
Més avant, un veí del poble, Miquel Ferrando Santamaria (63) ja instituí un servici directe entre Rocafort i la capital i uns anys més tard fou Josep Ferrando el qui posà una altra tartana com a vehicle de comunicació.

Evolucionà la tècnica i vingué el ferrocarril, el després popular "trenet", el tren de via estreta encara en actiu.

L'arribada del ferrocarril suposà una gran millora per als pobles de la rodalia de la ciutat, que feren incrementada així la rapidesa de traslladar-se d'una localitat a una altra.

La línia que passa per Rocafort és la de València a Bétera, i fou inaugurada el 13 d'agost de 1891. En aquella època eren trens de vapor. La línia seria electricada en 1928.

Pel que fa a empresa, de l'antiga C.T.F.V. (Companyia de Tranvías y Ferrocarriles de Valencia) es passà a l'empresa estatal F.E.V.E. (Ferrocarriles Económicos de Vía Estrecha).

"EL TARTANERO"
MIGUEL FERRANDO SANTAMARIA
Establí servici de tartana entre Rocafort y València

L'antic trenet a l'estació de Rocafort. Fotografia de 1922

En 1er de gener de 1987, i en virtut de l'assumpció per part de la Generalitat de les competències en la matèria contemplades en l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, s'ha creat la nova empresa "Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana" (F.G.V.) de la qual depén, per consegüent, la línia València-Bétera que afecta a Rocafort.

LÍNIES D'AUTOBUSOS

Una altra línia de comunicació amb la ciutat de València fou la línia d'autobusos que es posà en funcionament en desembre de 1969 amb parada en un principi junt a les torres dels Serrans, però després les normes internes de la ciutat determinaren el destí en l'estació d'autobusos.

En agost de 1973 fou inaugurada una altra línia d'autobusos, aquesta amb finalització a Alboraià i via Montcada. En els mesos de l'estiu arribava fins a la platja alboraienca essent així una connexió de Rocafort i les altres localitats per on tenia el trajecte directament amb la platja.

Pel que fa a la línia València-Rocafort, el sevici s'ha vist millorat amb la constitució del Consorci Valencià de Transports, que agrupa l'Ajuntament de València i les poblacions de l'àrea metropolitana.

La línia de Rocafort arriba fins a la urbanització Santa Bàrbara.

SERVEIS MUNICIPALS

CENTRE SANITARI MUNICIPAL

La idea d'un centre sanitari municipal ja fou llançada per l'aleshores alcalde en 1973. Per a la seua construcció s'adequà un local en els baixos de l'edifici municipal, junt a la Casa Consistorial.

El centre fou inaugurat el dissabte 4 de març de 1978 i entrà en servici el dilluns següent.

LA CASA DE LA CULTURA

Durant molts anys s'havia sentit la necessitat d'una Casa de la Cultura per a Rocafort. Durant molt de temps els actes culturals havien utilitzat diversos locals, alguns municipals, o les escoles públiques, i també un local cedit gratuïtament per la Caixa d'Estalvis de València.

L'adquisició per l'Ajuntament del Palau del Baró de Terrateig va obrir eixa possibilitat, que ja havia estat inclús expressada amb anterioritat a la compra, de convertir-lo en la Casa de la Cultura.

Per fi, el desig es féu realitat i el Palau del Baró de Terrateig veié en els seus salons una Exposició sobre història de Rocafort en agost-setembre de 1985. Començava així la seua faceta com a Casa de la Cultura.

El Palau fou restaurat tant en la fatxada com interiorment, obres que finalitzaren en desembre del mateix any 1985, amb acondicionament del saló d'exposicions, sala de biblioteca pública i saló d'actes. Així mateix s'hi ha instal·lat l'arxiu municipal.

La inauguració oficial de la Casa de la Cultura tingué lloc amb una exposició de pintura "Artistas valencianos por el Tercer Mundo", promoguda per l'organització "Manos Unidas", el 14 de febrer de 1986.

INSTITUCIONS BANCÀRIES

Rocafort compta a hores d'ara amb la presència i servei de dues oficines bancàries, pertanyents a altres tantes institucions valencianes.

La primera entitat d'aquest tipus que obrí oficina en el nostre poble, fou la Caixa d'Estalvis de València, la qual inaugurà la seua sucursal de Rocafort, situada en el carrer del Comte de Cirat, en setembre de 1974.

Uns anys més tard, una altra entitat de crèdit, aquesta la denominada "Caja de Ahorros de Valencia Castellana" s'establí en el carrer de Bonavista, núm. 3, en el mes de gener de 1982.

TRADICIONS POPULARS

En tots els pobles hi ha alguna cosa tradicional, Rocafort no havia de ser-ne l'excepció. Moltes coses antigues, com alguns jocs al carrer, ja s'han perdut; d'altres tradicions continuen vigents, d'una o altra forma. Algunes altre coses, entre elles les festes, han variat, han evolucionat amb el temps. De tot açò antenem podem fer-nos ressò en aquestes pàgines.

La juventut rocafortana tenien els seus jocs preferits, alguns dels quals han arribat als nostres dies: el canut, els jocs de telles, el galop, policies i lladres, el d'amargar-se, el birler, etc.

El joc de birler es jugava en el carrer que per tal motiu porta el mateix nom, joc que consistia a tombar els "birlos" amb una bola.

Entre altres jocs tradicionals ha estat la pilota valenciana, així com el futbol, que donada la categoria mundial d'aquest esport, continua present en el nostre poble.

Una altra diversió antiga, d'allà els anys vint d'aquest segle, era contemplar com pujaven els carros la pujada de la plaça per tal d'anar cap al carrer del Pi. Com aleshores el transport s'efectuava mitjançant animals de sang -cavallar i mular-, destacaven els transportistes del vi amb rècules de muls i mules. Així ens ho conta la "Monografia històrica de Rocafort":

"Fón cèlebre el carro de Pasqualet -veí de Massarrojos-el qual tenia l'arribada al nostre poble els diumenges de nou a deu del matí, tot just quan s'eixia de la Missa major; i era de vore com els hòmens i jóvens esperaven sentats a la barana de la Llotgeta".

Pasqualet era vinater, i un altre vinater, aquest del poble, que també cridava l'atenció amb el seu carro en pujar per la plaça era Vicent Silvestre, conegut com a Vicent el de la Tenda (64).

En un altre ordre, per a diversions estaven els Casinos.

A principis del segle XX hi havia un casino en el carrer de Bonavista, en el número 19, propietat de la senyora Miquela Garcia.

Un altre casino, que durà molts anys, va ser el del carrer Major, ubicat al pis de la casa número 2. Fou l'anomenat Casino de Baix.

En el casino es feien balls, sobretot en l'època de les Carnes-toltes amb les disfresses corresponents. També hi tenien lloc les representacions teatrals.

Aquest casino deixaria de funcionar després de la guerra passada.

Hi hagué també casino en la plaça Major, en la casa n°. 6; era l'anomenat Casino de Dalt, que es traslladà a un altre local.

El casino nou fou ja construït per a tal destí cap al 1930, per la Societat Cooperativa, que ocupà els locals de baix de l'edifici.

En l'actualitat aquest casino és solament un bar, el bar "El Ventorrillo", nom que ja se li posà en aquella època.

Haver dos casinos en els anys 30 fou motiu perquè es dividira el poble en dos bàndols en el que a açò respectava i cadascu s'aferrava a les excel·lències o condicions del seu.

No faltà el tiny polític d'aquella època pel que fa als partits i a les votacions; i els d'una tendència política pertanyien a un casino, i els contraris a l'altre.

ALGUNES TRADICIONS CÍVICO-FESTERES

Una de les nostres tradicions en les festes patronals era l'espectacle del "Ball de Torrent", així s'indica en les cròniques antigues, espectacle de balls valencians, generalment organitzat per la festa del Santíssim Crist.

Molta importància en les festes tenien les disparades i, en especial, l'engraellat. A Rocafort, en l'època de primers del segle actual, es feren famosos els coeters Josep Alfonso, conegut pel sobrenom del Colvi, i sobretot, Pere Ferrando, anomenat el "tio Pere" (65).

Aleshores s'iniciava la disparada amb l'esclat dels masclets (tubs de ferro replets de pólvora amb un foradet pel qual s'introduïa la metxa) i després venia l'engraellat.

Per engraellat es coneix en pirotècnia l'estructura formada per dos línies paral·leles de masclets situats molt junts i comunicats entre sí de forma semblant a les barres d'una graella; en pegar foc a un extrem, tots els masclets es disparen de manera estrepitosa en poc de temps pot resultar alternatiu i sorprenent l'efecte explosiu segons estiguen més o menys carregats els corresponents masclets. Molts engraellats acaben amb el dispar de les canterelles, que també les tenim documentades a Rocafort en aquells anys, concretament en 1913.

FALLES

Tradicionalment Rocafort no ha estat un poble faller i sols d'una forma esporàdica, excepció feta de l'actual comissió, s'han constituït comissions falleres, però n'hem trobades documentades algunes i anem a referir-nos-hi.

Així, tenim que es plantà falla en 1944, tal com explica el "Llibret de Falla" de l'any següent, escrit per Francesc Marco Valero. En la memòria de la falla de 1944 s'explica com es creà la comissió, com es féu la falla i com va nàixer "La Murga", a la qual ja ens hem referit anteriorment.

En 1945, per tant, també es plantà falla, tota detallada en el "Llibret", falla en la qual es criticaven els vicis. Aquestes falles es plantaren en la plaça Major.

Passaren vint-i-cinc anys per tornar a organitzar-se una comissió de falla, en l'any 1970. La falla estigué plantada en la plaça de Sant Sebastià.

Però aquella comissió no continuà i hagueren de transcórrer uns quants anys perquè la festa fallera ressorgira a Rocafort. Va ser en 1981 quan un grup de veïns es decidí a reincorporar al poble la tradicional festa valenciana.

Constituïda la comissió de la falla "La Unió", es plantà falla en 1982, i des d'aleshores es ve plantant ininterrompudament en la confluència dels carrers de Bonavista i Rei En Jaume I.

Falla plantada en 1945

TRADICIONS EN EL CARRER DE SANTA MONICA

El carrer de Santa Mònica és un carrer de certa tradició festiva, hem citat que és un carrer on es jugava a pilota i on han hagut altres activitats de la gent també.

Des de temps immemorial venia celebrant en gener la Foguera de Sant Antoni en la vespra del dia del sant. Perduda durant uns anys fou recuperada en 1979.

Així mateix, quan arribaven les festes també el carrer organitzava festejos populars, que tenien com a remat el bous en el carrer, cedits per Sr. Llorenç Lluna (66).

El dia 4 de maig de cada any (dia de Santa Mònica fins a 1971) el carrer celebrava la seua festa popular, on es posava de relleu l'harmonia regnant entre els veïns. Així, de vesprada hi havia "xocolatà" per als xiquets i de nit, per als majors i la joventut, solia haver ball, amb altres diversions, difresses i diverses amenitats.

També arribà un any en què, per diverses circumstàncies, es deixà de fer la referida festa (als voltants de 1965), però en 1978, el dia 27 d'agost, dia de Santa Mònica d'acord amb el santoral, la iniciativa de l' Associació Cultural i la col·laboració dels veïns del carrer donà com a resultat el retorn de la festa popular amb un sopar en el mateix carrer, seguit d'amenitats.

El dia 27 d'agost cau normalment en la setmana de les festes patronals, però el carrer de Santa Mònica no deixa de recordar la santa titular d'una forma o altra bé engalanant el carrer, o amb alguna celebració que mantinga viva la tradició d'aquest històric i antic carrer de Rocafort.

EVOLUCIÓ DE VIDA I D'HABITACLES

És evident l'evolució al llarg del temps de l'aspecte social a Rocafort pel que fa a la vida i als habitatges. Rocafort ha passat de ser un poble eminentment agrícola a un poble on la gent, amb les més diverses ocupacions, ha adquirit un nivell cultural per als seus habitants; la joventut actual ja posseeixen estudis inclús universitaris

El carrer de Santa Mònica, vist en 1955

i Rocafort, donada la seua proximitat a la ciutat de València, ha anant adquirint modos de vida que l'allunyen de l'ambient rural.

Durant molts segles, quasi tots els rocafortans devien ser llauradors i dur la vida normal d'aquests. A finals del segle XIX, com a principis del XX, la vida del poble era senzilla; a banda dels llauradors hi havia els qui treballaven en algun taller, alguns de la seua propietat i treballaven en el poble, d'altres anaven a València, hi havia també alguns comerciants; era el Rocafort de l'època.

En general, les cases eren d'una sola planta i amb una sola habitació, una gran entrada, alguna saleta i la cuina, on estava la llar (en la qual es guisava i al mateix temps s'encenia el foc per calfar-se a l'hivern).

L'entrada de la casa (casa de llaurador) solia tindre el pis de terra en el centre, vorejat de lloses, per entrar-hi el carro fins al corral. Allí en el corral es criaven els diversos animals de casa. En moltes cases hi havia vaques, i per consegüent era abundant la producció de llet.

Algunes cases disposaven en la part superior d'un pis o departament per guardar productes d'horta: l'andana.

La vida dels rocafortans ha evolucionat. La base de l'economia local ja fa temps que deixà de ser l'agricultura i els jòvens, des de fa anys busquen ocupació fora de la localitat, preferentment en la ciutat de València.

Durant unes dècades del segle XX hi havia en el poble treball per a xiques, encara que també algunes es col·locaven fora de Rocafort. Per on actualment és el final del carrer del pintor Benlliure existia una fàbrica de teixits. En l'altre extrem del poble, en el carrer del Pou, hi havia la fàbrica de teixits de seda propietat de la família Llana, la qual fàbrica deixaria de funcionar en 1965.

Ja molt més cap als nostres dies, en la dècada dels seixanta prengué auge la indústria de la marroquineria, la qual ja diposava d'una fàbrica en l'Avda. del Dr. López-Trigo, i es va veure incrementada amb l'establiment de noves fàbriques en diversos punts de la localitat. També fou instal·lada una fàbrica de cinturons en el carrer del Dr. Josep López Trigo.

En el principi de la dècada dels setanta es produí la instal·lació de més indústries, com tallers de marbre, que venien a unir-se a les fusteries ja establides amb anterioritat. Preferentment les noves fàbriques o tallers ocuparen la zona dels carrers de Godella, Baró de Terrateig, Burjassot i principi de l'Avinguda d'Ausiàs March. Cal dir que algunes indústries sorgides, s'han traslladat o han desaparegut ja del panorama industrial local.

Pel que fa als habitatges, també en la dècada dels seixanta s'inicià la construcció de numerosos blocs de pisos, normalment ja de quatre plantes, que han canviat un tant l'aspecte dels carrers de Rocafort, que també ha variat amb l'asfaltat a partir de 1974.

Per altra banda s'ha vist incrementar la zona residencial, amb noves construccions i el naixement de les urbanitzacions: la de Santa Bàrbara, en 1966; els Tarongers, les "Villas de Rocafort" o la urbanització Tennis.

I si de fa molts anys venien a estiuejar al nostre poble, ara són els rocafortans els qui abandonen la localitat en època estiuenca. Rocafort s'ha anat convertint a poc a poc en un poble modern.

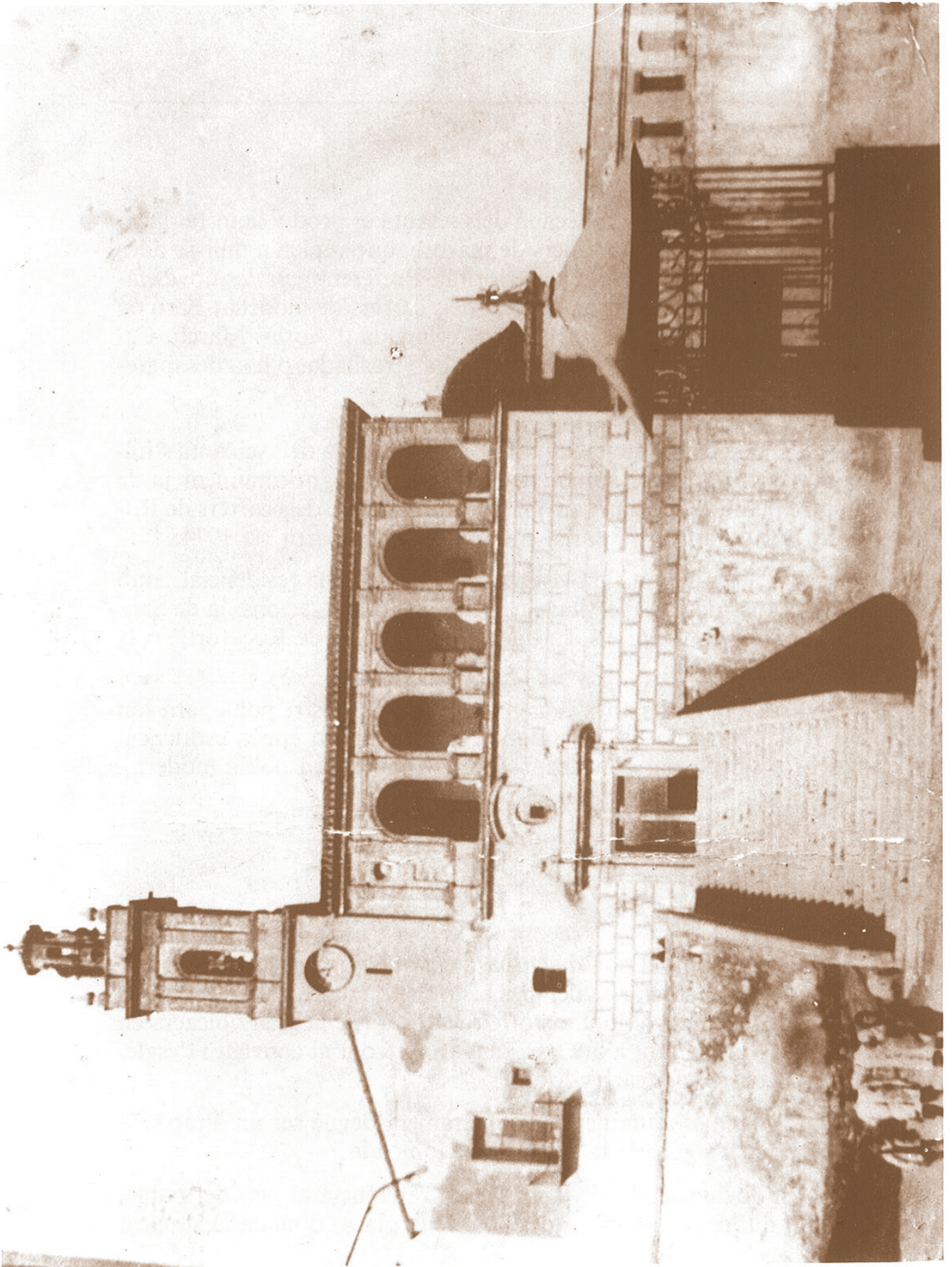
EL POU DE LA PLAÇA

Evidentment el pou de la plaça cal que tinga un lloc en aquestes pàgines per tractar-se del més històric pou de Rocafort, pou que formava part del conjunt històric rocafortà per la seua ubicació en la Plaça Major, junt a la Casa Senyorial, front al convent i l'església, i al costat del carrer Major.

L'origen és antiquíssim. Primerament degué ser un aljup (67) que prenia l'aigua de la séquia de Montcada.

Un document de 1798 conté una referència al pou del poble, que no dubtem es tractava del pou de la plaça, donada la situació d'aquest.

El carrer que naix de la Plaça Major cap a l'horta i en la con-

Pou de la Plaça Major i Llotgeta, anys trenta

fluència del qual estava el pou porta precisament dit nom: Carrer del Pou, denominació que trobem documentada en 1912.

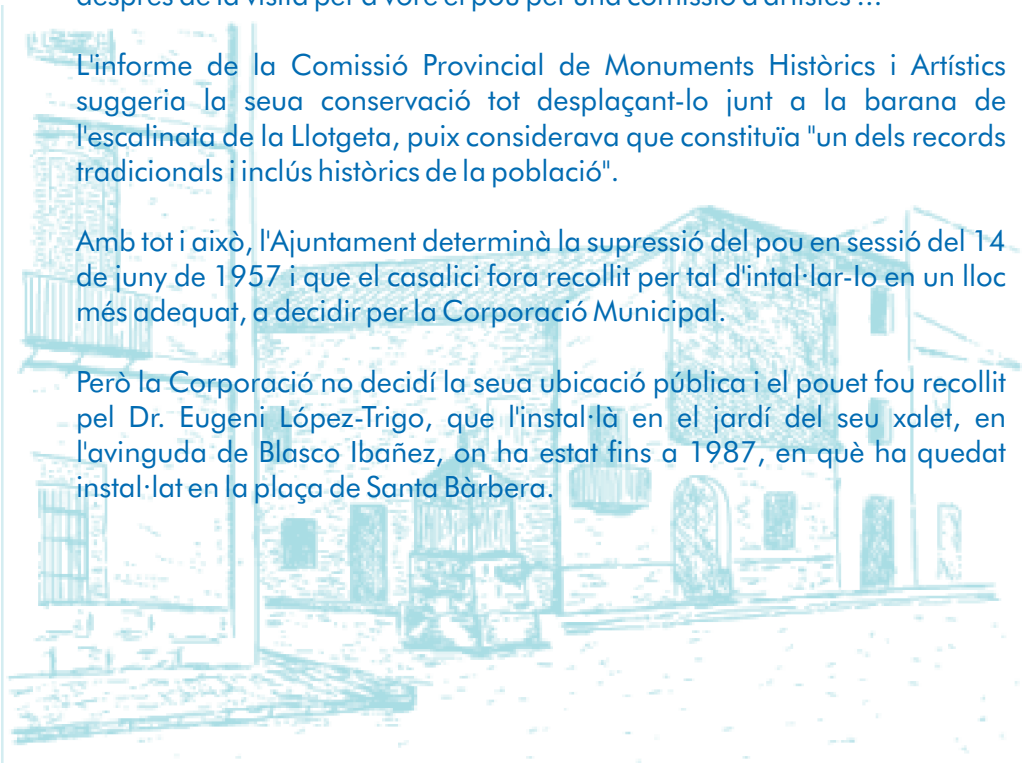
Arribà un moment que el pou de la plaça, que tanta aigua havia donat als rocafortans i apagava la set dels llauradors en pujar de l'horta, deixà d'acomplir la seua missió. L'històric pou quedà inutilitzat com a tal en les primeres dècades del segle XX. Però com a motiu ornamental, històric i típic seguia tenint la seua importància amb el seu casalici amb reixat de ferro i base de pedra com a vestigi històric de la localitat.

Però aplegà un dia en què algú decidí que el pou havia de llevarse, llevant-se així amb ell una porció de la història local. Corria l'any 1956. I, com digué Mn. Sorribes, s'arrancà el pou "sense fer-ne cas del sentiment afectiu del poble, sense voler atendre l'assessorament del "Delegat del Patrimoni Artístic Nacional", sense obeir el consell donat pel senyor governador després de la visita per a vore el pou per una comissió d'artistes ... "

L'informe de la Comissió Provincial de Monuments Històrics i Artístics suggeria la seua conservació tot desplaçant-lo junt a la barana de l'escalinata de la Llotgeta, puix considerava que constituïa "un dels records tradicionals i inclús històrics de la població".

Amb tot i això, l'Ajuntament determinà la supressió del pou en sessió del 14 de juny de 1957 i que el casalici fora recollit per tal d'instal·lar-lo en un lloc més adequat, a decidir per la Corporació Municipal.

Però la Corporació no decidí la seua ubicació pública i el pouet fou recollit pel Dr. Eugeni López-Trigo, que l'instal·là en el jardí del seu xalet, en l'avinguda de Blasco Ibañez, on ha estat fins a 1987, en què ha quedat instal·lat en la plaça de Santa Bàrbara.

EPÍLEG

**L'escut de Rocafort.
Els himnes.
Esports.
Rocafortans il·lustres.**

EPÍLEG

Aquest epíleg vol tancar la present obra amb un repàs general a altres aspectes que, tot i formar part de la història del poble i requerir, en tot cas, per a tractar-los amb profunditat de monografies especialitzades, com és el cas dels esports, festes i tradicions populars, etc. poden tindre ressó en aquestes pàgines de crònica històrica.

L'ESCUT DE ROCAFORT

L'escut heràldic de Rocafort (68) fou aprovat a Madrid en 1961 i es disposa en la forma següent.

Escut mig tallat i partit: 1er, Gos llebrer saltant en camp d'atzur. 2on. En camp d'or, els quatre pals de gules; 3er, En camp de gules, la palma d'or. Al timbre, corona de senyor.

Aquest és l'escut de Rocafort, d'acord amb el dictamen de la Reial Acadèmia de la Història, corporació que reduí l'escut proposat elaborat per Mn. Vicent Sorribes en la seua qualitat de cronista oficial.

Antigament Rocafort utilitzava en els seus segells de l'Ajuntament un escudet romboidal amb les quatre barres d'Aragó, situat sobre pergamí, coronat amb corona de marquesat, i voltat d'una rama de llorer i d'una palma.

Per consegüent, l'escut heràldic de Rocafort recull en el primer quarter, els símbols del llinatge Català, en el segon les quatre barres roges en camp groc, símbol tradicional de la Corona d'Aragó i l'antic Regne de València. I la palma és al·lusiva a Sant Sebastià, titular de l'antic Convent dels Agustins i Patró de la localitat. La corona de senyor recorda el senyoriu de Rocafort.

L'HIMNE A ROCAFORT I L'HIMNE AL CRIST: LA MURGA

En primer lloc ens haurem de referir a «La Murga», una agrupació espècie de banda musical que formaren els fallers de l'any 1944 (69).

Al principi foren ajudats pel mestre Josep Dolz, qui en va ser director, i més avant foren directors Emili Roig Doménech (El Fuster) i Josep Sancho Artés.

L'uniforme que portaven era: a l'estiu, jaqueta blanca amb solapes roges, pantaló negre i capell de palla dura. A l'hivern canviava: jaqueta negra, solapes igualment roges amb pantaló negre també i capell o barret de cartó dur de color roig.

La Murga durà uns dos anys, i els seus integrants foren clavaris del Santíssim Crist el mateix 1944, i també en 1955; ells foren els clavaris que feren construir randa del Santíssim Crist de la Providència. Regularment feien la festa del Crist cada cinc anys, fins a 1960 ja que en 1965, per haver mort ja (en 1964) Francesc Marco Valero, membre de la Murga i tan vinculat a les festes, hi renunciaren i no l'han tomada a fer.

Però de l'activitat d'aquells anys nasqueren l'Himne a Rocafort i l'Himne al Santíssim Crist de la Providència.

L'Himne a Rocafort data de 1944, escrit per Francesc Marco Valero, lletra, i musicat pel Mestre Josep Dolz; fou estrenat el dilluns 4 de setembre dins el concert efectuat per la Banda Municipal de València per a la festa del Crist.

Reformat i ampliat posteriorment, fou estrenat oficialment en la seua nova versió -amb introducció del mestre Dolz i un recitat extret d'una poesia de Valero- el dissabte 29 d'agost de 1970, en homenatge al mestre Dolz, dins l'acte de la presentació de regina de festes, Maria dels Angels Dolz Sancho.

La interpretació fou realitzada per l'Agrupació Musical «Los Silos», de Burjassot i els cantors del cor parroquial de Rocafort.

Partida de Pilota Valenciana en el carrer del Pi, en juny de 1979

Equips de futbol de Rocafort en els anys 20

FUTBOL

Pel que fa al futbol cal fer-se ressò del Rocafort C. F., equip fundat després de la guerra espanyola i que últimament tingué el camp on en l'actualitat s'alça l'edifici «Rocafort» entre els carrers del Convent, Dr. J. López-Trigo i Ausiàs March.

El Rocafort va militar en les categories tercera i segona regional i inclús es proclamà campió en un grup d'aquesta categoria. Però havent-se quedat sense camp on disputava els partits, el Rocafort C. F. abandonà la competició i quedà desintegrat, motiu pel qual no pogué jugar en la Primera Categoria Regional.

En aquest esport sempre s'han format equips juvenils, o infantils. Entre ells podem citar els que participaren en la dècada dels 60 en els campionats E.P.L.A. organitzats per les Escoles Professionals Lluís Amigó, de Godella, o l'equip juvenil que competí en els campionats organitzats pel Col·legi de Salesians, de València. L'equip rocafortà jugà dits campionats en els anys 1968 a 1970 i fins i tot va guanyar la Copa de Primavera de 1969.

Però remuntant-nos en el temps podem assenyalar que tenim notícies que allà per 1925 existia ja un equip futbolístic, ja que es va jugar un partit contra un equip de l'Atlètic de Madrid amb ocasió que després de jugar un partit contra el València, un dels jugadors valencianistes, que estivejava a Rocafort, portà els madrilenys i jugaren un partit.

Anteriorment a esta data, disposem d'una fotografia que mostra un equip rocafortà, fotografia datada en 1922.

Per a camps de futbol s'utilitzaren diversos descampats i així hi hagué camp darrere del que ara és Convent de les Monges Caputxines. Un altre va estar prop del Casino del Ventorrillo (on avans havia hagut unes pistes de tems per a la colònia d'estiuejants) i encara un altre ubicat on actualment està el Parc Àngel

de la Guarda. Així mateix va haver-ne un (i modernament el tornà a haver-hi fins que desaparegué en 1965) en els solars situats entre els actuals carrers del Dr. J. López-Trigo, Convent i Baró de Terrateig.

I ja en els anys 40 es formà el Rocafort, C. F., al qual ja ens hem referit en la introducció al present comentari sobre el popular esport en la nostra localitat.

FRONTENIS

El periodista Manuel Miralles Carbonell, escriviaa en octubre de 1974 que Rocafort havia tingut una llarga tradició de frontenis i en el passat fou bressol d'aquest esport en tot el País Valencià.

Però el cas és que, per bé que nombrosos xics de Rocafort portaven anys jugant (però fora de la localitat, ja que la nostra no disposava de frontó) fou precisament en el referit any, 1974 quan el frontenis arrelà més fort en la joventut rocafortana.

En setembre del mateix any organitzaren el «I Trofeu de Frontenis de Rocafort», disputat a Montcada.

En gener de 1975 s'inaugurà el frontó Rosaleda, en el pati del bar del mateix nom. En juliol i agost d'aquell any es tornà a jugar un trofeu per a Rocafort. En 1976 els equips masculins i femenins ja jugaven el Campionat Provincial; en 1977 el primer equip masculí quedà subcampió en tercera categoria i ascendí a la segona.

En agost del mateix any es fundà el «Club frontenis Rocafort», club que ha continuat amb la promoció de l'esport entre els xiquets i xiquetes, ha creat nous equips, i ha assolit numerosos èxits en les competicions en què participa.

NOTES CURTES

Tornant al futbol, cal dir que de fa pocs anys ha ressorgit aquest esport en el nostre poble amb un equip federat, el Roca-

fort, que a l'hora de redactar el present treball, temporada 1987-88, milita en la segona categoria regional.

Uns altres esports que es practiquen o s'han practicat pels aficionats rocafortans són el futbol-sala, el tir al plat, la colombicultura, la caça, la canaricultura, etc.

ROCAFORTANS IL·LUSTRES

En aquest capítol volem fer un breu repàs a aquelles persones que, totes relacionades amb Rocafort, les unes per naixement i per tant amb la categoria de fills de Rocafort, les altres relacionades amb el nostre poble per tindre o haver-hi tingut la residència, s'han distingit en qualsevol camp de la vida i de la societat. Com sempre sol ocórrer, no hi estaran tots els que són, però sí que són tots els que estan.

JAUME PÉREZ DE VALÈNCIA (Ayora, 1408-València, 1490). Eclesiàstic de l'Orde de Sant Agustí, fou prior en diverses ocasions i ocupà el càrrec de provincial de la Corona d'Aragó en 1455. El papa Pau II el nomenà en 1468 bisbe de Cristopol, ciutat grega, i en 1485 passà a prior del Convent de Rocafort. Fou bisbe auxiliar de València, i autor de diverses obres religioses en llatí (70).

JOAN FACUND SIDRO VILAROIG (Castelló de la Plana, 1748-Rocafort, 1816). També era religiós de l'Orde de Sant Agustí. Fou catedràtic de Teologia en la Universitat de València des de 1755. Com a escriptor va publicar unes obres sobre temes diversos, des de la teologia i la filosofia a la política: «Instituciones Teológicas» i «Memoria de los regocijos públicos que en obsequio del Rey nuestro señor D. Fernando VII, en su transito por esta capital, dispuso la Muy Noble, Leal y Fidelísima ciudad de Valencia» (1814) són algunes de les seues obres.

En l'any 1786 resultà elegit Provincial de l'Orde.

Com que era religiós agustí i morí a Rocafort, hem de suposar que morí en el nostre Convent, al qual degué vindre en els últims anys.

JOSEP BENLLIURE I GIL.-El gran pintor valencià nasqué al Canyamelar, València, en 1855 i morí en 1937, també a València. Es traslladà a Madrid cap a 1869 i deu anys després es va establir a Roma. Va ser acadèmic de la de Belles Arts, de València.

El pintor Benlliure va estiuajar a Rocafort. Les seues obres «El tío Andreu de Rocafort», «El tío Figueres de Rocafort» i «Oyendo misa» (Rocafort), són quadres que figuren al Museu de Belles Arts, de València.

Rocafort li dedicà un carrer per acord municipal d'l1 de setembre de 1928, i un altre acord del 22 de març de 1929.

PASQUAL ROIG SILVESTRE (1872-1957).

Fill de Rocafort, nasqué el 18 de maig de 1872.

D'una família de fusters, ell era el menor de set germans. Ja de menut se li detectà una bona veu. El seu primer professor de cant fou un dels administradors del Comte de Cirat i quan aquest administrador marxà a Portugal se'l va emportar amb ell i féu que adquirira major formació musical, que Pasqual Roig finalitzà i en la ciutat de Porto donà el seu primer concert. Seguí cantant i tornà a Espanya.

Després passà a França i cantà a París, Rouen, Lió, Bordeus. També va estar a Anglaterra, puix cantà a Londres.

Com a conseqüència de la primera guerra mundial hagué d'instal·lar-se al front d'una acadèmia a Marsella. Més avant tornà a Espanya i es retirà a Rocafort. L'any 1929 cantà per última vegada i ho féu en la Basílica de la Mare de Déu dels Desemparats.

Morí als 85 anys, el 9 de novembre de 1957, en la mateixa casa on havia nascut, el seu «racó de Rocafort», en el carrer Major, nº. 13.

VICENT RIPOLLÉS PÉREZ (Castelló, 1867-Rocafort, 1943). Vicent Ripollés fou un músic nascut a Castelló de la Plana ; era capellà i es dedicà a la música religiosa. En totes les ciutats on exercí el seu ministeri sacro-musical deixà mostra de renovació

litúrgica. En 1893 prengué possessió de la mestria de la catedral de Tortosa; passà després al Col·legi del Patriarca, de València, on va ser mestre de Capella des de 1895 i durant set anys. Igualment ocupà el càrrec de mestre de la Seu Metropolitana de Sevilla entre 1903 i 1909, però la seua il·lusió era tornar a València i en aquell mateix any passà a la Catedral valenciana, en la qual ocupà un càrrec expresament creat per a ell: mestre de cant coral.

Fou nomenat canonge en 1927; com a músic va ser President General de l'Associació Ceciliana Espanyola i intervingué en molts Congressos Nacionals de Música Sagrada.

En els últims anys de la seua vida vingué a Rocafort i s'instal·là en una casa del carrer Francesc Carbonell, en el núm. 12. Naturalment no deixà d'intervindre en l'església parroquial en qualitat d'organista i en el nostre poble morí el 19 de març de 1943.

JOSEP DOLZ I MONTESINOS (n. 1903).

Fill de Rocafort, el mestre Dolz va néixer en una casa del final del carrer de Toledo el dia 11 de desembre de 1903.

Ja en els seus primers estudis en el Col·legi Sant Joan Baptista, de València cursà, a més de cultura general i dibuix, estudis de música, la seua autèntica vocació des de la infància. Guanyà una beca d'organista en el seminari de València, on va estudiar també, i allí va començar a compondre música religiosa.

Però la seua carrera musical el partà al camp de la professionalitat, com a compositor i com a intèrpret. Compongué música per al teatre i diverses peces li foren estrenades a València. Com a intèrpret entrà a formar part d'una orquestra internacional, amb la qual va recórrer Europa i donà a conèixer algunes de les seues composicions.

De retorn a Espanya, formà la seua pròpia orquestra i amb la «Orquestra Dolz» actuà per tota la península i organitzà concerts de música jazz. Al llarg d'uns quants anys realitzà programes musicals a Ràdio València i Ràdio Mediterrani. Posteriorment es traslladà a Barcelona i es dedicà a mestre concertador en diverses companyies de revista musical fins que aconseguí d'estrenar les seues composicions.

La seua última etapa la va realitzar també a Barcelona, en les empreses de Matías Colsada, a partir de 1967, i des d'aquell any estrenà nombroses revistes amb les diverses companyies del grup «Revistas Colsada», moltes d'elles representades a València.

Per al nostre poble és autor de les músiques de l'Himne a Rocafort i de l'Himne al Santíssim Crist de la Providència.

Rocafort, com a homenatge i memòria permanent, li té dedicat un carrer des del diumenge 30 d'agost de 1970.

FRANCESC MARCO VALERO (1901-1964).

Des de la infància mostrà gran entusiasme per la literatura, el 22 de febrer de 1901.

L'activitat de Valero, com tothom el coneixia, no trascendi els cercles del poble, però la seua dedicació a tot allò que fóra rocafortà fou tanta que en realitat la seua vida fou una vida dedicada a Rocafort. I per això és considerat un gran fill del poble i d'ací que ocupe un merescut lloc en aquestes pàgines dins la nostra història local.

Des de la infància mostra gran entusiasme per la literatura, tot escrivint ja versos. També ben jove prengué part en les representacions teatrals del Casino de baix. A partir de 1940 portà al «Teatret» nombroses obres, amb una de les quals obtingué un premi en el certamen literari de Burjassot, en 1952. I a més hi intervingué també com a actor.

Col·laborador entusiasta de les festes formà part de comissions falleres i clavaries. Així mateix fou membre de la Murga i escrigué les lletres de l'Himne a Rocafort i de l'Himne al Santíssim Crist de la Providència. També és autor d'uns gojos al Santíssim Crist i fundador i director del butlletí local mensual «Fiestas de Rocafort».

En 1955 va ser nomenat, juntament amb Mn. Sorribes, cronista oficial de Rocafort i com a tal és coautor de la «Monografia històrica de Rocafort», publicada en el referit butlletí.

Com que prenia part en totes les facetes locals, també va ser regidor de l'Ajuntament en diverses ocasions. Morí en la seua casa del carrer de Toldo el dia 9 de gener de 1964.

Al cap d'uns anys se li tributà un homenatge amb la dedicació d'un carrer, acte que tingué lloc el dia del Santíssim Crist, 31 d'agost de 1971.

EUGENI LÓPEZ.TRIGO I TORRES (n. 1911).-Nascut a València, i fill del també metge D. José Tomas López-Trigo (metge cubà qui visqué igualment al nostre poble, on té dedicat un carrer), D. Eugeni és un rocafortà d'adopció, i ací nasqueren els seus fills i a Rocafort té fixada de sempre la seua residència (71).

Doctor en medicina i cirurgia, la seua vida professional ha estat exercida en l'Hospital Provincial de València, d'on es jubilà en l'any 1981.

Cap del Servei de Traumatologia i Ortopèdia de l'Hospital Provincial de València; Soci de Número de la Societat Internacional de Cirurgia i Ortopèdia; Degà del Cos de la Beneficència Provincial; Acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina de València, entre altres títols i distincions.

En l'any 1955 fou nomenat «Fill adoptiu i predilecte de Rocafort», se li tributà un gran homenatge i es va retolar al seu nom l'avinguda de l'estació.

VICENT SORRIBES I GRAMATGE (1905-1986).

No nasqué a Rocafort, sinó a València, de família de Torís, però pràcticament era fill del nostre poble per haver tingut a Rocafort la seua vida.

Ordenat de capellà exercí el seu ministeri a Serra de 1930 a 1939 i el 26 de juliol de 1942 prengué possessió com a rector de Rocafort, lloc que ocupà fins el 7 de juliol de 1979.

Titulat com a professor de llengua valenciana de Lo Rat Penat, en 1951 publicà el «Missal Eucologi Valencià», obra important per

a la litúrgia valenciana en llengua pròpia. Signava les seues obres com a «Rector de Rocafort» i va escriure també «La devoció valenciana a Sant Roc», «La missa del poble» i «Salve Sancta Parens. Sobre la devoció mariana del Rei Jaume». Com a poeta obtingué la distinció de «Mestre en Gai Saber», de Lo Rat Penat.

En 1955 fou nomenat Cronista Oficial de Rocafort i com a tal és autor, amb Francesc Marco Valero, de la «Monografia històrica de Rocaforb» (1956).

Mossén Vicent Sorribes i Gramatge, al qual se li va dedicar un carrer en acte celebrat el 27 d'agost de 1967, va morir el dia 15 de setembre de 1986.

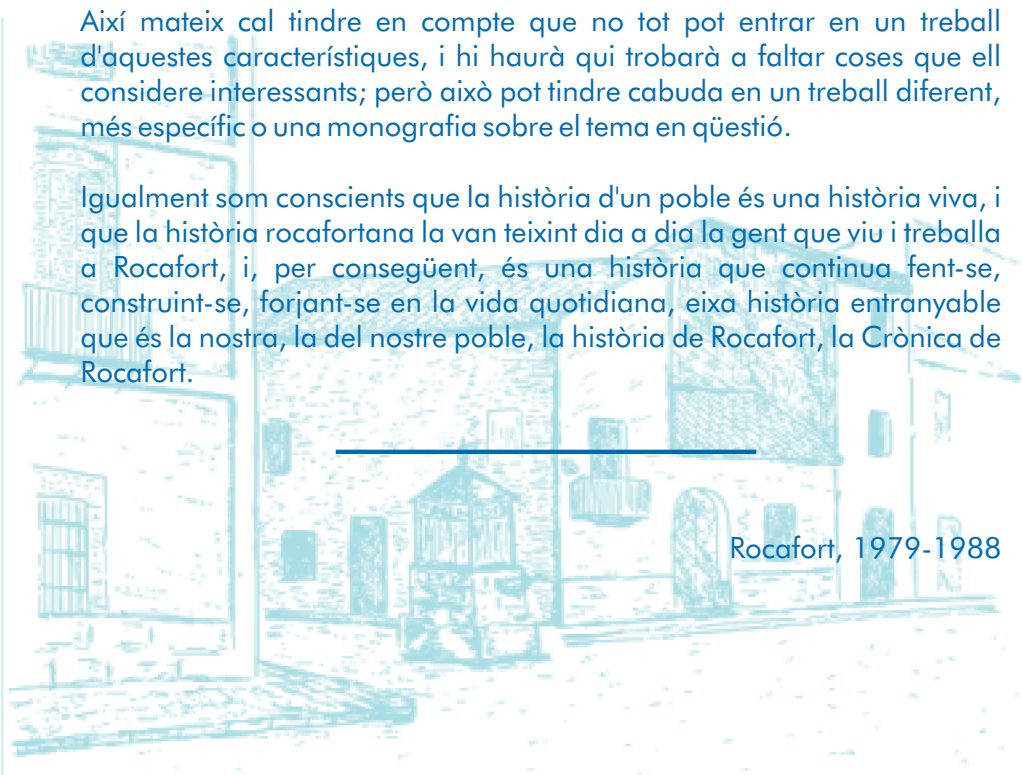
CONCLUSIÓ

Arriben al seu final aquestes pàgines sobre història de Rocafort. No cal dir que les pàgines que antecedixen no són la història completa del nostre poble; per una part, la història no pot escriure's més que de forma aproximada, ja que si, d'una banda, la història no acaba mai, d'una altra sempre resulta ampliable amb noves investigacions o inclús correccions a aquelles dades que no són concloents. Per una altra part, sempre que s'escriga una història serà en realitat una síntesi del tema que es tracte, per molt àmpliament que es vullga tractar. Aquesta «Crònica de Rocafort» és, doncs, una síntesi històrica; molts temes requerixen una monografia profunda que els tracte amb més amplitud. D'altres, com puga ser la perspectiva econòmica o l'agrària, també interessants, queden fora de l'abast del present treball.

Així mateix cal tindre en compte que no tot pot entrar en un treball d'aquestes característiques, i hi haurà qui trobarà a faltar coses que ell considere interessants; però això pot tindre cabuda en un treball diferent, més específic o una monografia sobre el tema en qüestió.

Igualment som conscients que la història d'un poble és una història viva, i que la història rocafortana la van teixint dia a dia la gent que viu i treballa a Rocafort, i, per consegüent, és una història que continua fent-se, construint-se, forjant-se en la vida quotidiana, eixa història entranyable que és la nostra, la del nostre poble, la història de Rocafort, la Crònica de Rocafort.

Rocafort, 1979-1988

NOTES

PRELIMINAR

- (1) Diccionari Català-Valencià-Balear. Poden també consultar-se els clàssics, com "Tirant lo Blanc".
- (2) Obra citada en bibliografia, pàg. 317.
- (3) "Nomenclátor", pàg. 370.
- (4) A l'obra "Gran Enciclopedia de la Región Valenciana" (G.E.R.V.).

CAPÍTOL PRIMER

- (5) Obra citada en bibliografia, pàg. 5 i següents. De les dades indicades es desprén que fou en el mes de juny.
- (6) Obra citada en bibliografia. Nicolau-Primitiu Gómez Serrana fou erudit, investigador, escriptor i editor valencià (Sueca, 1877-València, 1971).
- (7) Luis de Zalbidea Gómez: "Covatella, Partida de la" (G.E.R.V.).

CAPÍTOL SEGON

- (8) "Nomenclátor", pàg. 370. Josep Sanchis Sivera (València, 1867-1937) fou canonge i historiador.
- (9) De la "Monografia històrica de Rocafort", de Mn. Vicent Sorribes i Francesc Marco Valero s'han pres unes quantes dades, com es dirà en altres notes. L'Associoió Cultural tornà a publicar esta obreta en 1979-80 dins el seu butlletí "Rocafort".
- (10) El delme era genèricament tota contribució o trbiuts basats en la dècima part dels fruits o rendes. Cal distingir el delme que es pagava al senyor o amo de la terra, vila, castell, etc., d'aquell que es satisfeia a la parròquia o església. Els recaptadors del delme es deien delmers i del-mesers. En el Regne de València es pagaven delmes regulats pels Furs. (Felip Mateu i Llapis, G.E.R.V.).
- (11) Totes les referències a Martínez Aloy són preses de l'obra citada en bibliografia. El capítol corresponent a Rocafort es troba a partir de la pàg. 1010.
- (12) Obra del pare Jordán citada en bibliografia.
- (13) Obra citada en bibliografia de Peregrín Llorens, pàg. 77 i següents. També en l'article "Moncada" de G.E.R.V.
- (14) Jaume I donà als veïns de Vaència i l'Horta totes les séquies del Túria "donam e atorgam per tostemps a vos tots... habitants e pobladors de la ciutat e del Regne de Valentie... totes e cascunes séquies", però es va reservar la de Montcada, motiu pel qual se l'anomenà "Real".

CAPÍTOL TERCER

(15) Jaume Jordan, op. cito Llibre III. pàg. 152.

(16) Miquel Pérez visqué en els segles XV -XVI.

Ricardo Garcia de Vargas, fou mestre i cronista oficial de Godella. És autor d'obres relatives a la història de la localitat godellana. Les notes de dit cronista citades en la bibliografia em foren cedides personalment pel Sr. García de Vargas en 1979.

(17) En virtut d'aquest document transcrit per Salvador Carreres entenem que a Rocafort, en l'època hi havia l'autoritat anomenada "el Justícia". Era aquesta una magistratura creada pel rei en les ciutats i viles del Regne de València, establida pel fur XVIII de Jaume I per a entendre en "tots los pleits civils e criminals ab consell dels prohòmens de la ciutat". Després es va desglossar en "lo Justícia en la Civil" i "lo Justícia en lo Criminal". (G.E.R.V, volum 6, pàg. 100.)

CAPÍTOL QUART

(18) Pel que fa als Almenar, llinatge que de Lleida passà a València, haurem de dir que Joan Almenar era metge i pertanyia a l'estament militar.

Bertomeu d'Almenar ja apareix plenament documentat en un pergamí conservat a l'Arxiu del Regne de València, pergamí escrit en llatí (Pergamins Clero, núm. 353).

Notícies sobre els Almenar les dóna Martínez Aloy, però en el capítol corresponent a Godella. Des del segle XV anaren units els senyorius de Godella i Rocafort pel que fa a la possessió pels senyors.

La venda de Godella i Rocafort a Tomàs Jeroni Ribot està referida en un document que porta per títol "Capítols fets e fermats per entre los nobles don Pedro Mercader Señor de Godella e de Rocafort, e Dona Isabel de Almenar e de Mercader, Muller de aquell, de una part, e lo Magnific en Thomas Ribot Mercader...".

El document de 1566 relatiu a Tomàs Jeroni Ribot també és un document en llatí, de la sèrie de Pergamins del Clero.

(19) A.R.V. Pergamins Clero.

(20) Op. cito pàg. 370.

(21) Obra citada en bibliografia, pàg. 179. L'obra del pare Antist fou publicada per primera vegada en 1582. Per segona en 1884.

(22) A l'obra "Moriscos i agermanats".

(23) Document de l'A.R.V. La major part de notícies sobre el Convent (patronat, festes, etc.): procedixen del referit arxiu.

CAPÍTOL QUINT

- (24) Obra citada en bibliografia. Columna 328, apartat 8.
- (25) Notes de Garcia de Vargas. La relativa a 1659 està presa de Vicent Castañeda, obra citada en bibliografia, pàg. 210.
- (26) Així ho indiquen A. y A. Garcia Carraffa.
- (27) Documentació de l'A.R.V. Aquests escrits vénen redactats en castellà, per tal com no són les escriptures originals.
- (28) Troba 151.
- (29) Obra citada en bibliografia.
- (30) Documentació de l'A.R.V.
- (31) En l'article "Rocafort" de la G.E.R.V.
- (32) Joan Pérez Navarro i Ferran Muñoz Nebot a l'article del programa de festes de 1986.
- (33) Zanoni és un noble llinatge italià que passà a la ciutat de València a finals del segle XVIII. El títol de Comte de Zanoni havia estat concedit el 12 de març de 1791, però es tractava d'un títol italià atorgat a Lluís Zanoni. Com a títol espanyol fou atorgat el 9 de desembre de 1870 a Luís de Jàudenes y Rodrigo Zanoni y Soto, de la ciutat de València. (Pere Maria Orts, G.E.R.V.).

CAPÍTOL SISE

- (34) Documentació de l'A.R.V. relativa al Convent dels Agustins.
- (35) Martínez Aloy, capítol de Godella.
- (36) Document de l'A.R.V.
- (37) Dada presa de Joan Pérez i Ferran Muñoz en l'article del programa de festes de 1986.
- (38) Sobre la festa de l'Assumpció conserva l'A.R.V. dues escriptures originals datades en 1714 i 1723 respectivament. L'Assumpció, doncs, o Mare de Déu d'Agost, és una de les festes actuals de més antiguitat a Rocafort.
- (39) Segons Peregrín Llorens l'ermita a Santa Bàrbara de Montcada, actualment parròquia, fou edificada en els primers anys del segle XVIII amb motiu del fet de 1701.
- (40) Jaume Ferrer, religiós franciscà, nascut a l'Alcora i finat a Castelló de la Plana en 1717.
- (41) Document de l'A.R.V.
- (42) A l'arxiu municipal de Rocafort hi ha un document on figura el plànol de la Devesa.
- (43) D. Hernàn Cortés va néixer en l'any 1893. Era fill adoptiu de Rocafort, nomenat en 1928. Fou director del Col·legi del Patriarca, de València.

També fou canonge de la Catedral de Toledo i Degà del Cabild Catedralici de Saragossa, ciutat on va morir el dia 1 de novembre de 1971.

(44) La data de 1768, extreta de 1a "Monografia històrica de Rocafort", informació que no dubtem fou facilitada pel mateix Baró de Terrateig. Baltasar Albornoz és mencionat per García Carraffa; el document de 1753 pertany a la documentació del Convent de l'A.R.V.

(45) "Nobiliario Español".

(46) També pot consultar-se l'obra de Casimir Melià Tena "L'Economia del Regne de València segons Cavanines".

(47) L'expedient és conservat a l'A.R.V.

CAPÍTOL SETÉ

(48) "Reinos de Valencia y Murcia", article corresponent a Godella.

(49) La desamortització fou un procés que emprengueren les Corts de Cadis de 1812 i que s'estengué fins a 1865.

(50) Document de l'Arxau Municipal de Rocafort. Cedit por Joan Pérez Navarro. De l'esmentat document s'ha extret la informació sobre com era el Convent al moment de l'exclaustració. La informació sobre els sacerdots i llecs és de l'article de Joan Pérez i Ferran Muñoz al programa de festes de 1987.

La data exacta del 30 d'agost, també del mateix article.

(51) Diari "Las Provincias".

(52) La devoció al Crist de la Providència ja era anteriorment a Meliana, on existeix una ermita d'aquesta advocació.

Els clavaris del Santíssim Crist de la Providència celebraren el centenari de la festa en 1982.

(53) Documentació de l'arxiu municipal de Rocafort. Document facilitat per Joan Pérez.

(54) Es tracta del cens electoral de 1901.

CAPÍTOL VUITÉ

(55) Lamberto Teruel era el pare de la Sra. Maria de Campanar Teruel.

(56) El nom d'aquest carrer, entre els de Francesc Carbonell i Comte de Cirat, fou adoptat per acord municipal de 1981, com es veurà més endavant.

(57) Descripció de Ferran Muñoz Nebot realitzada sobre la foto corresponent, a petició d'aquest cronista.

CAPÍTOL NOVÉ

(58) Francesc Ferrando Causaràs era un pintor afincat a Rocafort,

casat amb una rocafortana, Consol Granell Garcia. Emigrà a Cuba en 1951 i tornà a Rocafort en 1967. Passà a residir a Burjassot. Morí als 88 anys, en 1975.

(59) Ja hem vist que els seus antecessors en el segle XIX foren senyors de Rocafort.

(60) Monografia històrica de Rocafort.

(61) Butnetins d'Informació Municipal.

(62) Revista "Cuadernos para el dialogo".

CAPÍTOL DESÉ

(63) La seua filla, Vicenta Ferrando, fou coneguda en el poble com la tia V'icenteta la Tartanera".

(64) Els Silvestre han tingut a Rocafort una llarga tradició com a vinaters. En documentació de l'Arxiu del Regne ja trobem en l'any 1827 un "Vicente Silvestre, Tabernero de este Lugar de Rocafort".

(65) Pare de Pere Ferrando Granell.

(66) Pare de Llorenç Lluna Giner i avi de Llorenç Lluna Granell.

(67) Monografia històrica de Rocafort.

EPÍLEG

(68) Per a ampliació del tema, article del programa de festes de 1987 opuscle inèdit "L'escut heràldic de Rocafort".

(69) Sobre la Murga, llibret de falla de 1945 i "Francesc Marco Valero: una vida dedicada a Rocafort".

(70) Gran Enciclopedia de la Región Valenciana. D'aquesta obra està extreta la informació sobre Joan-Facund Sidro i part de la del pintor Benlliure. La de Vicent Ripollés procedix del llibre de Josep Climent "Historia de la música contemporánea valenciana" (València, 1978).

(71) El pare del Dr. Eugeni López-Trigo també va exercir a l'Hospital Provincial i Rocafort guarda la seua memòria ab el carrer del Dr. J. LópezTrigo. Fill de D. Eugeni va nàixer a Rocafort el dia 3 de setembre de 1935, dia de la festivitat del Santíssim Crist, Josep López-Trigo Pichó, també metge de l'Hospital Provincial, hui Hospital General, de València. El doctor López-Trigo Pichó va morir a Rocafort en setembre de 1985.

APÈNDIX

SENYORS DE ROCAFORT

RELACIÓ DE SENYORS ELS NOMS DELS QUALS CONEIXEM I QUE FIGUREN NOMENATS EN EL TEXT D'AQUESTA OBRA.

Francesca Gemella.
Andrea Mactano.
Mateu Llançol.
Pere Malet.
Francesc Mulet.

Berenguer Camps.
Joan de Cervató.
Joan R. Femandez de Heredia.
Ramon d'Almenar.
Joan Almenar.

Bartomeu d'Almenar.
Isabel Almenar.
Pere Mercader i Blanes.
Tomàs-Jeroni Ribot i Mercader.
Anna-Maria Ribot.
Cristòfol Muñoz de Funes.
Jeroni Muñoz i Ribot.
Baltasar Julian i Muñoz.
Vicenta Julian.
Ignasi-Pasqual Julian i Descallaz.
Pasqual-Maria Juliá.

Després, el senyoriu passà als Barons de Santa Bàrbera (Família Rodríguez de la Encina).

PAS DEL SENYORIU DELS RIBOT ALS MUÑOZ

Anna-Maria Ribot contragué matrimoni amb Cristòfol Muñoz de Funes.

PAS DEL SENYORIU DELS MUÑOZ ALS JULIÀ MUÑOZ

La línia masculina dels Muñoz s'estingí en Jeroni Muñoz i Ribot, Vicenta Muñoz i Ribot, germana de l'anterior, contragué matrimoni amb Baltasar Julián i Figuerola, fill dels quals va ser Baltasar Julián i Muñoz.

PAS DEL SENYORIU DELS JULIÀ ALS BARONS DE SANTA BÀRBERA

La documentació de que disposem no aclaria aquest punt, però pareix ser que entre els Julià i els Rodríguez de la Encina hi havia un parentiu: El nét de Teresa Julian i Muñoz tingué així mateix una néta, Fausta Julià Pascual de Bonanza i la filla d'aquesta, Vicenta Falcó i Julià va casar amb Vicent Rodríguez de la Encina.

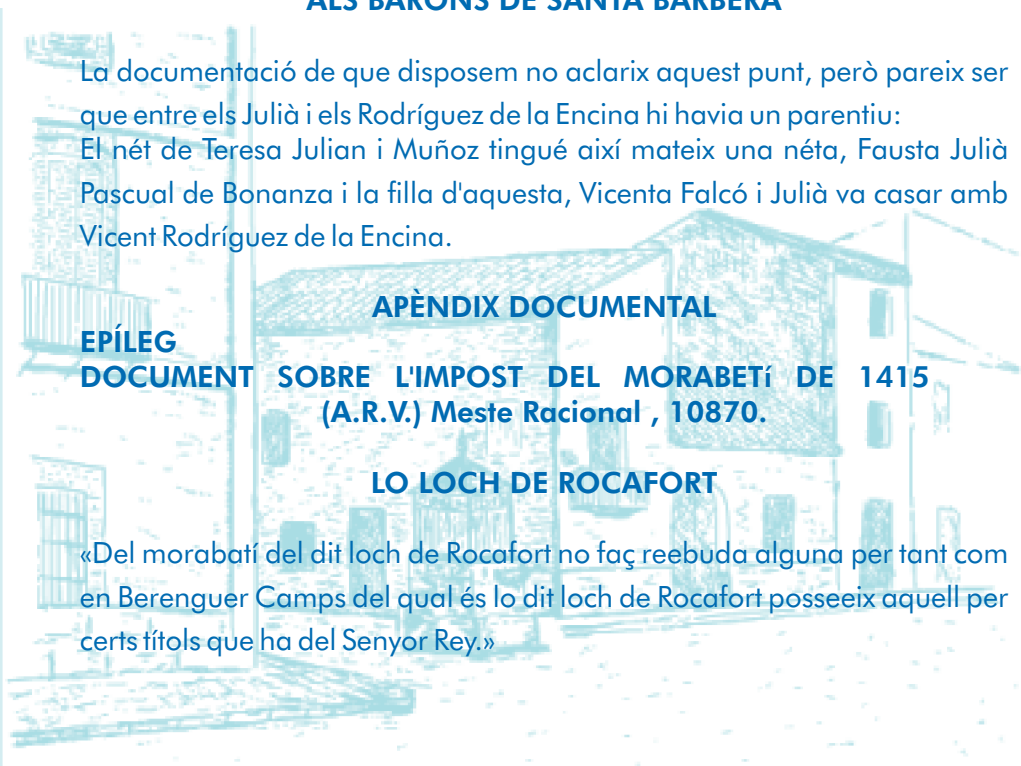
APÈNDIX DOCUMENTAL

EPÍLEG

**DOCUMENT SOBRE L'IMPOST DEL MORABETÍ DE 1415
(A.R.V.) Meste Racional , 10870.**

LO LOCH DE ROCAFORT

«Del morabatí del dit loch de Rocafort no faç reebuda alguna per tant com en Berenguer Camps del qual és lo dit loch de Rocafort posseeix aquell per certs títols que ha del Senyor Rey.»

TEXT DE SANCHIS SIVERA SOBRE ROCAFORT **(Nomenclàtor, pàg. 370)**

Hállase situado este lugar a la orilla izquierda de la acequia de Moncada, sobre una roca, de la cual trae sin duda origen su nombre. Perteneció a doña Francisca Gemella; luego a su hija Andrea Mactano, y, finalmente, a Mateo Llançol, cuyos bienes le fueron confiscados, todo lo cual se lee en un documento que lleva la fecha de 12 de diciembre de 1349, pasando a Francisco Matet.

TEXTS SOBRE SENYORS RE ROCAFORT **(Texts parcials)**

Text nº. 1 -BERENGUER CAMPS - ANY 1427 **LO LOCH DE ROCAFORT**

Del morabatí del dit loch de Rocafort no faç rebuda alguna per tant com en Berenguer Camps dels qual és lo dit posseheix aquell per certs títols que ha del senyor Rey.

Text nº.2 -BARTOMEU ALMENAR - ANY 1510

Nos Bartholomes dalmenar cum Civitatis Valentie, domini locorum de Godella et Roquafort...

In laco de Godella orte Civitatis Valentiae die dermoseptimo mensis apryls año millesimo quingensesimoo deseimo.

(A.R.V., Pergamins Clero. N.o 353).

Text nº.3 -PERE MERCADER, TOMÀS RIBOT. - ANY 1527

Capítols fets e fermats perl entre los nobles don Pedro Mercader Señor de Godella e de Rocafort, e Dona Isabel de Almenar, e de Mercader, Muller de aquell, de una part, e lo Magnífic en Thomas Ribot Mercader, ciutada de la Ciutat de Valencia de part altra, sobre la venda fahedora per los dits nobles al dit Thomas

Ribot dels dits llocs de Godella e de Rocafort, situats en la horta de Valencia.

A.R.V. -Real Justicia. -Llibre 28. Quadern 22).

Text nº. 4. -TOMÀS JERONI RIBOT. - ANY 1566

....donthome hieronymi ribot millis domini locorum de godella et de rocafort.

...die duodecimo mensis marcii anno anatte. dmi millo. quingentesimo sexagesimo sexto.

Text nº. 5 -CRISTÒFOR MUÑOZ I ANNA-MARIA RIBOT. ANY 1578

Nos domngng X^opoforg Munyos Miles et domgna Anna Maria ribot et de munyos, conjuges, domini locorum de godella et de rocafort...

Civitatis Valentia die septimo mensis february año millesimoo quingensesimo septuagesimo octavo.

Christofori munyos et domgna Anna Maria ribot et de Munyos conjuges.
(A.R.V. Pergamins Clero, núms. 2529 i 2650).

Text nº. 6 -BALTASAR JULIÀ I MUÑOZ

Don Balthasar Julián por los años de 1683 y 1684 pretendió el Patronato de este Convento (que la Religión tiene cedido a Don Miguel Catalá y sus sucesores) ... (A.R.V. Clero. Llibre 1559).

Text nº.7 -IGNASI-PASQUAL JULIÀ. - ANY 1780

Don Ignacio Pasqual Julián y Descallaz, Ribot, Boyl de Arenós, Barón de las Baronías de Benimuslem, Mulata, Benidoleig y Forna y Señor de los Lugares del Puchol, Godella y Rocafort, domiciliado en la Ciudad de Valencia...

(A.R.V. Clero. 425. Caixa 1153).

Text nº. 8 - PASQUAL-MARIA JULIÀ. - ANY 1791

Establecimiento de dos Pedazos de Terreno para ensanche y hermosura de la Plaza Convento y Lonjeta de la Iglesia del Lugar de Rocafort: otorgados por el Dueño de él el señor don Pasqual María Juliá a favor de los Rvdos. Padres Prior y Religiosos de dicho Convento. (A.R.V. Clero. 425. Caixa 1153).

TEXTS RELATIUS ALS DRETS DE PATRONAT DEL CONVENT DELS AGUSTINS

Text nº. 1

El Convento hizo donación de la Capilla Mayor a Doña María Ribot con Escritura por Gerónimo Coscolla Esº en 19 de Diciembre de 1632 con la obligación que dicha Doña María Ribot, Viuda de Juan Bta. Catalá Generoso avia de dar al Convtº 200 Ls. por la celebración de una Missa todos los años el día de la Concepª o en su octava. (A.R.V.). Clero Libro 1559).

Text nº. 2

Escritura de donación o cesión de la Capilla Mayor de este Convento con su derecho y Sepultura otorgada por este Convento en favor de Doña María Ribot, Vda. de Don Juan Bautista Catalá, ante Gerónimo Coscollá, escrº en 1.º de Diciembre de 1632. (A.R.V. Clero 425. 1153).

Text nº. 3

Escritura de remición y perdón otorgada por Don. Miguel Catalá y Ribot en la qual insiguiendo el derecho de Patronato que se le concedió al dicho Don Miguel y a los suyos de la Capilla Mayor de este Convento de Rocafort, y de poner la sylla en dicha

Capilla, perdona y remite al dicho Conto el Derecho que tiene de hazerle pagar 600 Ls según reales sentencias por ante Vicente Tort, Es^{no} de Valencia en 28 de abril de 1681.
(A.R.V., Clero. 425, Caixa 1153).

TEXTS SOBRE FESTES DE ROCAFORT

Text nº. 1 -DE LA FESTA DEL CORPUS CHRISTI

Por Bartholomé Juan Martí, en su último testamento que otorgó ante Pablo Pereda, esno. de Valencia, en 7 de febrero de 1616 y publicado por el mismo No. en 29 de mayo 1616 después de diferentes herederos que nombró de vida, sustituyó por su heredero universal a este Cont^o de S. Sebastián de Rocafort con el cargo de aver de celebrar todos los años la Fiesta del Corpus con sermón, procesión y vísperas cantadas y lo que sobrase de sus rentas se aplicase de missas resadas.
(A.R.V. Clero 425. N.O 1153).

Text nº. 2 - DE LA FESTA DEL CORPUS CHRISTI

Este Convento heredó de Bartolomé Martí de Rocafort entre otras cosas 26 anegadas de huerta, recibió su testamento Pablo Pereda Es^{no} en 1 de febrero de 1616... y se haga una fiesta del SS^{mo} Sacramento.

La fiesta del Corpus dispone en su testamento se celebre día de S. Juan con Sermón, Prosesión, Missas y vísperas cantadas.
(A.R.V. Clero. Libro 1330).

Text nº. 3 -DE LA FESTA DE SANT SEBASTIÀ

Censo.-Para la annua celebración de la fiesta del glorioso San Sebastián Martyr titular de este convento, que cargó D. Miguel Catalá, Patron de este convento, esca. ante Antonio Martí, es^{no} en 22 de setiembre de 1685.

Text nº. 4 -DE LA FESTA DE L'ASSUMPCIÓ

Censo otorgado por Francisco Gavarrot y hijos en quanto a la propiedad y Capital de Don. Miguel Catalá y Successores y en quanto a los annuos reditos del Prior, Religiosos y Convento de San Sebastián del Lugar de Rocafort, de capital de 200 Lsy annuos reditos de 200 S que se devengarán todos los años en el primera de Agosto ... para la fiesta de la Asunción de la Virgen. Sépase por esta pública esca. como nosotros Francisco Gavarrot, Labrador, el Lisensiado Joseph Gavarrot, sacerdote, Dr. Theologo y Vicente Gavarrot, también labrador, Padre y hijos del Lugar de Moncada Visinos; todos juntos y cada uno de por si por pagar y responder todos los años imperpetuum a los infrascritos Prior, Religiosos y Convento de San Sebastián del Lugar de Rocafort de la Orden y Religión del Padre San Agustín de la observancia que al presente son y por tiempo serán aquellos, Doscientos sueldos de annua pensión (Como la propiedad del Infrascrito censo quede en favor del infrascrito Don Miguel Catalá y Ribot, Señor del Lugar de Tormos, cavallero del habito de Nuestra Señora de Montesa y San Jorge de Alfama y Patrón del referido Convento y Successores y herederos) con el orden y condiciones siguientes. Esto es por la celebración y fiesta de Nuestra Señora de la Asumción en fecha y octava; con tal que el día de la fiesta y Processión sea según les pareciese al Prior actual y venideros de dicho Convento y a dicho Don Miguel Catala y herederos y Successores la qual se ha de hacer con Misa Solemne, Diaca, Subdiaca y Sermon con sus cirios en el Altar de a media libra cada uno de los cirios, los quales han de arder toda su octava, a la Salve de que tendrán obligación de cantarla todos los días hasta que se colocare la Virgen en casa de Don Miguel Catalá, o sus herederos y successores.

En Moncada a los veynte dias del mes de octubre de mil setecientos y catorze años. Joseph Gil y Sans.

(A.R.V. Clero 425-1153).

Text nº5. -DE LES FESTES PATRONALS

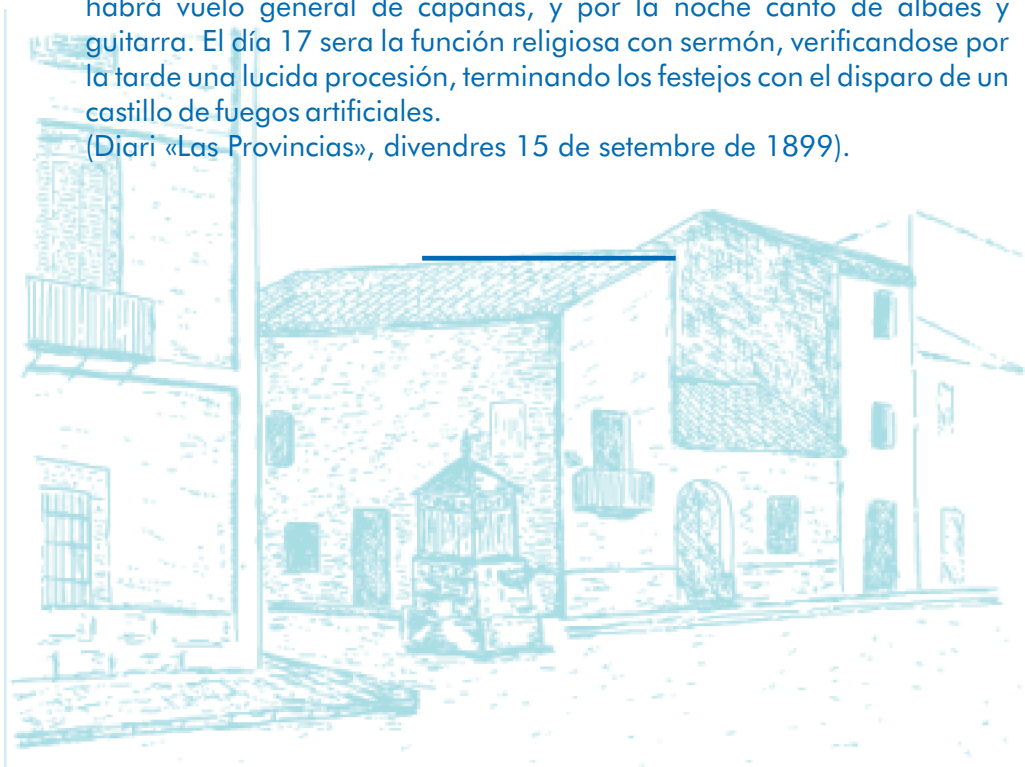
(Text publicat pel diari «Las Próvincias» el dimecres 28 d'agost de 1895 i que és el text més antic que hem trobat sobre les actuals festes patronals de Rocafort).

ROCAFORT.-El domingo se celebraran las fiestas a la Virgen del Consuelo, Santísimo Cristo de la Providencia y Santa Bárbara. El programa, además de las funciones religiosas, anunciará procesiones, cabalgata, castillo de fuegos artificiales, «ball de Torrent», pasa-calle, etc.

Text nº. 6 -DE LA FESTA DE LA MARE DE DÉU DEL ROSER

ROCAFORT. -Lucidas prometen ser las fiestas que se celebraran los días 16 y 17 del corriente mes las jóvenes de este pueblo y colonia valenciana en honor de Nuestra Señora del Rosario. El primer día por la mañana habrá vuelo general de capanas, y por la noche canto de albaes y guitarra. El día 17 sera la función religiosa con sermón, verificandose por la tarde una lucida procesión, terminando los festejos con el disparo de un castillo de fuegos artificiales.

(Diari «Las Provincias», divendres 15 de setembre de 1899).

AGRAIMENTS

L'autor agraïx en l'elaboració d'aquest llibre, acabat d'escriure en 1988, any del 750 aniversari de la fundació del Regne de València, la col.laboració de Joan Pérez Navarro en allò expressat a la introducció i per les seues il.lustracions de dibuix, consecució, selecció i cessió de fotografies recopilades per ell en qualitat de cronista i encarregat de l'Arxiu Municipal.

Les fotografies, que procedixen de l'arxiu de l'autor i de l'Arxiu Municipal de Rocafort, han estat cedides al llarg del temps per:

- EN FRANCESC GABARDA
- EMPAR GARCIA CABO
- EMPAR CODOÑER
- JOAN PEREZ NAVARRO
- EMPAR HUGUET
- JOSEP MARIA HERNANDEZ
- ADELA MARCO
- GERMANES SAN ANDRES
- ARXIU MUNICIPAL DE ROCAFORT
- MARIA MARCO FERRANDO
- VICENTA GARCIA FERRANDO
- FERRAN MUÑOZ NEBOT

A tots els quals s'agraïx la seua deferència, que ha permés d'incloure-les com a il.lustracions de la present obra.

